

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

دانش شهر شماره ۱۰ - اردیبهشت ماه ۱۳۸۹

اثرات اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در استان تهران
(با تمرکز بر اثرات آزادسازی قیمت حامل‌های انرژی)

گروه پژوهشی : اقتصاد، برنامه‌ریزی و توسعه پایدار شهری
تهیه کنندگان : میثم امیری ، وحید ماجد ، مجید میرزائی و ابراهیم سلطانی

دبیر علمی : دکتر رسول افضلی
دبیر اجرایی : سید محسن صالحی

نشانی: تهران، انتهای خیابان پاسداران، ضلع جنوب غربی پارک نیاوران، شماره ۸۱۰

تلفن: ۲۲۲۹۱۳۵۶-۲۲۸۲۳۴۳۴ - دورنگار: ۲۲۲۸۹۳۸۳ - <http://rpc.tehran.ir>

فهرست مطالب

۱	۱- مقدمه
۲	۲- روند طرح تحول
۴	۳- از لایحه تا مصوبه
۱۰	۴- سابقه پرداخت یارانه در کشور
۱۰	۴-۱ سابقه پرداخت یارانه تا پیش از پیروزی انقلاب اسلامی
۱۰	۴-۲ سابقه پرداخت یارانه پس از پیروزی انقلاب اسلامی
۱۳	۴-۳ نگاهی به یارانه انرژی به طور خاص
۱۴	۵- تجربه هدفمند کردن یارانه ها در دیگر کشورها
۱۶	۵-۱ لهستان و کاهش ۲۴ درصدی تولیدات صنعتی
۱۷	۵-۲ بلغارستان و کاهش سهم یارانه ها از تولید ناخالص داخلی
۱۷	۵-۳ اندونزی، اختصاص یارانه مستقیم به فرآورده های نفتی
۱۸	۵-۴ چین هنوز برای سوخت دستورالعمل دارد
۱۸	۵-۵ ترکیه و بسته سیاستی کلان
۱۹	۵-۶ الجزایر نخستین تجربه هدفمندی یارانه مواد غذایی
۱۹	۵-۷ تجربه گرانی در ترازوی مصر
۲۰	۵-۸ تونس و یمن، ناکامیها در نائل شدن به اهداف
۲۰	۶- مطالعات انجام گرفته در زمینه آثار حذف یارانه ها در کشور
۲۱	۶-۱ مطالعه وزارت بازرگانی
۲۱	۶-۲ مطالعه مرکز پژوهشهای مجلس
۲۲	۶-۳ مطالعه کارگروه طرح تحول
۲۶	۶-۴ مطالعه وزارت رفاه
۲۹	۷- تأثیرات اجرای طرح هدفمند شدن یارانه ها
۲۹	۷-۱ اثرات اصلاح قیمت حامل های انرژی بر تورم
۳۰	۷-۲ اثرات اصلاح قیمت حامل های انرژی بر رشد اقتصادی
۳۰	۷-۳ اثرات اصلاح قیمت حامل های انرژی بر بازار کار و دستمزدها
۳۱	۷-۴ اثرات اصلاح قیمت حامل های انرژی بر توزیع درآمد
۳۱	۷-۵ اثرات اصلاح قیمت حامل های انرژی بر تراز تجاری
۳۲	۷-۶ اثرات اصلاح قیمت حامل های انرژی بر بودجه عمومی دولت
۳۲	۷-۷ سایر تغییرات
۳۳	۸- آثار قیمتی اجرای طرح هدفمند شدن یارانه ها بر استان تهران
۳۳	۸-۱ بررسی اثرات مستقیم تورمی اجرای طرح هدفمند کردن یارانه ها بر استان تهران
۳۶	۸-۲ تأثیر اجرای طرح هدفمند سازی یارانه های انرژی بر هزینه خانوار های شهری در استان تهران
۴۴	۸-۳ تأثیر اجرای طرح هدفمند سازی یارانه های انرژی بر شاخص CPI استان تهران
۵۶	۸-۴ جمع بندی آثار قیمتی اجرای طرح هدفمند شدن یارانه ها بر استان تهران

۶۰	۹- نکات قابل تامل در قانون هدفمند کردن یارانه ها
۶۰	۹-۱- انتقادات وارده بر طرح هدفمند نمودن یارانه ها
۶۳	۹-۲- پیشنهادات
۶۴	۱۰- جمع بندی
۶۶	۱۱- منابع و مأخذ
۶۹	۱۲- پیوست

فهرست جدول‌ها

۳	جدول شماره ۱- محورهای طرح تحول اقتصادی
۴	جدول شماره ۲- طرح هدفمند کردن یارانه ها از پیشنهاد دولت تا تصویب مجلس
۱۴	جدول شماره ۳- یارانه آشکار حامل های انرژی بین سال های ۸۴-۸۷
۱۶	جدول شماره ۴- سیستم پرداخت یارانه در برخی از کشورهای در حال توسعه
۲۳	جدول شماره ۵- میزان تغییر قیمت یک واحد محصول در اثر تغییر ۴۰۰ درصدی قیمت فرآورده های نفتی
۲۵	جدول شماره ۶- نرخ های تورم برای ماه های سوم، ششم، نهم و دوازدهم ...
۲۸	جدول شماره ۷- سناریو های اصلاح قیمت در مطالعه وزارت رفاه
۳۴	جدول شماره ۸- سناریوهای مختلف افزایش یکباره قیمت ها نسبت به وضعیت موجود
۳۴	جدول شماره ۹- ضریب اهمیت هر یک از حامل ها در شاخص CPI استان تهران
۳۵	جدول ۱۰- سناریوهای مختلف افزایش تدریجی قیمت ها طی ۵ سال نسبت به وضعیت موجود
۳۷	جدول ۱۱- سرفصل های کالایی موجود در جدول داده - ستانده ۲۰*۲۰
۳۹	جدول ۱۲- درصد تغییرات قیمتی هر یک از سرفصل های ۲۰ گانه کالایی ...
۴۰	جدول ۱۳- سهم هر یک از سرفصل های ۲۰ گانه کالایی در هزینه و مخارج خانوارهای تهرانی
۴۱	جدول ۱۴- تغییر قیمت هر یک از سرفصل های ۲۰ گانه کالایی در هر سال ...
۴۳	جدول ۱۵- تغییر قیمت هر یک از سرفصل های ۲۰ گانه کالایی در هر سال ...
۴۶	جدول ۱۶- سرفصل های کالایی موجود در جدول داده - ستانده ۵۱*۵۱ تعدیلی استان تهران
۴۸	جدول ۱۷- درصد تغییرات قیمت هر یک از ۴۸ سر فصل کالایی تحت اجرای سناریو افزایش یکباره قیمت‌ها
۵۰	جدول ۱۸- ضریب اهمیت گروه های کالایی مختلف در محاسبه شاخص CPI
۵۲	جدول ۱۹- درصد تغییرات قیمت هر یک از ۴۸ سر فصل کالایی تحت اجرای ...
۵۴	جدول ۲۰- درصد تغییرات قیمت هر یک از ۴۸ سر فصل کالایی تحت اجرای ...
۵۷	جدول ۲۱- درصد تغییرات شاخص قیمت CPI تحت دو سناریو اجرایی
۵۹	جدول ۲۲- درصد تغییرات هزینه های خانوار تحت سه سناریو اجرایی

در شرایط موجود اقتصاد کشور، توافق همگان، به‌ویژه اقتصاددانان، کارشناسان و سیاست‌گذاران کشور بر این مسأله اساسی اقتصادی کشور است که رشد اقتصادی و تولید در کشور متناسب با ظرفیت منابع انسانی و طبیعی اقتصاد ملی نیست و بصورت کارا از توان، ظرفیت و پتانسیل‌های اقتصادی کشور بهره برداری نمی‌گردد، لذا نرخ بیکاری بالای منابع از جمله نیروی کار در کشور وجود دارد و از طرفی چون رشد اقتصاد ملی بیشتر بر نفت تکیه دارد، دستخوش نوسان‌های زیادی می‌گردد که پیامدهای آن در برنامه‌ها و متغیرهای کلان اقتصادی مشاهده می‌شود. موارد مذکور در کنار دلایل دیگر باعث پایین آمدن بهره‌وری در اقتصاد ملی گردیده و همین مسئله نیاز اساسی در زمینه تغییر ساختارها در جهت استفاده صحیح از منابع و پتانسیل‌های اقتصادی کشور را ایجاد نموده است. با توجه به دلایل فوق و با این ادعا که اصلاح ساختارهای اقتصادی با ارائه یک بسته سیاستی از طرف دولت امکان‌پذیر است، طرحی با عنوان طرح تحول اقتصادی در دولت تصویب و بخشی از آن یعنی تحول در زمینه یارانه‌ها در کشور به مجلس شورای اسلامی جهت تصویب ارائه گردید که در مجلس شورای اسلامی نیز پس از تغییراتی به تصویب رسید.

در این راستا مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران، بر اساس وظایف سازمانی خود، مسائل و چالش‌های پیش روی مدیریت شهری را در دستور کار خود دارد. با توجه به ارائه لایحه هدفمند نمودن یارانه‌ها از طرف دولت به مجلس، از چالش‌هایی که در سطح کلان اقتصاد و به تبع آن در سطوح پایین‌تر، از جمله سطح مدیریت شهری مطرح است آثار لایحه مذکور در بخش‌های مختلف می‌باشد. در گزارش حاضر با عنوان «اثرات اجرای طرح هدفمند کردن یارانه‌ها در استان تهران (با تمرکز بر اثرات آزادسازی قیمت حامل‌های انرژی)» به گوشه‌ای از جنبه‌های اقتصادی این طرح، با تمرکز بر آثار قیمتی اجرای طرح مذکور بر استان تهران پرداخته شده است. نتایج این گزارش بیانگر این امر می‌باشد که آثار هدفمند کردن یارانه‌ها در بخش‌های مختلف قابل توجه می‌باشد که در این میان بخش حمل و نقل بیشترین تأثیر را از اجرای این طرح می‌پذیرد و لذا نیاز دارد تا مسئولین و سیاست‌گذاران در مرحله اجرا دقت زیادی را لحاظ نمایند.

گزارش پیش رو تلاش ارزشمندی است که گروه پژوهشی «اقتصاد و برنامه‌ریزی شهری و توسعه پایدار» آغاز نموده است که در اینجا جا دارد تقدیر خود را از زحمات این گروه اعلام نمایم. امید است تا در مطالعات آتی شاهد تکامل مباحث در زمینه‌های مطرح در حوزه اقتصاد شهری در این گروه باشیم.

فرهاد دژپسند

سرپرست مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

اصلاح ساختارهای اقتصادی در جهت افزایش بهره‌وری، کاهش اتلاف منابع و استفاده بهینه از ظرفیت‌های بالقوه کشور، همواره از اهداف اصلی و مهم مدیریت کلان اقتصادی کشور بوده است. از سال‌های گذشته، به‌ویژه بعد از پایان جنگ تحمیلی، در این راستا تلاش‌های زیادی صورت گرفته، که می‌توان طرح تحول اقتصادی که در هفت بند جهت اصلاح ساختارهای اقتصادی کشور ارائه شده را نام برد. آنچه که هم‌اکنون از طرح مزبور بررسی و آرایه شده تنها اصلاح در بخش یارانه‌ها با عنوان طرح هدفمند کردن یارانه‌ها است. بر همین مبنا در نوشتار حاضر طرح مزبور از پیشنهاد دولت تا مصوبه مجلس بررسی و آثار این طرح در اقتصاد ملی و مبتنی بر تجربیات جهانی ارزیابی گردیده است. با عنایت به مرکزیت سیاسی و اقتصادی استان تهران در کشور، هدف اصلی نوشتار حاضر آثار اجرای طرح مذکور بر استان تهران می‌باشد که بعد از تعدیل جدول داده ستانده ملی برای استان تهران با استفاده از روش اقتصاد فضا، آثار قیمتی حذف یارانه‌ای انرژی بر بخش‌های مختلف اقتصادی استان تهران بررسی شده است. نتایج مطالعه نشان می‌دهد اجرای این طرح آثار تورمی بسیار بالایی را به‌ویژه در سناریوهای حذف یکباره و آنی خواهد داشت. آثار مستقیم حذف یکباره یارانه‌های انرژی بر اساس ۲ سناریو قیمتی مفروض ۱۲/۷ درصد و ۹/۷ درصد می‌باشد که به تورم موجود اضافه می‌گردد. حال آنکه با در نظر گرفتن آثار غیر مستقیم آن این تورم به ۵۹/۱ و ۴۴/۸ درصد می‌رسد. همچنین بر اساس نتایج نوشتار حاضر با اجرای لایحه مذکور بیشترین افزایش قیمت را در بخش حمل و نقل خواهیم داشت که خود همین امر توجه بیشتر سیاست‌گذاران و مسئولان را جهت حداقل کردن آثار تورمی اجرای طرح می‌طلبد.

کلیدواژه:

یارانه، تورم، طرح تحول، هدفمند کردن یارانه‌ها

۱- مقدمه

بررسی متغیرهای کلیدی اقتصاد کلان کشور حاکی از آن است که با وجود ظرفیت‌های بالای اقتصاد و تلاش مسئولان و فعالان در این عرصه، همچنان شکافی میان وضعیت مطلوب و مورد انتظار کشور و آنچه که در عمل تحقق می‌یابد، وجود دارد.

برنامه تحول اقتصادی با یادآوری فاصله واقعیت امروز از وضعیت مطلوب و چشم انداز بیست ساله و با شناخت و اتکا به ظرفیت‌های اقتصاد ایران، به دنبال اصلاح ساختارها بر مبنای جهت‌گیری‌های سیاست‌های اصل ۴۴ است. در متن پیشنهادی این برنامه آمده که مطالعات مختلف نشان می‌دهد یکی از مشکلات اصلی اقتصاد ایران پایین بودن بهره‌وری است، البته نرخ بهره‌وری در خصوص عوامل مختلف چون کار، سرمایه مالی، سرمایه طبیعی، سرمایه انسانی و یا در بخش‌های مختلف چون کشاورزی، صنعت و خدمات متفاوت است ولی درکل رشد آن رضایت بخش نیست. بنابراین باید برای استفاده بهینه از منابع تدابیر مناسب اندیشیده و در نظر گرفته شود که فضای اقتصاد جهان به شدت رقابتی شده و افزایش رقابت‌مندی و توان رقابت مستلزم افزایش بهره‌وری است.^۱ هرچند هدف این طرح، اصلاح ساختارهای اقتصادی بر مبنای جهت‌گیری‌های سیاست‌های کلی اصل ۴۴ اعلام شده ولی متأسفانه در روند و بررسی اجرای این طرح تنها بخشی از آن یعنی تحول در نظام یارانه‌ای مد نظر قرار گرفته است.

در این که باید چاره‌ای برای حل مشکل بزرگ یارانه در اقتصاد ملی اندیشیده شود، شکی نیست. زیرا در آینده اقتصاد کشور قدرت پرداخت چنین یارانه‌هایی را نخواهد داشت و روند موجود و پرداخت یارانه به شیوه حاضر می‌تواند اقتصاد کشور را در آینده با چالشی بزرگ روبرو کند. نکته اصلی نحوه و چگونگی اجرای این طرح است. همین موضوع سبب گردیده که مطالعاتی بسیار درباره این موضوع صورت پذیرد تا مسئولان را در تصمیم‌گیری مناسب یاری رساند.

در همین راستا باید اشاره داشت که این طرح در ابعاد ملی ارایه و آثار آن در بعد ملی مورد مطالعه قرار گرفته است. اما با توجه به اینکه تهران علاوه بر مرکزیت سیاسی، مهم‌ترین قطب اقتصادی کشور است لذا می‌توان آن را مرکزیت اقتصادی کشور نیز دانست، طبق آمارها استان تهران بیش از ۱۹ درصد جمعیت کشور (طبق سرشماری سال ۱۳۸۵، ۱۳۴۲۲۳۶۶ نفر)^۲ و حدود ۲۵ درصد تولید ناخالص داخلی کشور را دارا می‌باشد. بر این اساس و با توجه به سهم بالای تهران از جمعیت و اقتصاد کشور، آثار اجرای طرح هدفمند شدن یارانه‌ها در این شهر نمود بیشتری داشته و آثار خود را به صورت ملموس‌تری نشان خواهد داد. به این ترتیب در نوشتار حاضر، هدفمند نمودن یارانه‌ها در اقتصاد کشور بررسی و ضمن اشاره به نکات قابل تأمل در طرح مزبور، آثار این طرح بر اقتصاد کشور و شهر تهران مورد کنکاش قرار می‌گیرد. با توجه به اینکه طبق آمار و اعلام مراجع رسمی بخش انرژی بیشترین سهم از یارانه‌های پرداختی را در اقتصاد ملی دارا می‌باشد و این بخش از بخش‌های مهم و تاثیرگذار بر دیگر بخش‌های اقتصادی کشور می‌باشد، در نوشتار حاضر توجه ویژه‌ای به یارانه‌های انرژی و حذف آن شده است. شایان ذکر است با توجه به اینکه دولت حذف یارانه‌ها و

^۱ مقدمه‌ای بر طرح تحول اقتصادی، نهاد ریاست جمهوری ۱۳۸۷.

^۲ مرکز آمار ایران، حساب‌های ملی ایران (حساب‌های منطقه ای) ۱۳۸۵.

جبران آنها از طریق پرداخت نقدی را یارانه نقدی نام‌گذاری کرده، بنابراین در نوشتار حاضر به پرداخت‌های نقدی مذکور که در قبال حذف یارانه‌ها انجام می‌پذیرد **یارانه نقدی** اطلاق شده است، در حالیکه در ادبیات اقتصادی پرداختی با عنوان یارانه نقدی وجود ندارد و آنچه که از طرف دولت به شهروندان بصورت نقدی پرداخت می‌گردد، **پرداخت انتقالی** نامیده می‌شود.

۲- روند طرح تحول

بررسی توانمندی‌های و ظرفیت‌های موجود در اقتصاد ایران، نشان از قابلیت‌های بالای کشور دارد، حال آنکه بررسی شرایط اقتصادی کشور نمایانگر فاصله شگرف و عمیق میان وضع مطلوب و شرایط موجود اقتصادی کشور است.

برای نیل به وضعیت مطلوب و ایده‌آل و از بین بردن شکاف بین وضعیت موجود و مطلوب، طی سال‌های گذشته، برنامه‌ها، طرح‌ها و تصمیمات گسترده‌ای در عرصه اقتصاد ملی تهیه شده است که از جمله آنها می‌توان به برنامه‌های توسعه اقتصادی و اجتماعی و سند چشم‌انداز بیست ساله کشور اشاره نمود. با این حال اقدامات فوق نتوانسته است آنچنان که باید و شاید در دستیابی به اهداف مشخص شده و از بین بردن شکاف‌های موجود موفق عمل نمایند.

در همین راستا در دولت نهم با درک موضوع فوق طرحی با عنوان طرح تحول اقتصادی که در راستای از بین بردن شکاف موجود و کارا نمودن اقتصاد کشور می‌باشد، تدوین گردیده است. این طرح در هفت بخش اقتصاد ملی، خواستار جراحی عمیقی است تا با اصلاح ساختارهای اقتصادی، فاصله واقعیت‌های امروز از سند چشم‌انداز بیست ساله و پتانسیل‌های اقتصاد ایران را کاهش دهد. محورهای این طرح در جدول شماره ۱ آرایه شده است.

با اینکه در متن طرح تحول نیز اشاره شده که هدف این طرح اصلاح ساختارهای اقتصادی بر مبنای جهت‌گیری‌های سیاست‌های اصل ۴۴ می‌باشد ولی متأسفانه در روند و بررسی اجرای این طرح تنها بخشی از آن یعنی تحول در نظام یارانه‌ای مد نظر قرار گرفته که البته مهم‌ترین بخش آن نیز محسوب می‌شود. نکته قابل تأمل آن است که با توجه به یکپارچگی و هماهنگی بودن بخش‌های مختلف اقتصاد کشور و تأثیرپذیری متقابل، چرا تنها یک بخش از نارسایی‌ها در اقتصاد کشور بررسی شده است. در حالی که با توجه به وابستگی و پیوستگی بخش‌های مختلف اقتصاد، موفقیت این طرح در گرو انجام اصلاحات در بخش‌های دیگر اقتصاد نیز بوده و بر همین اساس، در مطالعه حاضر تنها به مباحث مربوط به اصلاح نظام یارانه‌ای پرداخته خواهد شد.

جدول شماره ۱: محورهای طرح تحول اقتصادی

محور	مشکلات فعلی	راهکارهای عملیاتی
تحول در نظام مالیاتی	- سهم اندک درآمدهای مالیاتی در تولید ناخالص داخلی - سهم اندک درآمدهای مالیاتی در تأمین هزینه های دولت - سهم اندک پایه مالیات بر ثروت با وجود نقل و انتقالات گسترده دارایی ها در طول سال و ...	- ایجاد پایگاه اطلاعات پایه و عملیات مالی مؤدیان - اصلاح فرایندها و سامانه های عملیاتی - ایجاد زیرساخت های سخت افزاری و ارتباطات و ...
تحول در نظام بهره وری	- فقدان تقاضای مؤثر و مشوق های اساسی برای بهره وری - ناکارآمدی نظام مدیریت در سطح دولتی و غیر دولتی - کاستی در قواعد حقوقی و الزامات قانونی سازگار با مفاهیم بهره وری و ...	- تدوین برنامه های اصلاح حوزه های کلیدی با جهت گیری افزایش بهره وری - استقرار نظام بودجه کشور با محوریت شاخص بهره وری - برقراری ارتباط میان مزد و بهره وری و ...
تحول در نظام گمرکی	- مشکل ارزش گذاری کالا - زمان بر بودن تشریفات گمرکی کالاها - قاچاق کالا و ...	- پروژه تسهیل تشریفات گمرکی کالاها و ایجاد هماهنگی بین سازمانی - پروژه تکمیل سیستم آسیکودای جهانی - پروژه ارتقای سلامت اداری در گمرک و افزایش فرهنگ و وجدان کاری و ...
تحول در نظام پادانه ای	- پرداخت همگانی و کاهش اثر بخشی یارانه ها ناشی از برخورداری گروه های مختلف درآمدی - افزایش بی رویه مصرف و فشار بر منابع عمومی بودجه دولت - کاهش رقابت مندی در بازارهای جهانی و ...	- شناسایی اقشار و فعالیت های آسیب پذیر - تعیین مبانی، تعیین اقلام عمده شیوه و سرعت اصلاحات قیمتی - تحلیل آثار اصلاحات قیمتی بر تورم، تولید، تجارت خارجی، توزیع درآمد، هزینه بنگاه و آثار مالی آن بر دولت و ...
تحول در نظام توزیع کالا	- عدم کفایت آمار و اطلاعات در خصوص فرایندهای توزیع - نامطمئن و غیر رسمی بودن بخش قابل توجهی از حمل و پخش کالا در شبکه توزیع - تعداد واحدهای صنفی در سطح خرده فروشی و ...	- ایجاد اتحادیه های کشوری - ایجاد پایگاه اطلاع رسانی اصناف و بازرگانان - شبکه کارت اصناف کشور و ...
تحول در نظام ارزش گذاری پول ملی	- تناقض قانونی - عدم تسویه بازار - درجه تمرکز بالا در بازار ارز - وابستگی سیاست ارزی به سیاست مالی	- استقرار نظام مناسب ارزی - اصلاح واحد (صفرهای) پول - چاپ اسکناس با ارزش بالاتر
تحول در نظام بانکی	- پرداخت تسهیلات بدون ارزیابی طرح های اقتصادی - عدم نظارت دقیق بر روی تسهیلات پرداختی - عدم کنترل نقدینگی	- اجرای قانون مبارزه با پولشویی - تسریع و توسعه بانکداری الکترونیک - تسریع در روند واگذاری بانک ها

منبع: سایت طرح تحول اقتصادی

۳- از لایحه تا مصوبه

با تصویب یک فوریتی لایحه هدفمند کردن یارانه‌ها در جلسه مورخ ۱۳۸۷/۸/۵ هیئت وزیران این لایحه در تاریخ ۱۳۸۷/۱۰/۹ طی نامه ای از رئیس جمهور و برای طی مراحل قانونی به رئیس مجلس ارائه گردید در جلسه علنی روز سه شنبه ۱۳۸۷/۱۰/۱۰ نمایندگان مجلس شورای اسلامی این لایحه را با قید یک فوریت به تصویب رساندند. سپس جهت بررسی و تصویب جزئیات آن به کمیسیون ویژه طرح تحول اقتصادی و سایر کمیسیون‌های فرعی مرتبط با لایحه ارسال گردید. کمیسیون ویژه نیز طی ۸ ماه مفاد این لایحه را بررسی و مصوبات نهایی خود را در این خصوص ارائه کرد. پس از آن مصوبات کمیسیون ویژه در تاریخ ۱۳۸۸/۸/۲۰ صحن علنی مجلس مورد بررسی قرار گرفت که با برخی تغییرات به تصویب رسید. در مسیر ارائه لایحه تا تصویب مجلس تغییراتی در آن به وجود آمد که در جدول شماره ۲ مهمترین مفاد این لایحه، اشاره شده است.

جدول شماره ۲: طرح هدفمند کردن یارانه ها از پیشنهاد دولت تا تصویب مجلس

مصوبه نهایی مجلس	مصوب کمیسیون ویژه	پیشنهاد دولت
ماده ۱- دولت مجاز است با رعایت موارد زیر قیمت حامل های انرژی را اصلاح کند: الف - قیمت فروش داخلی بنزین، نفت گاز، نفت کوره، نفت سفید و گاز مایع و سایر مشتقات متناسب با قیمت فوب خلیج فارس و شرایط اقتصادی کشور به گونه ای تعیین شود که حداکثر پس از سه سال از ابلاغ این قانون قیمت حاملهای فوق کمتر از نود درصد از قیمتهای فوب خلیج فارس با احتساب هزینه های مترتب (شامل حمل و نقل، توزیع و مالیات و عوارض قانونی) نباشد. ب- قیمت فروش داخلی گاز طبیعی به گونه ای تعیین شود که ظرف ۳ سال پس از ابلاغ این قانون معادل حداقل ۷۵ درصد متوسط قیمت گاز طبیعی صادراتی شود. ج - قیمت فروش داخلی برق به گونه ای تعیین شود که ظرف ۳ سال پس از ابلاغ این قانون معادل حداقل قیمت تمام شده آن باشد.	ماده ۱- دولت مکلف است با رعایت موارد زیر قیمت حامل های انرژی را اصلاح کند: الف - قیمت فروش داخلی بنزین، نفت گاز، نفت کوره، نفت سفید و گاز مایع و سایر مشتقات نفت ، با لحاظ کیفیت حاملها و با احتساب هزینه های مترتب (شامل حمل و نقل، توزیع و مالیات و عوارض قانونی) تدریج و حداکثر تا پایان برنامه پنجساله پنجم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران کمتر از نود درصد (۹۰٪) قیمت تحویل روی کشتی (فوب) در خلیج فارس نباشد. ج - میانگین قیمت فروش داخلی برق به گونه ای تعیین شود که بتدریج و حداکثر تا پایان برنامه پنجساله پنجم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی معادل قیمت تمام شده آن باشد.	ماده ۱- دولت مکلف است با رعایت این قانون قیمت حامل های انرژی را اصلاح کند: الف - قیمت فروش داخلی بنزین، نفت گاز، نفت کوره، نفت سفید و گاز مایع و سایر مشتقات نفت ، با لحاظ کیفیت حاملها و با احتساب هزینه های مترتب (شامل حمل و نقل، توزیع و مالیات و عوارض قانونی) بتدریج تا پایان برنامه پنجساله پنجم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران کمتر از نود درصد (۹۰٪) قیمت تحویل روی کشتی (فوب) در خلیج فارس نباشد. ج - میانگین قیمت فروش داخلی برق به گونه ای تعیین شود که بتدریج تا پایان برنامه پنجساله پنجم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی معادل قیمت تمام شده آن باشد. تبصره ۵ - شرکتهای آب، برق و گاز موظف اند در مواردی که از یک انشعاب چندین خانواده یا مشترک بهره برداری میکنند در صورتی که امکان اضافه کردن کنتور باشد تنها با اخذ هزینه کنتور و نصب آن نسبت به افزایش تعداد کنتورها اقدام نمایند و در صورتی که امکان اضافه کردن کنتور نباشد مشترکین را به تعداد بهره برداران افزایش دهند.
ماده ۲- دولت مجاز است برای مدیریت آثار نوسان قیمتهای بین المللی حاملهای انرژی بر	ماده ۲ - دولت مجاز است برای مدیریت آثار نوسان قیمتهای حاملهای انرژی بر اقتصاد ملی،	ماده ۲ - دولت مجاز است برای مدیریت آثار نوسان قیمتهای حاملهای انرژی بر اقتصاد ملی،

اقتصاد ملی، مالیات بر مصرف انرژی را متناسب با این عوامل تعیین و اخذ نموده و همچنین از طریق تعیین و اخذ عوارض و یا اخذ ما به التفاوت و یا پرداخت یارانه اقدام نماید. وجوه حاصل از این ماده، در اختیار صندوق موضوع ماده (۹) این قانون برای مصرف در امور موضوع این قانون قرار می گیرد.	قیمت این حاملها را در صورتیکه تا بیست و پنج درصد قیمت تحویل روی کشتی (فوب) خلیج فارس نوسان کند بدون تغییر قیمت برای مصرف کننده از طریق اخذ ما به التفاوت و یا پرداخت یارانه اقدام نماید. و مبالغ مذکور را در حساب تنظیم بازار حاملهای انرژی در بودجه سنواتی منظور کند. در صورتیکه نوسان قیمتها بیش از بیست و پنج درصد شود در قیمت تجدید نظر خواهد نمود.	قیمت این حاملها را در صورتیکه تا بیست و پنج درصد قیمت تحویل روی کشتی (فوب) خلیج فارس نوسان کند بدون تغییر قیمت برای مصرف کننده از طریق اخذ ما به التفاوت و یا پرداخت یارانه اقدام نماید. و مبالغ مذکور را در حساب تنظیم بازار حاملهای انرژی در بودجه سنواتی منظور کند. در صورتیکه نوسان قیمتها بیش از بیست و پنج درصد شود در قیمت تجدید نظر خواهد نمود.
ماده ۳ - دولت مجاز است، با رعایت موارد زیر قیمت آب و کارمزد جمع آوری و دفع فاضلاب را تعیین کند: الف - قیمت آب برای مصارف مختلف با توجه به کیفیت و نحوه استحصال آن در کشور به گونه ای تعیین شود که بتدریج و حداکثر تا پایان برنامه پنجساله پنجم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران معادل قیمت تمام شده آن باشد. ب - کارمزد خدمات جمع آوری و دفع فاضلاب براساس مجموع هزینه های ایجاد، احداث، نگه داری و بهره برداری شبکه پس از کسر ارزش ذاتی فاضلاب تحویلی و کمکهای دولت در بودجه سنواتی (مربوط به سیاستهای تشویقی) تعیین می گردد.	ماده ۳ - دولت مجاز است، با رعایت موارد زیر قیمت آب و کارمزد جمع آوری و دفع فاضلاب را تعیین کند: الف - قیمت آب برای مصارف مختلف با توجه به کیفیت و نحوه استحصال آن در کشور به گونه ای تعیین شود که بتدریج و حداکثر تا پایان برنامه پنجساله پنجم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران معادل قیمت تمام شده آن باشد. ب - کارمزد خدمات جمع آوری و دفع فاضلاب براساس مجموع هزینه های ایجاد، احداث، نگه داری و بهره برداری شبکه پس از کسر ارزش ذاتی فاضلاب تحویلی و کمکهای دولت در بودجه سنواتی (مربوط به سیاستهای تشویقی) تعیین می گردد.	ماده ۳ - دولت مجاز است، با رعایت موارد زیر قیمت آب و کارمزد جمع آوری و دفع فاضلاب را تعیین کند: الف - قیمت آب برای مصارف مختلف با توجه به کیفیت و نحوه استحصال آن در کشور به گونه ای تعیین شود که بتدریج و حداکثر تا پایان برنامه پنجساله پنجم توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران معادل قیمت تمام شده آن باشد. ب - کارمزد خدمات جمع آوری و دفع فاضلاب براساس مجموع هزینه های ایجاد، احداث، نگه داری و بهره برداری شبکه پس از کسر ارزش ذاتی فاضلاب تحویلی و کمکهای دولت در بودجه سنواتی (مربوط به سیاستهای تشویقی) تعیین می گردد.
ماده ۴ - دولت مجاز است حداکثر ظرف ۳ سال، قیمت سایر کالاها و خدمات اساسی همگانی غیر حاکمیتی را معادل حداقل قیمت تمام شده تعیین کند.	ماده ۴ - دولت موظف است به تدریج و حداکثر تا پایان برنامه پنجساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، نسبت به هدفمند کردن یارانه گندم، برنج، روغن، شیر، شکر، دارو، خدمات پستی، خدمات هواپیمایی، خدمات ریلی (مسافری) و نهاده های کشاورزی (بذر، کود و نهال) اقدام نماید. تبصره - یارانه پرداختی به تولید کنندگان بخش کشاورزی نباید در هر سال کمتر از سال قبل باشد.	ماده ۴ - دولت موظف است به تدریج و حداکثر تا پایان برنامه پنجساله پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، نسبت به هدفمند کردن یارانه گندم، برنج، روغن، شیر، شکر، دارو، خدمات پستی، خدمات هواپیمایی، خدمات ریلی (مسافری) و نهاده های کشاورزی (بذر، کود و نهال) اقدام نماید. تبصره - یارانه پرداختی به تولید کنندگان بخش کشاورزی نباید در هر سال کمتر از سال قبل باشد.
ماده ۵ - دولت مجاز است حداکثر تا ۶۰ درصد خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون را در قالب بندهای زیر هزینه نماید: الف - کمک مستقیم و در قالب پرداخت نقدی و یا غیرنقدی یا واگذاری سهام از جمله سهام قابل عرضه در بورس بر حسب اختیار به خانوارهای جامعه هدف. ب - اجرای نظام جامع تأمین اجتماعی از قبیل: ۱- گسترش و تأمین بیمه های اجتماعی و خدمات درمانی و تأمین و ارتقاء سلامت جامعه و پوشش دارویی و درمانی بیماران خاص و	ماده ۵ - دولت موظف است یارانه آرد و نان را به میزانی که در لایحه بودجه سالیانه مشخص می شود از روشهای مناسب در اختیار مصرف کنندگان متقاضی قرار دهد. تبصره - سرانه یارانه نان اقشار روستایی بیست درصد (۲۰٪) بیشتر از سرانه شهری خواهد بود.	ماده ۵ - دولت موظف است یارانه آرد و نان را به میزانی که در لایحه بودجه سالیانه مشخص می شود از روشهای مناسب در اختیار مصرف کنندگان متقاضی قرار دهد. تبصره - سرانه یارانه نان روستائیان و شهرهای پذیر در سایر شهرها به تشخیص دولت حداقل (۵۰٪) پنجاه درصد بیشتر از متوسط یارانه سرانه خواهد بود

		صعب العلاج. ۲- کمک به تامین مسکن و اشتغال برای جامعه هدف ۳- توانمندسازی و اجرای برنامه های حمایت اجتماعی برای جامعه هدف ج- سایر امور مربوط به هدفمند کردن پارانه ها.
ماده ۶- دولت موظف است سیاستهای تشویقی و حمایتی لازم را برای ایجاد و گسترش واحدهای تولید نان صنعتی و نیز کمک به جبران خسارت واحدهای تولید آرد و نان که در اجرای این قانون ادامه فعالیت آنها با مشکل مواجه می شود اتخاذ نماید. آئین نامه اجرایی این ماده توسط وزارت بازرگانی و با همکاری دستگاههای ذی ربط تهیه و حداکثر ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون به تصویب هیات وزیران می رسد.	ماده ۶- دولت موظف است سیاستهای تشویقی و حمایتی لازم را برای ایجاد و گسترش واحدهای تولید نان صنعتی و نیز کمک به جبران خسارت واحدهای تولید آرد و نان که در اجرای این قانون ادامه فعالیت آنها با مشکل مواجه می شود اتخاذ نماید. آئین نامه اجرایی این ماده توسط وزارت بازرگانی و با همکاری دستگاههای ذی ربط تهیه و حداکثر ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون به تصویب هیات وزیران می رسد.	ماده ۶ - دولت مجاز است حداکثر تا ۱۵ درصد خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون را برای سرمایه گذاری و یا پرداخت کمک های بلاعوض و یا یارانه سود تسهیلات و یا وجوه اداره شده برای اجرای موارد زیر هزینه کند. الف- بهینه سازی مصرف انرژی در واحدهای تولیدی، خدماتی و مسکونی و تشویق به صرفه جویی و رعایت الگوی مصرف که توسط دستگاه اجرایی ذیربط معرفی می شود. ب- اصلاح ساختار فناوری واحدهای تولیدی در جهت افزایش بهره وری انرژی و توسعه تولید برق از منابع تجدیدپذیر. ج- جبران زیان شرکتهای ارائه دهنده خدمات آب و فاضلاب، برق، گاز طبیعی و فرآورده های نفتی ناشی از اجرای این قانون. د- گسترش حمل و نقل عمومی. ه- حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی و صنعتی. و- حمایت از تولید انبوه نان صنعتی. ز- حمایت از توسعه صادرات غیر نفتی
ماده ۷ حذف شد.	ماده ۷ - دولت مکلف است اصلاح قیمت کالا و خدمات موضوع این قانون را در سالهای برنامه پنجم از اردیبهشت ماه هر سال اعمال نماید.	ماده ۷ - دریافت کنندگان مستقیم منابع موضوع مواد ۶ این قانون که اطلاعات لازم و تغییرات آن را ارایه نمی کنند و متخلفان و ارایه کنندگان اطلاعات نادرست، از تمام یا بخشی از منافع اجرای این قانون محروم خواهند شد. چنانچه این اشخاص از محل این قانون منفععی تحصیل کرده باشند که استحقاق آن را نداشته باشند، علاوه بر استرداد اصل آن تا دو برابر به پرداخت جریمه ملزم خواهند شد و منابع حاصل به صندوق موضوع ماده ۹ این قانون واریز خواهد شد. دستورالعمل این ماده حداکثر یک ماه پس از ابلاغ این قانون توسط وزیر دادگستری، امور اقتصادی و دارایی، رفاه و تأمین اجتماعی، معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رئیس جمهور، تصویب و ابلاغ خواهد شد.
ماده ۸- دولت مجاز است حداکثر تا ۵۰ درصد	ماده ۸ - دولت مجاز است حداکثر تا ۵۰ درصد	ماده ۸ - دولت مجاز است حداکثر تا ۲۵ درصد

درصد) خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون را در قالب بندهای زیر هزینه نماید: الف- یارانه در قالب پرداخت نقدی و غیر نقدی با لحاظ میزان درآمد خانوارها نسبت به کلیه خانوارهای کشور به سرپرست خانوار پرداخت شود. ب - اجرای نظام جامع تأمین اجتماعی برای جامعه هدف از قبیل: ۱-گسترش و تأمین بیمه های اجتماعی و خدمات درمانی و تأمین و ارتقاء سلامت جامعه و پوشش دارویی و درمانی بیماران خاص و صعب العلاج، ۲-کمک به تأمین هزینه مسکن،مقاوم سازی مسکن و اشتغال، ۳-توانمندسازی و اجرای برنامه های حمایت اجتماعی	درصد) خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون را در قالب بندهای زیر هزینه نماید: الف- پرداخت نقدی و غیر نقدی به پنج دهک در آغاز دوره اجرا و تغییر تدریجی آن به برقراری نظام جامع تأمین اجتماعی در پایان دوره. ب - اجرای نظام جامع تأمین اجتماعی برای جامعه هدف از قبیل: ۱-گسترش و تأمین بیمه های اجتماعی و خدمات درمانی و تأمین و ارتقاء سلامت جامعه و پوشش دارویی و درمانی بیماران خاص و صعب العلاج، ۲-کمک به تأمین هزینه مسکن،مقاوم سازی مسکن و اشتغال، ۳-توانمندسازی و اجرای برنامه های حمایت اجتماعی	وجوه خالص حاصل از اجرای این قانون را به منظور کاهش وابستگی اعتبارات هزینه ای دولت به نفت و جبران آثار آن برای اعتبارات هزینه و تملک دارایی های سرمایه ایی هزینه کند.
ماده ۹ - دولت مکلف است ۳۰ درصد خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون را برای پرداخت کمک های بلاعوض و یا یارانه سود تسهیلات و یا وجوه اداره شده برای اجرای موارد زیر هزینه کند. الف بهینه سازی مصرف انرژی در واحدهای تولیدی،خدماتی و مسکونی و تشویق به صرفه جویی و رعایت الگوی مصرف که توسط دستگاه اجرایی ذیربط معرفی می شود. ب -اصلاح ساختار فناوری واحدهای تولیدی در جهت افزایش بهره وری انرژی،آب و توسعه تولید برق از منابع تجدیدپذیر. ج -جبران بخشی از زیان شرکت های ارائه دهنده خدمات آب و فاضلاب، برق، گازطبیعی و فرآورده های نفتی و شهرداری ها و دهرداری ها ناشی از اجرای این قانون. د -گسترش و بهبود حمل و نقل عمومی در چهارچوب قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت و پرداخت حداکثر تا سقف اعتبارات ماده (۱۰) قانون مذکور. ه - حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی و صنعتی. و - حمایت از تولید نان صنعتی. ز - حمایت از توسعه صادرات غیر نفتی. ح -توسعه خدمات الکترونیکی تعاملی با هدف حذف و یا کاهش رفت و آمدهای غیر ضرور.	ماده ۹ - دولت مکلف است ۳۰ درصد خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون را برای پرداخت کمک های بلاعوض و یا یارانه سود تسهیلات و یا وجوه اداره شده برای اجرای موارد زیر هزینه کند. الف بهینه سازی مصرف انرژی در واحدهای تولیدی،خدماتی و مسکونی و تشویق به صرفه جویی و رعایت الگوی مصرف که توسط دستگاه اجرایی ذیربط معرفی می شود. ب -اصلاح ساختار فناوری واحدهای تولیدی در جهت افزایش بهره وری انرژی،آب و توسعه تولید برق از منابع تجدیدپذیر. ج -جبران بخشی از زیان شرکت های ارائه دهنده خدمات آب و فاضلاب، برق، گازطبیعی و فرآورده های نفتی و شهرداری ها و دهرداریها ناشی از اجرای این قانون. د -گسترش و بهبود حمل و نقل عمومی در چهارچوب قانون توسعه حمل و نقل عمومی و مدیریت مصرف سوخت و پرداخت حداکثر تا سقف اعتبارات ماده (۱۰) قانون مذکور. ه - حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی و صنعتی. و - حمایت از تولید نان صنعتی. ز - حمایت از توسعه صادرات غیر نفتی. ح -توسعه خدمات الکترونیکی تعاملی با هدف حذف و یا کاهش رفت و آمدهای غیر ضرور.	ماده ۹ - صندوق هدفمند سازی یارانه ها را با شرایط زیر تشکیل دهد: الف - صندوق توسط هیئت امنایی به ریاست رئیس جمهوری (یا معاون اول وی) و مرکب ازوزیر امور اقتصادی و دارایی، وزیر رفاه و تأمین اجتماعی و معاون برنامه ریزی و راهبردی رئیس جمهور اداره می شود. دو نماینده مجلس شورای اسلامی نیز به عنوان ناظر با انتخاب مجلس شورای اسلامی در هیئت امنای صندوق شرکت می نمایند. ب - صندوق دارای شخصیت حقوقی مستقل و استقلال اداری و مالی است و به صورت مؤسسه عمومی غیردولتی، طبق مقررات اساسنامه و سایر قوانین مقررات مربوط اداره می شود و وظیفه و اختیار دارد، وجوه حاصل از اجرای این قانون را اخذ و به مصارف مقرر در این قانون برساند ج - اساسنامه صندوق شامل؛ ارکان، اعضا، وظایف، اختیارات، مدت فعالیت و سایر مقررات حاکم بر اداره آن به پیشنهاد هیئت امنا، به تصویب هیئت وزیران می رسد. د - صندوق صرفاً دارای واحد ستادی و متمرکز بوده و شعبه یا واحد وابسته ای نخواهد داشت. ه - اعتبارات و کارکنان مورد نیاز اداره صندوق از محل کاهش اعتبارات و کارکنان دستگاههای اجرایی تأمین می گردد
ماده ۱۰ - منابع موضوع مواد ۸ و ۹ این قانون اعم از کمکها، تسهیلات و وجوه اداره شده از طریق بانکها و موسسات مالی و اعتباری دولتی و غیر دولتی در اختیار اشخاص مذکور قرار	ماده ۱۰ - منابع موضوع مواد (۸) و (۹) این قانون اعم از کمکها، تسهیلات و وجوه اداره شده از طریق بانکها و موسسات مالی و اعتباری دولتی و غیر دولتی در اختیار اشخاص مذکور	ماده ۱۰ - نتخواه مورد نیاز اجرای این قانون تا سقف یک دوازدهم از سر جمع بودجه عمومی سنواتی تأمین می شود و از محل منابع حاصل از اجرای این قانون در طول سال مستهلک

میگردد.	قرار خواهد گرفت.	واحد گرفت.
ماده ۱۱ - جابجایی وجوه حاصل از اجرای این قانون در مواد (۶۵) (۱۲) و (۸) تا حداکثر ۱۰ واحد درصد توسط دولت مجاز است. بطوری که کل وجوه حاصل در موارد پیش بینی شده در این قانون مصرف شود.	ماده ۱۱ - دریافت کمکها و یارانه های موضوع مواد (۸) و (۹) این قانون منوط به ارائه اطلاعات صحیح می باشد. در صورت احراز عدم صحت اطلاعات ارائه شده، دولت مکلف است ضمن جلوگیری از ادامه پرداخت، درخصوص استرداد وجوه پرداختی اقدامات قانونی لازم را به عمل آورد. اشخاص در صورتی که خود را برای دریافت یارانه ها و کمک های موضوع مواد (۸) و (۹) محق بدانند می توانند اعتراض خود را به کمیسیونی که در آئین نامه اجرائی این ماده پیش بینی می شود ارائه نمایند. آئین نامه اجرائی این ماده حداکثر سه ماه پس از ابلاغ این قانون توسط وزرای دادگستری، امور اقتصادی و دارایی، رفاه و تأمین اجتماعی، معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور پیشنهاد و به، تصویب هیات وزیران می رسد.	ماده ۱۱ - دریافت کمکها و یارانه های موضوع مواد (۸) و (۹) این قانون منوط به ارائه اطلاعات صحیح می باشد. در صورت احراز عدم صحت اطلاعات ارائه شده، دولت مکلف است ضمن جلوگیری از ادامه پرداخت، درخصوص استرداد وجوه پرداختی اقدامات قانونی لازم را به عمل آورد. اشخاص در صورتی که خود را برای دریافت یارانه ها و کمک های موضوع مواد (۸) و (۹) محق بدانند می توانند اعتراض خود را به کمیسیونی که در آئین نامه اجرائی این ماده پیش بینی می شود ارائه نمایند. آئین نامه اجرائی این ماده حداکثر سه ماه پس از ابلاغ این قانون توسط وزرای دادگستری، امور اقتصادی و دارایی، رفاه و تأمین اجتماعی، معاونت برنامه ریزی و نظارت راهبردی رییس جمهور پیشنهاد و به، تصویب هیات وزیران می رسد.
ماده ۱۲- دولت مجاز است، در راستای اجرای این قانون، در سال ۱۳۸۷، وجوه حاصل را به ردیف درآمدی مربوط مندرج در قانون بودجه سال ۱۳۸۷ کل کشور واریز و معادل ۱۰۰٪ اعتبار تحت عنوان «اعتبارات موضوع هدفمندسازی حامل های انرژی (درآمد - هزینه)» را هزینه کند.	ماده ۱۲- دولت مجاز است تا ۲۰ درصد خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون را به منظور جبران آثار آن برای اعتبارات هزینه های و تملک دارایی های سرمایه ای هزینه کند.	ماده ۱۲ - دولت مجاز است تا ۲۰ درصد خالص وجوه حاصل از اجرای این قانون را به منظور جبران آثار آن برای اعتبارات هزینه ای و تملک دارایی های سرمایه ایی هزینه کند.
ماده ۱۳- الزام افزایش حقوق کارکنان دولت موضوع ماده (۱۵۰) قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و مواد (۶۴) و تبصره آن و ماده ۱۲۵ قانون مدیریت خدمات کشوری و ماده (۲۱) قانون کار از ماده (۲۱) قانون کاراز زمان اجرای این قانون موقوف الاجرا خواهد شد و تمامی قوانین مغایر با این قانون از زمان ابلاغ لغو می شود. سایر آئین نامه های اجرائی مورد نیاز این قانون حداکثر پس از ۲ ماه، به پیشنهاد وزارت امور و اقتصادی و دارایی، وزارت رفاه و تأمین اجتماعی و معاونت برنامه ریزی و نظارت و راهبردی و معاونت توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس جمهوری به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.	ماده ۱۳ - دولت مکلف است تمام منابع حاصل از اجرای این قانون را به حساب خاصی بنام هدفمندسازی یارانه ها نزد خزانه داری کل واریز کند. صد در صد (۱۰۰٪) وجوه واریزی در قالب قوانین بودجه سنواتی برای موارد پیش بینی شده درمواد (۸) و (۹) و (۱۲) این قانون اختصاص خواهد یافت. تبصره ۱- دولت مکلف است اعتبارات منابع و مصارف موضوع مواد مذکور را در چهار ردیف مستقل در لایحه بودجه سنواتی درج کند.	ماده ۱۳ - دولت مکلف است تمام منابع حاصل از اجرای این قانون را به حساب خاصی بنام هدفمندسازی یارانه ها نزد خزانه داری کل واریز کند. صد در صد (۱۰۰٪) وجوه واریزی در قالب قوانین بودجه سنواتی برای موارد پیش بینی شده درمواد (۸) و (۹) و (۱۲) این قانون اختصاص خواهد یافت. تبصره ۱- دولت مکلف است اعتبارات منابع و مصارف موضوع مواد مذکور را در چهار ردیف مستقل در لایحه بودجه سنواتی درج کند.
ماده ۱۴ - دولت مجاز است معافیت مالیاتی موضوع ماده (۸۲) قانون مالیات های مستقیم را علاوه بر افزایش سالانه آن، متناسب با تغییر و اصلاح قیمت های موضوع این قانون با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی طی پنج سال	ماده ۱۴ - تنخواه مورد نیاز اجرای این قانون در تنخواه بودجه سنواتی منظور و از محل منابع حاصل از اجرای این قانون در طول سال مستهلک میگردد.	ماده ۱۴ - تنخواه مورد نیاز اجرای این قانون در تنخواه گردان بودجه سنواتی منظور و از محل منابع حاصل از اجرای این قانون در طول سال مستهلک میگردد.

		حداکثر تا دو برابر افزایش دهد.
ماده ۱۵ - جایجایی اعتبارات موضوع این قانون در مواد (۹) و (۸) و (۱۲) حداکثر ۱۰ واحد درصد در بودجه سنواتی مجاز است. بطوری که کل وجوه حاصل در موارد پیش بینی شده در این قانون مصرف شود.	ماده ۱۵ - جایجایی اعتبارات موضوع این قانون در مواد (۹) و (۸) و (۱۲) حداکثر ۱۰ واحد درصد در بودجه سنواتی مجاز است. بطوری که کل وجوه حاصل در موارد پیش بینی شده در این قانون مصرف شود.	
ماده ۱۶ - دولت مجاز است، در راستای اجرای این قانون وجوه حاصل را به ردیف درآمدی مربوط مندرج در قانون بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور و معادل ۱۰۰ درصد اعتبار تحت عنوان «اعتبارات موضوع هدفمندسازی یارانه ها (درآمد-هزینه)» را هزینه کند.	ماده ۱۶ - دولت مجاز است، در راستای اجرای این قانون، در سال ۱۳۸۸ وجوه حاصل را به ردیف درآمدی مربوط مندرج در قانون بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور و معادل ۱۰۰ درصد اعتبار تحت عنوان «اعتبارات موضوع هدفمندسازی حامل های انرژی (درآمد-هزینه)» را هزینه کند.	
ماده ۱۷ - دولت مجاز است معافیت مالیاتی موضوع ماده (۸۴) قانون مالیات های مستقیم را علاوه بر افزایش سالانه آن، متناسب با تغییر و اصلاح قیمت های موضوع این قانون با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی طی پنج سال حداکثر تا دو برابر افزایش دهد.	ماده ۱۷ - دولت مجاز است معافیت مالیاتی موضوع ماده (۸۴) قانون مالیات های مستقیم را علاوه بر افزایش سالانه آن، متناسب با تغییر و اصلاح قیمت های موضوع این قانون با پیشنهاد وزارت امور اقتصادی و دارایی طی پنج سال حداکثر تا دو برابر افزایش دهد.	

منبع: وزارت اقتصاد و دارایی

۴- سابقه پرداخت یارانه در کشور

یکی از سیاست‌های اقتصادی رایج در کشورهای در حال توسعه و حتی کشورهای توسعه یافته اتخاذ سیاست‌های حمایتی مناسب و پرداخت یارانه است که امروزه به عنوان یکی از ابزارهای مهم در تنظیم اقتصاد برای حمایت از اقشار آسیب‌پذیر و بخش‌های خاص تولیدی به کار می‌رود. هدف از اعمال این سیاست‌ها در وهله اول کمک به مصرف‌کنندگانی است که قادر به تهیه برخی از کالاها یا ارزاق حیاتی نیستند و یا ممکن است کمک به تولیدکنندگانی باشد که به علت افزایش قیمت تمام شده برخی از کالاها قادر به رقابت با سایر عرضه‌کنندگان آن کالا نباشند.

یارانه مصرفی یکی از انواع یارانه‌هاست که با اهدافی چون ایجاد و تعدیل در توزیع درآمد، تعدیل آثار ناشی از فشارهای بازار، تصحیح الگوی مصرف کشور به سمت تشویق مصرف کالاهای خاص و در بسیاری از موارد تولید داخل، به مصرف‌کنندگان پرداخت می‌گردد. شایان ذکر است که پرداخت مابه‌التفاوت قیمت خرید و فروش کالاهای اساسی و ضروری مورد نیاز جامعه و جبران زیان‌کرد کالاهای مورد حمایت دولت در این گروه قرار دارند. در ایران نیز دولت‌ها برای حمایت از طبقات مختلف درآمدی، تولید داخلی، اهداف توزیعی و اجتماعی به پرداخت یارانه اقدام کرده‌اند. در این بخش به منظور بررسی دقیق‌تر آثار اجرای این طرح بر روی اقتصاد کشور به سابقه پرداخت یارانه در کشور در دوران قبل و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی پرداخته شده است.

۴-۱- سابقه پرداخت یارانه تا پیش از پیروزی انقلاب اسلامی^۱

پیشینه پرداخت یارانه در ایران به دوران قاجار بر می‌گردد که در قالب اعطای بذر و مساعده به کشاورزان صورت می‌گرفت. اما می‌توان گفت دخالت مستقیم دولت در بازار کالا از سال ۱۳۱۱ شروع شد که با تصویب قانونی جهت تاسیس سیلو در تهران به منظور خرید و ذخیره گندم توسط سازمان غله برای مقابله با کمبود های احتمالی آغاز شد. از سوی دیگر پرداخت یارانه به مفهوم امروزی آن به دهه ۴۰ شمسی برمی‌گردد که یارانه برای گوشت و گندم پرداخت می‌شد. آخرین اقدامی که تا پیش از انقلاب در زمینه کنترل قیمتی انجام شد مربوط به تصویب قانون تاسیس سازمان حمایت از مصرف کنندگان و تولید کنندگان در سال ۵۶ بود.

۴-۲- سابقه پرداخت یارانه پس از پیروزی انقلاب اسلامی

با پیروزی انقلاب اسلامی و تأکید بر حفظ و ارتقای رفاه اقشار کم‌درآمد و توزیع عادلانه درآمد در قانون اساسی، وقوع جنگ، کاهش سطح تولید، کمبود سوخت و دارو، خالی شدن ذخائر کالاهای اساسی، تورم، احتکار و پیدایش بازار سیاه زمینه دخالت مستقیم دولت در امر تهیه و توزیع کالاهای اساسی با هدف ممانعت از کمبود و افزایش قیمت این کالاها فراهم گردید. بنابراین جهت اتخاذ تدابیر و هماهنگی‌های لازم میان وزارتخانه‌ها و سازمان‌های اجرایی و تطبیق ارگان‌ها و سازمان‌های دولتی با شرایط جنگ و کنترل امور اقتصادی در مهرماه ۱۳۵۹، ستاد بسیج اقتصادی تأسیس شد. این نهاد برای تأمین کالاهای اساسی اقدام به انتشار کالابرگ برای بنزین، نفت، گازوئیل و روغن موتور، قند و شکر، روغن نباتی، صابون، پودر لباسشویی، گوشت مرغ، گوشت قرمز، کره، پنیر، تخم مرغ و برنج نمود.

تحت این نظام حداقل سهمیه‌ای با قیمت معین برای هر فرد مشخص و از طریق شرکت‌های تعاونی در اختیار خانوارها قرار می‌گرفت. پوشش سهمیه بندی تقریباً تمام جمعیت را در دو گروه بزرگ شهری و روستایی - عشایری در بر می‌گرفت. نظام اصلی این دوره نظام کالابری بوده و ویژگی عمده آن تفاوت بسیار زیاد قیمت کالاهای تحت پوشش و قیمت بازاری بوده است. بر این اساس و به منظور بررسی دقیق‌تر یارانه‌ها در کشورها پس از انقلاب، به بررسی روند پرداخت یارانه در چارچوب برنامه‌های توسعه پرداخته می‌شود.

۴-۲-۱- برنامه اول توسعه (۱۳۶۸-۷۲)^۲

این برنامه سیاست حمایتی خود را در قالب تبصره‌های ۳۰ و ۳۸ قانون برنامه و بند ۴ سیاست‌های کلی برنامه نشان می‌دهد. در بند (ه) سیاست‌های کلی برنامه عنوان شده است که تغییر در سیستم سهمیه‌بندی کالاهای اساسی باید به نحوی صورت پذیرد که در چهارچوب نظام تأمین اجتماعی به تدریج متوجه افراد کم درآمد شود. بنابراین گرایش به هدفمند نمودن یارانه از این برنامه آغاز شده است. در این برنامه با توجه به تورم ۲۷.۱۵ درصدی سال اول برنامه ۵۶۵ / ۱ میلیارد ریال معادل ۵ / ۱۱ درصد منابع به صورت مستقیم به یارانه و حمایت‌های دولتی اختصاص یافت که بخش عمده آن صرف واردات کالاهای اساسی و دارو گردید. به این ترتیب با هزینه ۵ / ۱۱ درصدی، یارانه واقعی در طول این برنامه نسبت به سال‌های پایانی جنگ روند

۱- یآوری ۱۳۸۷

۲- گزارش پشتیبان طرح تحول اقتصادی در نظام یارانه

صعودی داشته و از سال ۱۳۷۱ حالت جهشی به خود گرفته است به گونه‌ای که کل یارانه پرداختی در سال پایانی برنامه نسبت به سال اول ۴/۱۴ برابر شد.

۴-۲-۲- برنامه دوم توسعه (۱۳۷۴-۷۸)

خط مشی‌های کلی این برنامه در قالب تبصره‌های ۱۶، ۱۷، ۱۹ و ۲۹ استخراج می‌گردد. مسأله بازنگری در سیستم یارانه کالاهای اساسی مطرح و گام‌هایی نیز در این زمینه برداشته شد. از آن جمله می‌توان به تبدیل یارانه غیرنقدی تخم‌مرغ و مرغ به یارانه نقدی و سپس حذف کامل این یارانه‌ها و همچنین حذف یا کاهش برخی از یارانه‌ها اشاره نمود.

در این برنامه علاوه بر پذیرش تعدیل در الگوی مصرفی که در برنامه اول نیز بدان اشاره شده بود از یارانه به عنوان ابزاری جهت تعدیل توزیع درآمد استفاده گردید. به عبارتی موارد مورد نظر برنامه اول با شفافیت بیشتری در برنامه دوم مطرح می‌شود، با این تفاوت که عملاً سیاست کاهش مقادیر یارانه اتخاذ شده و یارانه‌های واقعی کاهش قابل توجهی یافته است. یکی از تصمیمات مهم دولت در این دوره سیاست فقرزدایی می‌باشد. بدین منظور طرحی به دستور رئیس جمهور وقت در سال ۱۳۷۴ در دستور کار سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور قرار گرفت که سرانجام به صورت لایحه از سوی دولت تقدیم مجلس گردید اما به دلیل تغییر دولت از مجلس پس گرفته شد. نکته حائز اهمیت در تمامی برنامه‌های فوق، فقدان سیستم حمایتی کارآمد با معیارهای مناسب می‌باشد.

۴-۲-۳- برنامه سوم توسعه (۱۳۷۹-۸۳)

سیاست حمایتی و پرداخت یارانه در قالب مواد ۳۶، ۱۹۷، ۱۹۶، ۴۷، ۴۶ و ماده واحده اصلاحیه مواد ۴۶ و ۴۷ این برنامه بیان گردید. همانند برنامه دوم، نیازهای بهداشتی و درمانی و حمایت از افراد در مقابل پیامدهای طبیعی در قالب نظام تأمین اجتماعی تصریح شده است. پرداخت یارانه گندم، برنج، روغن نباتی، قند و شکر، پنیر و شیرخشک به صورت کالابری همانند برنامه دوم است. به منظور دستیابی تمامی افراد به غذای کافی و سالم، بهبود تغذیه مردم و کاهش بیماری‌های حاصل از سوءتغذیه و ارتقای سلامت جامعه و رفع سوءتغذیه خانوارهای کم درآمد، یارانه کالاهای اساسی اعطایی به نیازمندان، روستائیان و ساکنین مناطق کمتر توسعه یافته نسبت به سایرین افزایش یافته و در بودجه سالهای ۱۳۸۲ و ۱۳۸۳ اعتبار اعطای کالابری‌های ویژه مناطق محروم در نظر گرفته شد.

۴-۲-۴- برنامه چهارم توسعه (۱۳۸۴-۸۸)

در قانون برنامه چهارم توسعه، توجه ویژه‌ای به مقوله هدفمند نمودن یارانه‌ها شده است که از جمله مهمترین آنها می‌توان به ابقاء بند "الف" ماده ۴۶ قانون برنامه سوم و ماده ۹۵ اشاره نمود.

بند "الف" ماده ۴۶ قانون برنامه سوم:

دولت مکلف است حداکثر تا پایان سال دوم برنامه سوم توسعه، با انجام مطالعات و بررسی‌های کارشناسی اقدامات قانونی به منظور هدفمند نمودن یارانه کالاهای اساسی شامل گندم، برنج، روغن نباتی، قند و شکر، پنیر، شیر، دارو، شیرخشک، کود، بذر، سم، حامل‌های انرژی و سایر موارد را انجام دهد، به طوری

که از سال سوم برنامه مذکور، نظام پرداخت یارانه با کمیت مشخص در راستای تحقق اهداف ذیل متحول شده و تغییر یابد:

۱. منطقی کردن کالاهای یارانه‌ای و جلوگیری از قاچاق این نوع کالاها،
۲. تشویق و توسعه سرمایه‌گذاری و حمایت از تولید داخلی کالاهای یارانه‌ای،
۳. کاهش سهم طبقات با درآمدهای بالا و افزایش سهم طبقات با درآمد پایین از یارانه‌ها،
۴. جایگزین نمودن تدریجی طرح‌های رفاه اجتماعی به جای پرداخت یارانه،
۵. تأمین منابع برای سرمایه‌گذاری زیربنایی محرومیت زدایی کشور و توسعه اشتغال،
۶. توسعه اشتغال مولد با اعطاء وام از محل درآمدهای حاصل (به صورت وجوه اداره شده).

ماده ۹۵

دولت مکلف است به منظور استقرار عدالت و ثبات اجتماعی، کاهش نابرابری‌های اجتماعی و اقتصادی، کاستن از فاصله‌های دهک‌های درآمدی و توزیع عادلانه درآمد در کشور، زدودن فقر و محرومیت و توانمندسازی فقرا، برنامه‌های جامع فقرزدایی و عدالت اجتماعی را تهیه و به اجرا گذارد.

نکته جالب توجه در این برنامه آن است که برای اولین بار در سال ۱۳۸۵ به موجب بند "و" تبصره ۱۵ قانون بودجه کل کشور، به منظور توسعه عدالت اجتماعی، کاهش فقرزدایی معادل سی درصد اعتبارات پیش بینی شده ردیف ۵۰۳۶۵۹ قسمت چهارم این قانون (معادل ۳۶۸۰ میلیارد ریال) به منظور افزایش یارانه مواد غذایی خانواده‌های کم درآمد، زنان و کودکان بی‌سرپرست، مددجویان تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی(ره) و سازمان بهزیستی کشور علاوه بر سهمیه عمومی اختصاص یافت.

۳-۴- نگاهی به یارانه انرژی به طور خاص

با توجه به سهم بالای یارانه‌های انرژی در کشور و بحث برانگیز بودن این یارانه‌ها نسبت به دیگر اقلام یارانه‌ای و تاثیرات گسترده‌ای که بطور مستقیم و غیرمستقیم این بخش از یارانه‌ها می‌تواند روی عملکرد و روند اقتصاد کشور داشته باشد، در این بخش به صورت ویژه‌ای بحث یارانه‌های انرژی بررسی و ارایه شده است.

در ارتباط با یارانه‌های انرژی دو تقسیم‌بندی وجود دارد: ۱- یارانه آشکار و ۲- یارانه پنهان که در اینجا بر روی قسمت آشکار آن تمرکز شده است. از ابتدای انقلاب تا آغاز برنامه سوم توسعه ۱۳۷۹ نیاز داخلی فرآورده‌ها با تولید داخلی پالایشگاه‌ها تامین می‌شد و رقم واردات برای فرآورده‌ها ناچیز بود. از برنامه سوم توسعه درآمد حاصل از صادرات فرآورده‌های نفتی به شرکت ملی نفت ایران واگذار شد تا منبعی برای تامین فرآورده‌های مورد نیاز داخل کشور در اختیار شرکت نفت قرار گیرد. به تدریج با افزایش مصرف داخلی شرکت نفت اعلام کرد که با منابعی که در اختیار دارد قادر به تامین نیاز داخل به فرآورده نیست و در نتیجه در

۱- پيله فروش ۱۳۸۷

قوانین بودجه اعتباراتی برای واردات بنزین و نفت گاز در نظر گرفته شد این واردات بخش اول یارانه آشکار انرژی را شکل می‌دهد.

طی برنامه چهارم توسعه در سال ۱۳۸۴ تصمیم گرفته شد بخشی از مابه التفاوت قیمت آزاد (هزینه تولیدات بدون در نظر گرفتن قیمت سوخت) و قیمت تکلیفی فروش داخلی که توسط مجلس تعیین می‌شد، خارج از سقف ماده واحده از حساب ذخیره ارزی برداشت و به شرکت های پالایش و پخش، گاز و توانیر پرداخت شود. حجم این منابع به تدریج افزایش یافت و در سال ۱۳۸۶ به رقم تقریبی ۴۲۰۰۰ میلیارد ریال رسید. در قانون بودجه سال ۸۷ تصمیم گرفته شد این برداشت‌ها در قانون بودجه گنجانده و در نتیجه ۱۲۲۰۰۰ میلیارد ریال برای این منظور اختصاص یابد. این مبالغ بخش دوم یارانه آشکار انرژی را شکل می‌دهد. این موضوع در حالی است بر مبنای اختلاف قیمت نهاده انرژی در داخل و خارج کشور عنوان می‌گردد که دولت در سال‌های ۱۳۸۴، ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ به ترتیب ۳۱۹۲۶۴ میلیارد ریال، ۳۸۳۵۵۷ میلیارد ریال، ۵۰۴۶۹۱ میلیارد ریال یارانه ضمنی متحمل می‌شود. البته باید در نظر داشت که ارقام مربوط به یارانه ضمنی به دلیل تامین اقلام عمده انرژی از محل منابع انرژی داخل کشور، پرداختی از طرف دولت بعنوان مابه‌التفاوت قیمت داخل و خارج صورت نمی‌گرفته است، لذا در این زمینه عرضه این اقلام به نظر می‌رسد نگاه درآمدی در سیاست‌های دولت بیشتر حائز نظر می‌باشد. جدول شماره ۳ یارانه آشکار حامل‌های انرژی بین سال‌های ۸۴ تا ۸۷ را نشان می‌دهد.

جدول شماره ۳: یارانه آشکار حامل های انرژی بین سال های ۸۴-۸۷

عنوان	عملکرد ۱۳۸۴	عملکرد ۱۳۸۵	عملکرد ۱۳۸۶	برآورد عملکرد ۸۷
برداشت از حساب ذخیره ارزی خارج از سقف ماده واحده به منظور پرداخت یارانه انرژی به شرکت‌ها	۱۸۰۱۶	۲۰۲۹۷	۴۱۶۴۶	۶۰۰۰۰
یارانه واردات فرآورده های نفتی	۳۵۷۳۶	۴۸۵۱۹	۵۳۴۷۲	۵۳۰۸۶
مجموع یارانه های آشکار انرژی	۵۳۷۵۲	۶۸۸۱۶	۹۵۱۱۸	۱۱۳۰۸۶

مأخذ: محاسبات انجام شده بر مبنای عملکرد قوانین بودجه سال‌های مختلف

* در واقع این رقم تنها بخشی از هزینه تمام شده حامل‌های انرژی است و قیمت سوخت در قیمت تمام شده فرآورده ها لحاظ نشده است (اعداد تقریبی است).
برگرفته از بولتن اقتصاد ایران، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی

۵- تجربه هدفمند کردن یارانه‌ها در دیگر کشورها^۱

با توجه به اینکه الگوی اعلام شده برای هدفمند شدن یارانه‌ها در کشور، پرداخت نقدی آن می‌باشد، باید وجوه این الگو در چارچوب تجربیات جهانی آن مورد مطالعه قرار گیرد. لذا تجربه برخی از کشورهای دنیا در زمینه پرداخت یارانه‌ها و تغییر الگوی پرداخت و اصلاح نظام یارانه‌ای بررسی گردیده است.

دهه ۱۹۸۰ به دنبال بحران بدهی‌ها و رکود جهانی و تقابل تجربه کشورهای شرق آسیا، آمریکای لاتین، جنوب آسیا و صحرای آفریقا، تاکید راهبردهای توسعه به سمت بهبود مدیریت اقتصاد و پذیرفتن نقش بیشتر

^۱ قسمت عمده این بخش از نوشتار برگرفته از گزارش وزارت رفاه و تامین اجتماعی در خصوص تجربه هدفمند کردن بارانه ها در دیگر کشورها می‌باشد.

نیروهای بازار تغییر کرد. در چارچوب این رویکرد جدید اکثر کشورها نسبت به اصلاحات در برنامه یارانه‌ها اقدام کردند.

دلیل عمده این کشورها جهت اجرای برنامه اصلاحات، پرهزینه بودن یارانه عمومی به جهت فراگیر بودن آن بود. با توجه به افزایش جمعیت و افزایش قیمت کالا و خدمات در بازارهای جهانی، بار مالی دولت افزایش قابل توجهی یافته بود. علاوه بر این ناکارایی نظام توزیع دولتی و اثرات منفی کنترل قیمت محصولات بر تولیدکنندگان از دلایل دیگر انجام اصلاحات بوده است. بررسی‌های انجام شده در کشورهای منتخب نشان می‌دهد که هر یک از این کشورها متناسب با شرایط ویژه خود از شیوه خاص یا ترکیبی از شیوه‌های مختلف برای بهبود روند موجود خود بهره جسته‌اند. غالب کشورها، انتخاب خانوارهای فقیر را براساس آزمون وسیع انجام داده‌اند. بدین گونه درآمد خانوارها به عنوان شاخصی برای انتخاب مستحقین مورد استفاده قرار گرفته و سعی در پرداخت یارانه به گروه هدف بوده است که از آن جمله می‌توان از آمریکا، هندوستان، برزیل و اردن نام برد.

قبل از ورود به بحث تجربه سایر کشورها لازم است واژگانی که در این قسمت به کرات از آنها استفاده شده است را توضیح داد. **پرداخت نقدی** به ارایه کمک در قالب «**پول نقد**»^۱ به فقرا یا کسانی که در معرض خطر احتمالی بوده و در صورت فقدان پرداخت‌ها دچار فقر و تنگدستی خواهند شد، گفته می‌شود. سیستم پرداخت نقدی به کمک دولت و بخش خصوصی در بسیاری از کشورها در حال اجراست. در این سیستم دولت‌ها «**کمک‌های اجتماعی**»^۲ و «**برنامه‌های بیمه اجتماعی**»^۳ را فراهم کرده و پرداخت‌های بخش خصوصی از طریق «**خانوارها**»^۴ یا «**شرکت‌ها**»^۵ انجام می‌گیرد. در بسیاری از کشورها علاوه بر پرداخت نقدی صورت‌های دیگر پرداخت یارانه‌ها از جمله یارانه‌های کالایی، بهداشتی و... وجود دارد.

در جدول شماره ۴ سیستم پرداخت یارانه‌ها در برخی از کشورهای در حال توسعه نشان داده شده است. همانگونه که در جدول مذکور مشاهده می‌شود اغلب کشورها برنامه یارانه‌های نقدی را به منظور هدفمندسازی نسبت به دیگر پرداخت‌های یارانه‌ای در دستور کار قرار داده‌اند. اما سؤال اینجاست که این امر چگونه صورت گرفته و این کشورها چه راهی طی نموده‌اند. بر این اساس در ادامه این بخش به تجربه سایر کشورها در راه هدفمند کردن یارانه‌ها اشاره می‌شود.

^۱Cash

^۲Social Assistance

^۳Social Insurance Program

^۴Households

^۵Enterprise

^۶ توتونچی ملکی، ۱۳۸۷.

جدول شماره ۴: سیستم پرداخت یارانه در برخی از کشورهای در حال توسعه

کشور	سیستم پرداخت	نقدی	کالایی		بهداشتی	هدفمندسازی
			غذایی	آموزشی		
مالزی	***	***	***	***		***
فیلیپین	***	***				***
تایلند	***	***		***	***	
ویتنام	***	***		***		***
آلبانی	***	***		***		***
بوسنی و هرزگوین	***	***				
قرقیزستان	***	***			***	***
مقدونیه	***	***		***		***
رومانی	***	***		***		***
روسیه	***	***		***		***
ترکیه	***	***		***	***	***
اکراین	***	***		***		***
برزیل	***	***				***
کلمبیا	***	***		***		***
جامائیکا	***	***				***
نیکاراگوئه	***	***				***
الجزایر	***	***		***		***
مصر	***	***	***			***
هند	***	***	***	***	***	***
بلغارستان						***
غنا			***			***
چین	***	***				***
نامیبیا	***	***		***		***
آفریقای جنوبی	***	***		***		***
ارمنستان	***	***	***	***		***

مأخذ: گزارش هدفمند کردن یارانه نقدی، تدوین دفتر مطالعات اقتصادی و معاونت برنامه ریزی و امور اقتصادی وزارت بازرگانی

۱-۵- لهستان و کاهش ۲۴ درصدی تولیدات صنعتی

هدفمندسازی یارانه انرژی در لهستان بخشی از برنامه اصلاحات اقتصادی پس از فروپاشی نظام سوسیالیستی را تشکیل می‌داد که موفق‌ترین برنامه در گروه کشورهای بلوک شرق بود. براساس بسته مذکور، پرداخت یارانه صنایع به روش شوک درمانی قطع شد. انضباط مالی دولت تحت کنترل شدید قرار گرفت، رشد تورمی دستمزدها متوقف و نرخ بهره افزایش یافت. آثار کوتاه‌مدت حاصل از اجرای برنامه فوق کاهش ۲۴ درصدی تولیدات صنعتی و رشد ۱۵/۷ درصدی بیکاری بود.

در مقابل نرخ تورم که در اواخر سال ۱۹۸۹ به دو هزار درصد رسیده بود در سال ۱۹۹۲ به ۳۵ درصد کاهش یافت. با تقویت بخش خصوصی، به تدریج آثار اولیه رفع و این بخش به موتور محرک اقتصاد تبدیل

شد و با ایجاد ۵۰۰ هزار فرصت شغلی توسط این بخش در سال ۱۹۹۲ نرخ بیکاری کشور کاهش قابل توجهی یافت.

بر اساس نتایج مطالعه‌ای در مورد منافع و زیان‌های افزایش قیمت انرژی بر خانوارها در لهستان، میزان رفاه از دست رفته با کاهش‌های قیمتی ارتباط داشته و در اثر افزایش قیمت حامل‌های انرژی، خانوارهای پردرآمد رفاه بیشتری از دست می‌دهند.

۲-۵- بلغارستان و کاهش سهم یارانه‌ها از تولید ناخالص داخلی

دولت بلغارستان قبل از اصلاحات اقتصادی از بخش انرژی به شدت حمایت می‌کرد. با شروع برنامه‌های آزادسازی اقتصادی در بلغارستان، به منظور کاهش بدهی‌های عمومی و افزایش سرمایه‌گذاری، حمایت‌ها در این بخش کاهش یافت و اکنون خانوارها تنها استفاده‌کنندگان منافع حاصل از یارانه‌های انرژی هستند.

در این زمان هزینه یارانه برق مصرفی خانوارها از مصرف‌کنندگان غیرخانواری تامین می‌شود، در صورتی که یارانه خدمات گرمایی ناحیه از محل بودجه دولت تامین می‌گردد. در مورد قیمت‌های گاز طبیعی مصرفی خانوارها نیز تنها یک قیمت برای همه خانوارها وجود دارد و یارانه آن نیز از سایر مشتریان تامین می‌شود اما شایان توجه است که خانوارهایی که به گاز طبیعی دسترسی دارند، تعدادشان اندک است.

فرآیند اصلاح یارانه‌های انرژی در بلغارستان بسیار موثر بوده است و از سال ۱۹۹۸ سهم یارانه‌ها از تولید ناخالص داخلی روند کاهشی داشته است، بطوریکه از ۵/۲ درصد به ۰/۴ درصد تا سال ۲۰۰۲ کاهش یافته است.

۳-۵- اندونزی، اختصاص یارانه مستقیم به فرآورده‌های نفتی

دولت اندونزی از اختصاص یارانه مستقیم به فرآورده‌های نفتی برای حمایت از اقشار کم‌درآمد و خانوارهای فقیر استفاده می‌کند و با توجه به کارا نبودن آن به دنبال اصلاح و تکمیل قوانین و مقررات در جهت مصرف منطقی انرژی است.

دولت این کشور نیاز به کاهش یارانه‌های نفتی را به این شرط که به خانواده‌های فقیر، فشاری بیش از حد وارد نگردد، ضروری می‌داند. هدف از اجرای این طرح پرداخت یارانه به قشر فقیر است. علاوه بر این دولت باید حداقل بخشی از هزینه یارانه‌های نفت را صرف کاهش فقر، توسعه آموزش، توسعه حمل‌ونقل عمومی، ارتقای خدمات بهداشتی و دیگر برنامه‌های توسعه اجتماعی کند. همچنین دولت یک سیستم سهمیه‌بندی پیشنهاد کرده که به موجب آن کوپن‌های بنزین و نفت سفید باید به افراد واجد شرایط و مالکان خودروها تخصیص داده شود. هر چند که هزینه‌های مدیریت این برنامه، با توجه به اینکه سازمان‌های زیادی در ارتباط با آن می‌باشند، بسیار زیاد است و سوء استفاده از این سیستم بدون شک می‌تواند مشکل بزرگی را ایجاد نماید.

۴-۵- چین هنوز برای سوخت دستورالعمل دارد

پرداخت یارانه توسط دولت چین در بخش انرژی از قدمت زیادی برخوردار است. با این حال، اگرچه طی سال‌های اخیر سیستم قیمت‌گذاری حامل‌های انرژی تا حدودی متحول و تلاش می‌شود که آثار تغییرات و دگرگونی‌های بازارهای بین‌المللی نیز در آن لحاظ گردد، هنوز قیمت اغلب سوخت‌ها در چین از طریق دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌ها اعلام می‌شود. بنابراین آزادسازی بخش انرژی با این تصور که دولت به تدریج پرداخت یارانه را حذف نماید، صورت می‌گیرد.

در حالی که وضعیت انرژی چین با ذخایر و تولید بالای زغال‌سنگ و ذخایر محدود و تولید کم نفت و گاز شناسایی می‌شود، باید اشاره کرد که وجود ذخایر و منابع کافی زغال‌سنگ لازمه حیات اقتصادی و تداوم رشد شتابان آن بوده زیرا جایگزینی نفت و گاز با زغال‌سنگ از جمله مهم‌ترین اقدامات دولت چین در این زمینه به شمار می‌آید. به همین منظور دولت اهداف جدیدی را برای سیاست‌های انرژی چین مبنی بر استفاده از انرژی‌های متنوع و کاهش سهم زغال‌سنگ در سبد انرژی مصرفی، ایجاد اطمینان خاطر در امنیت انرژی، افزایش کارایی انرژی با حضور سرمایه‌های خصوصی و خارجی، کنترل انتشار آلاینده‌ها، آزادسازی بخش انرژی و قیمت‌های آن از طریق یارانه‌ها تا سال ۲۰۱۰ لحاظ کرده است.

۵-۵- ترکیه و بسته سیاستی کلان

ترکیه در سال ۲۰۰۱ در یک بسته سیاستی کلان شامل معرفی نظام نرخ ارز شناور، کاهش کسری بودجه دولت و استقلال بانک مرکزی و برنامه اصلاح بازارهای مالی، مخابرات و انرژی را با پشتیبانی همه‌جانبه صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی به روش خصوصی‌سازی نهادهای عمده دولتی اعلام کرد. برنامه خصوصی‌سازی بازار انرژی با آزادسازی آغاز شد.

در این رابطه قانون بازار برق در سال ۲۰۰۱ به تصویب مجلس رسید و براساس آن نهاد تهیه مقررات مربوط به بازار انرژی تاسیس شد. در سال ۲۰۰۴ شورای عالی برنامه‌ریزی استراتژی اصلاح بخش برق را تصویب کرد. قانون بازار برق ترکیه از سال ۲۰۰۱ به اجرا درآمد. بر آن اساس بازار آزاد برای تولید و توزیع برق ایجاد شد. طبق قانون مذکور، شرکت دولتی که هر سه بخش تولید، توزیع و انتقال برق را برعهده داشت به تفکیک حوزه‌های تولید و بازرگانی در اختیار بخش خصوصی قرار داده شد.

در سال ۲۰۰۴ پارلمان ترکیه طرحی را به تصویب رساند که طی آن هزینه‌های تولید نفت داخل آن کشور اصلاح شد، قیمت برای مصرف‌کننده آزاد و در شرکت‌های پالایش نفت دولتی، به بخش خصوصی اعلام گردید.

۶-۵- الجزایر نخستین تجربه هدفمندی یارانه مواد غذایی

از سال ۱۹۷۳ تا ۱۹۹۶ یارانه‌های مصرفی عمومی مواد غذایی به عنوان یکی از محورهای اصلی سیستم حمایت اجتماعی الجزایر به شمار می‌آمد. یارانه‌ها در این کشور به دو شکل آشکار (از طریق انعکاس مستقیم در بودجه) و ضمنی (از طریق نرخ‌های ارز ترجیحی و قیمت‌های ثابت و حاشیه‌های سود) بودند. غلات، شیر و شکر عمده‌ترین کالاهای یارانه‌ای بوده و به ترتیب ۳۵ درصد، ۳۸ درصد و ۱۸ درصد منابع یارانه‌ای را به خود اختصاص می‌دادند.

از طرف دیگر هدف‌گیری یارانه‌های مواد غذایی به سمت فقرا بسیار ضعیف بوده به‌طوری که در سال ۱۹۹۱ گروه‌های پایین درآمدی نسبت به گروه‌های بالای درآمدی یارانه کمتری دریافت کرده‌اند. علی‌رغم هدف‌گیری نامناسب فقرا بر اساس بار مطلق، توزیع یارانه‌ها به طور نسبی موفقیت‌آمیز بوده‌اند. به‌طوری‌که نسبت مخارج سرانه کالاهای یارانه‌ای به کل مخارج مصرفی برای فقیرترین دهک از ثروتمندترین دهک بیشتر شده است.

۷-۵- تجربه گرانی در ترازوی مصر

برنامه یارانه مواد غذایی مصر از زمان جنگ جهانی دوم شروع شد. این برنامه در ابتدا بر سهمیه‌بندی سختگیرانه کالا با تضمین قابلیت دسترسی به آنها در سطح قیمت‌های پایین‌تر برای تمامی مصرف‌کنندگان تاکید داشت. با اوج‌گیری هزینه‌های مالی یارانه‌ها، ایجاد عدم تعادل‌های کلان اقتصادی و تشدید بدهی‌های خارجی در سال ۱۹۷۷ کشور مصر با حمایت صندوق بین‌المللی پول به اصلاح نظام یارانه‌ها اقدام کرد.

این اقدام با افزایش یکباره قیمت کالاهای یارانه‌ای شروع ولی علی‌رغم تدابیر اندیشیده شده به علت تبعات اجتماعی، این برنامه متوقف گردید. در نتیجه این کشور به ناچار به اصلاح تدریجی نظام یارانه در طول دهه ۱۹۸۰ به شرح اقدامات زیر روی آورد:

- تعداد کارت‌های سهمیه‌ای کاهش یافت و این کارت‌ها تنها برای برخی خانوارهای کاملاً مستحق اختصاص یافتند.
- تعداد کالاهای یارانه‌ای از ۱۸ قلم به چهار قلم کاهش یافت.
- از میزان کالاهای در دسترس کاسته شد.
- قیمت کالاهای یارانه‌ای افزایش یافت.

با این حال آمار رسمی این کشور نشان می‌دهد که طی سال‌های گذشته با وجود افزایش میزان پرداخت یارانه، بخش زیادی از افراد فقیر یارانه مواد غذایی را دریافت نمی‌کنند که بیانگر ناکارآمدی و ناموفق بودن پرداخت یارانه‌ها در این کشور می‌باشد. بر اساس گزارش بانک جهانی نقطه ضعف بزرگ نظام پرداخت یارانه مواد غذایی در مصر اقلام بسیار زیادی است که دولت مصر برای مصرف آنها یارانه می‌پردازد و گذشته از این عدم دستیابی به اطلاعات اقتصادی خانوار نیز از دلایل شکست پرداخت یارانه در مصر عنوان شده است.

۸-۵- تونس و یمن، ناکامی‌ها در نائل شدن به اهداف

دولت تونس در سال ۱۹۷۰ پرداخت یارانه مواد غذایی را برای حمایت از قدرت خرید مصرف‌کنندگان به ویژه فقرا و ثبات قیمت این کالاها شروع کرد. این کالاها شامل غلات، روغن آشپزی، شکر و شیر بودند که به‌طور نامحدود برای تمام مصرف‌کنندگان و زیر قیمت‌های بازار ارائه می‌شدند. این نوع پرداخت یارانه بار مالی سنگینی بر دوش دولت تونس برجای نهاد ولی با وجود بار مالی بسیار سنگین اینگونه یارانه‌ها در هدف‌گیری به سمت گروه‌های فقیر و کم‌درآمد ضعیف عمل کرده بود.

به همین ترتیب یارانه نان نیز بیشتر گروه‌های با درآمد متوسط را تحت پوشش قرار داده و نامتناسبی ثروتمندان را منتفع‌تر می‌ساخت براساس معیار نسبی به‌طور موثری به سمت فقرا هدفگیری شده بودند.

اما برنامه یارانه مواد غذایی در یمن شامل یارانه گندم و آرد گندم بوده که در ابتدا از طریق واردات کنترل شده دولتی و شبکه‌های خرده‌فروشی و توزیع اجرا شد. برنامه یارانه گندم بسیار هزینه‌بر بوده و در ۱۹۹۲ و ۱۹۹۵ به ترتیب، ۷/۳ و ۲/۵ و ۱/۹ و ۵/۱۷ درصد بودجه دولت را به خود اختصاص داده است.

جهت رفع نارسایی موجود در نظام یارانه‌ها دولت یمن اقدامات متعددی انجام داد. اولین اقدام در اواسط سال ۱۹۹۶ صورت گرفت که طی آن نرخ ارز ترجیحی جایگزین یارانه‌های ارزی کشور جهت واردات شد. همچنین مقرر گردید تا پایان سال ۲۰۰۱ کل یارانه‌ها به صورت تدریجی حذف و جهت اصلاح نظام پرداخت یارانه‌ها یک دوره زمانی پنج ساله در نظر گرفته شود.

۶- مطالعات انجام گرفته در زمینه آثار حذف یارانه‌ها در کشور

مبحث هدفمندی یارانه‌ها، بحثی قدیمی و مورد توافق اقتصاددانان و سیاستمداران در کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته است و همواره یکی از دغدغه‌های اصلی دولت‌ها بوده و می‌باشد. در کشور ما نیز بحث هدفمند شدن یارانه‌ها سابقه چندین ساله دارد و مطالعات گسترده‌ای در این رابطه صورت گرفته است. به واقع می‌توان گفت که انرژی سهم بالایی را در اقتصاد ملی و یارانه‌های پرداختی دارد، لذا عمده آثار حذف یارانه‌ها از حوزه یارانه‌های انرژی بر روی اقتصاد ملی خواهد بود. اغلب مطالعات انجام گرفته نیز در این حوزه با تأکید بیشتر بر حذف یارانه‌های انرژی انجام پذیرفته است. بر این اساس نخست به مطالعات صورت گرفته در این زمینه توسط نهادهای و سازمان‌های مختلف اشاره می‌گردد که به بررسی اثرات حذف یارانه‌ها در کشور پرداخته‌اند.

۶-۱- مطالعه وزارت بازرگانی

در مطالعه‌ای که توسط وزارت بازرگانی در سال ۱۳۸۴ انجام گرفته است، به این موضوع اشاره شده است که حجم یارانه‌های انرژی و تبعات آن در اقتصاد ایران به مرز بحرانی رسیده است و دولت باید با یک برنامه-ریزی همه جانبه، تدریجی و با تهیه ابزارهای مناسب تأمین اجتماعی و اصلاح الگوی مصرف انرژی در بخش-های مصرفی و تولیدی اقدام به حذف یارانه‌ها نماید. مطالعه مزبور با استفاده از ماتریس حسابداری اجتماعی (SAM) در سه سناریو متفاوت: ۱- افزایش ۵۰ درصدی قیمت فرآورده‌های نفتی، برق و گاز طبیعی، ۲- افزایش قیمت‌های مذکور تا سطح قیمت‌های جهانی و ۳- افزایش همزمان قیمت تمام حامل‌های انرژی به سطح قیمت جهانی، به شبیه‌سازی آثار حذف یارانه‌های انرژی در اقتصاد ایران پرداخته است.

نتایج این مطالعه که با مقاله‌ای تحت عنوان «بررسی یارانه انرژی و آثار افزایش قیمت حامل‌های انرژی بر سطوح قیمت‌ها در ایران» در فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی به چاپ رسیده است، حاکی از آن است که افزایش قیمت فرآورده‌های نفتی، گاز طبیعی و برق تا سطح قیمت‌های جهانی متوسط شاخص قیمت در اقتصاد را به ترتیب ۱۹/۵۲ درصد، ۱۱/۰۷ درصد و ۴/۸۳ درصد افزایش می‌دهد. تاثیر افزایش

قیمت‌های داخلی به سطح قیمت‌های مرزی تمام حامل‌های انرژی متوسط شاخص قیمت‌ها در اقتصاد را ۳۵/۴ درصد افزایش می‌دهد. به عبارت دیگر مطالعه مذکور ادعا دارد که به تورم موجود در زمان مطالعه، با حذف یارانه‌های انرژی ۳۵/۴ درصد افزوده خواهد شد.^۱

۲-۶- مطالعه مرکز پژوهش‌های مجلس

مرکز پژوهش‌های مجلس در سلسله گزارش‌هایی با عنوان «درباره لایحه هدفمند کردن یارانه‌ها» به بررسی طرح مزبور پرداخته است. در گزارش شماره ۷ از این مجموعه با عنوان «برآورد آثار تورمی اصلاح قیمت حامل‌های انرژی در دو حالت فشار هزینه و فشار تقاضا در دو گزینه یکباره و پلکانی» به بررسی آثار حذف یارانه‌های انرژی پرداخته شده است.

گزارش مزبور براساس جدول داده- ستانده (IO) آثار حذف یارانه‌های انرژی را بررسی و این موضوع را خاطر نشان ساخته است که نمی‌توان هیچ مدل و یا الگویی در عرصه اقتصاد کشور مشخص نمود که با قطعیت آثار اجرای طرحی که اصلاح دفعی، یکباره و همزمان قیمت کل حامل‌های انرژی را که در گستره وسیعی یارانه‌ها را بصورت نقدی پرداخت می‌کند، پیش‌بینی نماید.

طبق مطالعه مذکور تورم ناشی از فشار هزینه در دو سناریو مطرح شده به شرح زیر است. چنانچه سناریوی افزایش قیمت کلیه کالاهای انرژی‌زا به صورت همزمان، دفعی و یکباره انتخاب شود، درصد افزایش شاخص قیمت مصرف‌کننده، احتمالاً ۴۸/۶ درصد بوده که به سطح تغییر شاخص قیمت مصرف‌کننده اضافه می‌شود و انتظار می‌رود درصد افزایش شاخص تولیدکننده ۶۳/۶ درصد باشد که به سطح درصد تغییر در شاخص هزینه تولیدکننده در سال ۱۳۸۶ اضافه می‌شود.

در سناریوی حذف یارانه‌ها بصورت پلکانی آثار تورمی ناشی از افزایش قیمت کلیه حامل‌ها، افزایش تدریجی تقسیت قیمت‌ها طی ۴ سال بصورت برنامه‌ریزی شده مد نظر قرار گرفته است. رشد متوسط سالیانه تورم در اثر فشار هزینه در این سناریو، پیش‌بینی شده که ۱۰/۵ درصد باشد که به سطح تغییرات شاخص قیمت مصرف‌کننده در سال ۱۳۸۶ اضافه می‌شود و در مجموع از آثار تورمی دفعی و همزمان همین کالاهای کمتر خواهد بود.

در این مطالعه اشاره شده است که با توجه به اینکه ماده ۵ لایحه هدفمند شدن یارانه‌ها مقرر کرده که ۶۰ درصد خالص مانده وجوه به منظور پرداخت‌های نقدی یارانه‌ها به گروه‌های هدف مصرف اختصاص یابد، تورم ناشی از فشار تقاضا از همین ماده شکل خواهد گرفت. استدلال این است که یارانه‌هایی که تا قبل از این تغییرات به تولیدکنندگان پرداخت می‌شد (عدم‌النفع)، بعد از تغییرات به مصرف‌کنندگان پرداخت خواهد شد. بر اساس محاسباتی که در مطالعه مزبور انجام گرفته، ۶۰ درصد مانده وجوه مزبور ۱۸۰۰۰۰ میلیارد ریال (معادل ۱۸ میلیارد دلار) برآورد شده است که با ماهیت درآمدی در اختیار دهک‌های درآمدی پایین قرار می‌گیرد. مسأله‌ای که در اینجا وجود دارد این است که هرچند رقم مزبور درآمد است، ولی در ذات خود همان نقشی را ایفا می‌کند که افزایش حجم نقدینگی دارد (فشار تقاضای ناشی از دو مقوله پول و کالا). نظر

^۱ برای بررسی دقیق‌تر نتایج مطالعه و آثار حذف یارانه‌های انرژی در بخش‌های مختلف به جدول ضمیمه مراجعه فرمایید.

به اینکه جامعه هدف هفت دهک هستند (۱ تا ۷) و دهک‌های مزبور، میل نهائی به مصرف بالائی دارند، از این جهت انتظار می‌رود که حداقل ۵۰ درصد از ۶۰ درصد پرداخت نقدی یارانه‌ها (۹۰ میلیارد دلار) با احتمال بالا با افزایش میل نهائی به مصرف، به تقاضا تبدیل شود. بدین ترتیب انتظار می‌رود که تورم ناشی از فشار تقاضا، با اجرای پرداخت نقدی یارانه‌ها به هفت دهک اول، در گام اول ۲/۷ درصد که با عملکرد ضریب فزاینده پولی (۱/۵) حدود ۴ درصد باشد.

همچنین در مطالعه مذکور بیان شده که انتظارات تورمی هرچند بصورت دقیق قابل محاسبه نیست، اما محتمل‌الوقوع بوده و یافته‌های پژوهش مذکور می‌تواند به عنوان حداقل بار تورمی مورد انتظار اجرای طرح باشد.

۳-۶- مطالعه کارگروه طرح تحول^۱

در مطالعه‌ای که توسط دولت در زمینه هدفمند کردن یارانه‌ها صورت گرفته، اشاره شده است که در مقاطع زمانی مختلف تصور عمومی جامعه و گروه‌های مختلف مبنی بر افزایش تورم متناسب با افزایش قیمت فرآورده‌های نفتی یا به عبارتی ایجاد افزایش تورم در اثر اعمال اصلاح قیمت فرآورده‌های نفتی یکی از عوامل اساسی پدید آمدن انتظارات تورمی و شاید یکی از عوامل مؤثر در به تعویق افتادن زمان اجرای این سیاست از طرف دولت بوده است.

در مطالعه مذکور اشاره گردیده که افزایش قیمت فرآورده‌های نفتی از جهت‌های مختلف می‌تواند بر تورم تأثیرگذار باشد. اولین و مهم‌ترین اثر آن، افزایش قیمت این فرآورده‌ها به عنوان یکی از نهاده‌های تولید بر روی هزینه تولید است که خود موجب تغییر شاخص قیمت محصولات بخش‌های مختلف اقتصادی و شاخص کل قیمت‌ها می‌شود. اثر دیگر تغییر در قیمت فرآورده‌های نفتی را می‌توان در تغییر ترکیب نهاده‌های تولید از یک سو و تغییر در ترکیب سبد کالاها و خدمات مصرفی خانوار از سوی دیگر مشاهده کرد.

در این تحقیق با استفاده از روابط تحلیلی جدول داده-ستانده، ماتریس ضرایب فنی اقتصاد ایران و ماتریس ضرایب لئونتیف به بررسی اثر افزایش قیمت بنزین به عنوان نهاده بخش‌های مختلف اقتصادی بر قیمت تمام شده ستانده آن‌ها پرداخته و با استفاده از اطلاعات مربوط به سهم هزینه‌ای هر یک از کالاهای مربوط به بخش‌های مختلف اقتصادی در سبد هزینه خانوار میزان افزایش شاخص قیمت مصرف‌کننده در اثر این افزایش قیمت‌ها محاسبه شده است.

در این بررسی در مرحله اول با استفاده از جدول ضرایب مستقیم اقتصاد ایران (۹۱ محصول $\times$ ۹۱ محصول) و مدل قیمتی داده-ستانده، به محاسبه میزان تغییر قیمت محصولات مختلف در اثر تغییر ۴ برابری قیمت فرآورده‌های نفتی پرداخته شده است. بر این اساس شوک قیمتی مذکور بیشترین اثر را بر روی خدمات حمل و نقل آبی و خدمات حمل و نقل هوایی، به ترتیب با ۴۳ درصد و ۴۲ درصد و سپس بر خدمات حمل و نقل جاده‌ای مسافر با ۲۱ درصد و کمترین اثر را بر روی نفت خام و گاز طبیعی و خدمات آموزش ابتدایی دولتی با ۰/۱ درصد و ۰/۵ درصد داشته است. طبق یافته‌های مطالعه اقلام مربوط به بخش‌های

^۱ این مطالعه توسط خانم سمیه برهان یزدانی صورت گرفته و از سایت طرح تحول اقتصادی قابل دریافت است.

خدمات حمل و نقل آبی، خدمات حمل و نقل هوایی و خدمات حمل و نقل جاده ای مسافر که بیشترین تأثیر را از تکانه قیمت فرآورده های نفتی متحمل شده اند. نتایج مذکور به شرح جدول زیر می باشد.

جدول شماره ۵: میزان تغییر قیمت یک واحد محصول در اثر تغییر ۴۰۰ درصدی قیمت فرآورده های نفتی

تأثیر پذیرترین محصولات				غیر تأثیر پذیرترین محصولات			
ردیف	نام محصول	اثر نهایی (درصد)	اثر مستقیم (درصد)	ردیف	نام محصول	اثر مستقیم (درصد)	اثر نهایی (درصد)
۱	خدمات حمل و نقل آبی	۴۳,۲۸۵۲۲	۳۷,۶۶۷۳۳	۱	نفت خام و گاز طبیعی	۰,۱۸۲۷۱۴	۰,۰۴۸۵۴۳
۲	خدمات حمل و نقل هوایی	۴۲,۱۹۱۱۳	۳۴,۷۳۲۳۷	۲	خدمات آموزش ابتدائی دولتی	۰,۵۸۰۲۰۷	۰,۳۱۲۸۰۸
۳	خدمات حمل و نقل جاده ای مسافر	۲۱,۰۴۶۰۵	۱۷,۶۸۳۸۷	۳	خدمات پزشکی و دندانپزشکی	۰,۶۰۹۱۸۱	۰,۲۱۷۷۱۷
۴	خدمات حمل و نقل از طریق خطوط لوله	۱۵,۶۲۷۹۳	۱۲,۸۶۷۴	۴	سایر واسطه گری های مالی و فعالیت های جنبی آنها	۰,۶۴۲۷۳۸	۰,۴۲۸۱۶۶
۵	خدمات حمل و نقل جاده ای بار	۱۵,۳۴۴۲۵	۱۳,۳۱۵۷۹	۵	خدمات حرفه ای ، علمی و فنی بجز خدمات کامپیوتر و تحقیق و توسعه	۰,۶۴۶۳۹۵	۰
۶	ماهی و سایر محصولات ماهیگیری	۱۵,۲۸۹۵۳	۱۲,۶۷۱۴۷	۶	خدمات کرایه ماشین الات و تجهیزات بدون متصدی و کالاهای شخصی و خانگی	۰,۷۹۹۸۳۲	۰,۰۴۷۹۷
۷	سایر محصولات کانی	۱۴,۳۳۲۱	۱۰,۵۷۰۸۱	۷	خدمات بیمه	۰,۸۴۴۰۷۳	۰,۲۹۹۸۱۷
۸	خدمات تعمیراتی	۱۱,۶۹۲۳۹	۱۰,۶۸۶۶۳	۸	خدمات آموزش متوسطه عمومی و فنی و حرفه ای دولتی	۰,۸۹۴۴۵۱	۰,۴۹۹۳۶۸
۹	خدمات کشاورزی و دامداری و معدنی	۱۰,۹۱۰۰۳	۸,۵۱۹۸۱۵	۹	خدمات واحدهای مسکونی اجاری	۰,۹۳۱۴۹۷	۰
۱۰	آهن ، فولاد و محصولات آن	۸,۹۳۲۴۱۷	۴,۲۳۰۷۸	۱۰	خدمات اجاره واحدهای مسکونی شخصی	۰,۹۴۰۵۶۹	۰
۱۱	آب و خدمات مربوط	۷,۹۶۱۷۰۱	۵,۳۸۶۶۸۳	۱۱	خدمات آموزش متوسطه عمومی و فنی و حرفه ای خصوصی	۰,۹۵۹۳۴۶	۰,۰۷۰۰۲۷
۱۲	مواد و محصولات شیمیائی	۷,۲۸۳۲۳۱	۴,۶۰۲۹۹۴	۱۲	محصولات جنگلداری و قطع اشجار	۱,۳۶۱۶۷	۰
۱۳	خدمات دینی و مذهبی	۶,۹۸۶۰۷۸	۴,۷۱۱۶۰۹	۱۳	توزیع گاز طبیعی و خدمات مربوط	۱,۰۷۱۹۰۸	۰
۱۴	سنگ ، ماسه و خاک رس	۶,۸۵۹۷۸	۵,۱۹۰۴۴۱	۱۴	ماشین آلات دفتری ، حسابداری و محاسباتی	۱,۰۹۲۴۸۱	۰
۱۵	خدمات حمل و نقل با راه آهن	۶,۷۳۵۰۲۶	۵,۴۳۲۲۸۳	۱۵	خدمات کامپیوتر و فعالیت های وابسته	۱,۱۱۸۸۶۸	۰,۵۰۸۹۱۴
۱۶	ماشین الات و دستگاه های الکتریکی	۶,۵۲۸۵۳۶	۲,۹۸۳۹۰۲	۱۶	خدمات اداری دولت	۱,۱۳۳۹۵۶	۰,۵۶۷۹۳۹
۱۷	ماشین الات با کاربرد خاص	۶,۴۷۱۳۳۶	۲,۰۸۸۳۶	۱۷	خدمات دلالی املاک و مستغلات	۱,۲۳۴۰۰۸	۰,۸۴۷۸۹
۱۸	سایر ساختمان ها	۶,۴۶۱	۱,۳۴۲۴۳۸	۱۸	خدمات تحقیق و توسعه	۱,۳۰۰۶۴۹	۰,۲۸۵۳۳۳
۱۹	محصولات لاستیکی و پلاستیکی	۶,۲۷۱۹۶۹	۱,۶۵۲۸۳۵	۱۹	خدمات تامین اجتماعی اجباری	۱,۴۰۸۴۴	۰,۷۱۱۲۵۵
۲۰	شیشه و محصولات شیشه ای	۵,۷۶۱۷۳	۲,۵۳۱۹۰۹	۲۰	خدمات آموزش ابتدائی خصوصی	۱,۴۵۵۹۰۱	۰,۱۶۰۸۶۹

منبع: به نقل از مطالعه کارگروه طرح تحول

طبق گزارش مذکور ۵۰ قلم باقیمانده تغییر قیمتی میان ۱/۶ درصد الی ۵/۶ درصد داشته‌اند. در مرحله بعد اثر تغییر قیمت طی سناریوهای مختلف بر شاخص قیمت مصرف‌کننده محاسبه شده است:

سناریوی اول: در این سناریو حالتی در نظر گرفته شده که در یک دوره مشخص قیمت فرآورده‌های نفتی ۴۰۰ درصد افزایش و در همان دوره نیز قیمت سایر کالاها و خدمات تحت تأثیر این تکانه افزایش یافته‌اند. در نتیجه شاخص کل قیمت مصرف‌کننده نسبت به ماه قبل ۶/۱ درصد و نسبت به ماه مشابه سال قبل ۳۴ درصد افزایش و نرخ تورم نیز در این سناریو از ۲۳/۴ به ۲۵/۳ رسیده است.

سناریوی دوم: در این سناریو فرض بر این است که قیمت‌ها در دوره جاری از همان رشد قیمتی دوره قبل برخوردار هستند و رشد قیمتی ناشی از شوک قیمتی فرآورده‌های نفتی بر این رشد قیمت اضافه شده است. در نتیجه شاخص کل قیمت مصرف‌کننده نسبت به ماه قبل ۷/۷۵ درصد و نسبت به ماه مشابه سال قبل ۳۶/۱۶ درصد افزایش یافته است. نرخ تورم نیز در این سناریو از ۲۳/۴ به ۲۵/۵ رسیده است.

سناریوی سوم: در این سناریو سعی بر آن است که علاوه بر اثر افزایش قیمت بنزین بر تورم، تورم انتظاری ناشی از آن نیز تا حد امکان مدنظر قرارگیرد. با بررسی روند تغییر قیمت بنزین (به عنوان مهم‌ترین فرآورده نفتی در سبد مصرف خانوار) و تغییر شاخص کل متناسب آن تغییر ۲۵ درصدی قیمت بنزین در خردادماه سال ۱۳۸۶، افزایش ۳/۲۳ درصدی شاخص کل CPI را در تیرماه ۸۶ نسبت به ماه قبل در پی داشته است. این سناریو الگوی تغییرات قیمت نسبی در دوره مذکور را مدنظر قرار داده و فرض کرده است که همراه با ۴ برابر شدن قیمت بنزین، میزان تغییرات مذکور نیز ۴ برابر شود. محقق سپس به این مفروض، تغییرات ناشی از افزایش قیمت بنزین را اضافه و با استفاده از قیمت‌های نسبی به دست آمده به محاسبه شاخص قیمت مصرف‌کننده پرداخته است. در نتیجه شاخص کل قیمت مصرف‌کننده نسبت به ماه قبل ۲۱/۵۵ درصد و نسبت به ماه مشابه سال قبل ۵۳/۶ درصد افزایش یافته است. نرخ تورم نیز در این سناریو از ۲۳/۴ به ۲۷/۰۸ رسیده است.

قابل ذکر است که در بررسی سناریوهای یاد شده تنها اثر لحظه‌ای تکانه قیمتی فرآورده‌های نفتی (یک دوره پس از تغییر قیمت) مورد محاسبه قرار گرفته است. در بخش دوم مطالعه با ملاک قرار دادن سناریوی دوم و نتایج ناشی از آن به بررسی اثر تکانه قیمت فرآورده‌های نفتی طی ۱۲ دوره پس از وقوع تکانه پرداخته شده است. در اصل فرض شده که قیمت‌ها در دوره‌های مورد بررسی به طور دقیق از رشدی برابر با رشد قیمت‌ها در دوره‌های مشابه سال قبل خود برخوردار بوده‌اند. با این فرض، نرخ تورم در دو حالت برای دوازده ماه قابل محاسبه خواهد بود. حالت اول شرایطی است که طی آن هیچ‌گونه تکانه‌ای اتفاق نیافتاده و قیمت‌ها به طور معمول در هر ماه از رشدی برابر با رشد قیمت همان ماه در سال قبل برخوردار بوده‌اند. در حالت دوم ابتدا در ماه اول تکانه قیمت فرآورده‌های نفتی رخ داده است و اثر آن مطابق با سناریوی دوم بر شاخص قیمت همان ماه محاسبه شده است. نتایج این قسمت به شرح جدول زیر می‌باشد.

جدول شماره ۶: نرخ های تورم برای ماه های سوم، ششم، نهم و دوازدهم پس از فرض وقوع تکانه قیمت فرآورده های

نفی و مقایسه آن با حالت نبود تکانه مذکور در همین ماه ها

ردیف	شرح	برآورد نرخ تورم برای ماه سوم		برآورد نرخ تورم برای ماه ششم		برآورد نرخ تورم برای ماه نهم		برآورد نرخ تورم برای ماه دوازدهم	
		بدون تکانه	پس از تکانه	بدون تکانه	پس از تکانه	بدون تکانه	پس از تکانه	بدون تکانه	پس از تکانه
۱	شاخص کل	۲۸،۵۰	۲۶،۲۴	۳۱،۶۹	۲۷،۵۳	۳۴،۱۱	۲۷،۸۷	۳۵،۹۲	۲۷،۷۳
۲	خوراکیها، آشامیدنیها و دخانیات	۳۵،۸۸	۳۴،۴۹	۳۹،۳۲	۳۷،۲۱	۴۱،۴۵	۳۸،۰۵	۴۲،۴۱	۳۷،۸۴
۳	خوراکیها	۳۷،۳۵	۳۵،۹۷	۴۰،۸۸	۳۸،۸۳	۴۳،۰۱	۳۹،۶۷	۴۳،۸۸	۳۹،۳۸
۴	نان و غلات	۵۴،۸۲	۵۳،۸۸	۵۹،۷۶	۵۸،۷۵	۵۸،۸۶	۵۶،۸۶	۵۹،۲۴	۵۶،۴۵
۵	گوشت قرمز و سفید و فرآورده های آنها	۲۹،۶۳	۲۸،۹۴	۳۰،۰۶	۲۹،۵۷	۳۱،۳۹	۳۰،۲۱	۳۱،۴۵	۲۹،۶۳
۶	ماهی ها و صدف داران	۳۲،۲۴	۲۸،۵۶	۳۶،۷۹	۳۰،۲۶	۴۱،۵۲	۳۱،۵۷	۴۴،۸۷	۳۱،۷۹
۷	شیر، پنیر و تخم مرغ	۳۴،۸۱	۳۴،۸۲	۳۶،۵۸	۳۷،۰۵	۳۷،۲۰	۳۷،۸۵	۳۷،۵۷	۳۷،۹۹
۸	روغن ها و چربیها	۴۹،۹۵	۵۰،۶۶	۴۴،۰۵	۴۶،۶۶	۴۰،۴۹	۴۳،۳۴	۳۸،۸۶	۴۲،۳۱
۹	میوه و خشکبار	۳۴،۴۷	۳۲،۵۹	۴۲،۱۶	۳۷،۹۸	۴۸،۰۴	۴۲،۳۱	۴۸،۱۳	۴۰،۸۳
۱۰	سبزیجات (سبزی ها و حبوبات)	۳۲،۴۱	۲۸،۱۶	۳۹،۷۷	۳۲،۲۸	۴۶،۵۱	۳۵،۴۱	۵۰،۷۶	۳۶،۳۲
۱۱	شکر، مربا، عسل، شکلات و شیرینی (قند و شکر و شیرینیها)	۲۰،۴۲	۱۹،۱۸	۲۲،۷۵	۲۰،۴۸	۲۳،۵۸	۲۰،۱۳	۲۴،۷۷	۲۰،۲۱
۱۲	محصولات خوراکی طبقه بندی نشده در جای دیگر	۳۵،۴۱	۳۲،۷۵	۴۱،۴۳	۳۶،۶۴	۴۶،۶۶	۳۹،۳۹	۴۹،۶۹	۴۰،۱۵
۱۳	چای، قهوه، کاکائو، نوشابه و آب میوه (نوشابه های غیر الکلی)	۲۵،۲۶	۲۴،۳۱	۲۶،۷۹	۲۵،۲۲	۲۷،۳۸	۲۴،۹۱	۲۷،۹۹	۲۴،۷۰
۱۴	دخانیت	۲۴،۴۹	۲۱،۲۶	۲۹،۹۴	۲۴،۰۰	۳۵،۷۷	۲۶،۷۲	۴۰،۱۰	۲۸،۱۳
۱۵	کالاهای غیر خوراکی و خدمات	۲۵،۷۸	۲۳،۲۱	۲۸،۸۶	۲۴،۰۱	۳۱،۳۷	۲۴،۱۵	۳۳،۴۸	۲۴،۰۳
۱۶	پوشاک و کفش	۱۷،۰۰	۱۵،۷۵	۱۸،۹۸	۱۶،۷۹	۲۰،۶۰	۱۷،۲۰	۲۱،۸۴	۱۷،۲۹
۱۷	مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوختها	۳۲،۰۰	۳۰،۶۴	۳۴،۲۰	۳۱،۶۶	۳۵،۵۷	۳۱،۸۲	۳۶،۵۲	۳۱،۶۳
۱۸	مسکن	۳۳،۵۲	۳۲،۶۶	۳۵،۲۲	۳۳،۶۴	۳۶،۰۹	۳۳،۷۵	۳۶،۵۹	۳۳،۵۳
۱۹	اجاره	۳۳،۶۴	۳۲،۸۲	۳۵،۳۶	۳۳،۸۶	۳۶،۲۲	۳۳،۹۹	۳۶،۶۸	۳۳،۷۷
۲۰	نگهداری و تعمیر واحد مسکونی	۳۰،۱۶	۲۸،۰۱	۳۱،۱۶	۲۷،۳۵	۳۲،۵۶	۲۶،۷۷	۳۴،۲۱	۲۶،۵۹
۲۱	آب، برق و سوخت	۱۱،۱۱	۳،۱۶	۱۹،۳۶	۳،۵۳	۲۷،۴۹	۳،۷۷	۳۵،۴۳	۳،۸۹
۲۲	میلان و لوازم خانگی و نگهداری معمول آنها	۲۴،۴۲	۲۲،۵۹	۲۸،۷۸	۲۵،۴۴	۳۱،۴۱	۲۶،۳۰	۳۳،۱۳	۲۶،۳۹
۲۳	بهداشت و درمان	۱۵،۷۱	۱۴،۷۵	۱۷،۲۹	۱۵،۵۱	۱۸،۶۵	۱۵،۹۵	۱۹،۷۰	۱۶،۱۲
۲۴	حمل و نقل	۲۵،۹۵	۱۴،۱۵	۳۶،۳۴	۱۳،۴۱	۴۷،۱۸	۱۳،۰۷	۵۷،۸۵	۱۲،۹۷
۲۵	ارتباطات	۰،۷۲	۰،۳۲	۱،۱۷	۰،۳۷	۱،۵۹	۰،۳۸	۲،۰۰	۰،۳۹
۲۶	تفریح و فرهنگ	۱۰،۲۰	۸،۸۸	۱۲،۲۵	۹،۷۱	۱۳،۹۷	۱۰،۱۴	۱۵،۴۳	۱۰،۳۴
۲۷	آموزش	۴،۸۸	۴،۲۴	۶،۴۹	۵،۲۲	۷،۹۲	۶،۰۱	۸،۷۸	۶،۲۵
۲۸	هتل و رستوران	۲۳،۰۸	۲۲،۱۶	۲۵،۱۹	۲۳،۵۹	۲۶،۶۳	۲۴،۱۵	۲۷،۵۸	۲۴،۲۸
۲۹	کالاها و خدمات متفرقه	۲۱،۴۰	۲۰،۸۹	۱۸،۳۶	۱۸،۰۳	۱۶،۰۶	۱۵،۲۵	۱۵،۱۴	۱۳،۸۸

منبع: به نقل از مطالعه کارگروه طرح تحول

۴-۶- مطالعه وزارت رفاه

یکی دیگر از مطالعات صورت گرفته در این رابطه مطالعه دکتر اسماعیلی نیا برای وزارت رفاه می باشد که در آن تاثیرات قیمتی اجرای طرح تحول در بخش های مختلف اقتصادی در نظر گرفته شود. در این مطالعه اشاره شده که اصلاح قیمت حامل های انرژی با توجه به نقش و تاثیر هر یک از آنها در بخش های

مختلف می‌تواند کاملاً با یکدیگر متفاوت باشد و برای بخش‌های مختلف اقتصاد بسته‌های سیاستی جداگانه-ای را ارائه دهد.

همچنین در این مطالعه به بحث مدیریت انرژی و بهره‌گیری منطقی از آن در بخش‌های مختلف توجه شده و مسئله جایگزینی انواع حامل‌های انرژی بجای یکدیگر در بخش‌های مصرف‌کننده نهائی از یکسو و جایگاه و سهم هریک از حامل‌های انرژی در بخش‌های اقتصادی و اجتماعی تعیین گردید. به عنوان مثال در این مطالعه اشاره شده که:

نفت گاز به عنوان یکی از فرآورده‌های تاثیرگذار نفتی در بخش‌های اقتصادی مثل صنایع، حمل و نقل، کشاورزی و نیروگاهها نقش اساسی دارد. بطوریکه تغییرات قیمتی این فرآورده به لحاظ ارتباط با تولید و خدمات می‌تواند اثرات زیادی را در قیمت تمام شده خدمات و محصولات بجا بگذارد. ضمن اینکه مصرف این فرآورده در بخش خانگی شهری و روستائی و تجاری و عمومی نیز ناچیز است یعنی در صورت تغییر قیمت، اثرات زیادی در این بخش‌ها ندارد. از سوی دیگر با توجه به اینکه این فرآورده در بخش‌های اقتصادی مصرف شده و امکان جابجائی آن وجود دارد، لذا تبعیض قیمت زمانی، مکانی در مورد این فرآورده پیشنهاد نمی‌شود.

برق نیز بعنوان یکی از حامل‌های انرژی ارتباط بسیار زیادی با کلیه بخش‌های اقتصادی و اجتماعی دارد. به عبارت دیگر، تغییرات قیمت برق می‌تواند به شدت در قیمت تمام شده محصولات برخی از واحدهای تولیدی تأثیر گذارد. ولی در مقابل صناعی وجود دارند که تولیدات خود را به قیمت مبادله ای و بین المللی می‌فروشند و از قیمت پائین برق نیز سود بسیار زیادی عاید آنها می‌شود، در نتیجه سیاست قیمت گذاری تبعیضی باید با توجه به این مسائل و امکانات بهینه سازی مصرف سوخت در استفاده از تکنولوژی روز صورت گیرد. از اینرو افزایش دفعی قیمت برق در مورد این صنایع پیشنهاد نمی‌گردد. این مطالعه با توجه به ارتباط بین حامل‌های انرژی و با توجه به آثار اقتصادی ناشی از اصلاح قیمت هر یک از آنها لازم است ملاحظات زیر در مورد هر یک از سناریوها مدنظر قرار گیرد.

الف. حداقل سازی فشار تورم،

ب. حداقل فشار بر اقشار آسیب‌پذیر،

ج. رعایت اصول علمی و حداقل اختلال در اعمال تبعیض قیمت،

د. توجه به رقابت‌پذیری بخشهای تولیدی در فضای بهبود راندمان،

هـ. ثبات سیاستگذاری و استحکام روش‌های اجرایی،

و. سادگی در اجرا،

ز. توجه به ارتباط حاملها با یکدیگر،

ح. ملاحظه گاز طبیعی به عنوان سوخت پایه کشور.

بر این اساس با توجه به اهداف فوق به ارائه بسته‌های سیاستی و سناریوهای اصلاح قیمت پرداخت شده که در مجموع ۶ سناریو در نظر گرفته شده که هدف هر یک از این سناریو ها به شرح ذیل می‌باشد:

سناریو اول: در این سناریو قیمت کلیه حامل‌ها بصورت تدریجی ظرف سه سال به قیمت‌های پیشنهادی افزایش می‌یابند. در این سناریو کمترین فشار هزینه‌ای بر خانوارهای کم درآمد مطرح می‌شود و در مقابل انگیزه لازم برای بهینه سازی مصرف انرژی به اندازه کافی در این سناریو انتظار نمی‌رود.

سناریوی دوم: هدف اصلی این سناریو، کاهش فشار بر خانوارهای کم درآمد از جمله روستائینان و همچنین کاهش فشار بر تولیدکنندگان می‌باشد.

سناریوی سوم: هدف اصلی سناریوی سوم کاهش فشار بر خانوارهای کم‌درآمد و همچنین عدم اعمال فشار زیاد بر تولیدکنندگان می‌باشد. لیکن در مقایسه با سناریو دوم بخش صنعت از قیمت‌های تدریجی (و در واقع تخفیفی) گاز طبیعی و نفت گاز بهره‌مند نخواهد شد. در واقع با این استدلال که بخش صنعت توانایی اجرای پروژه‌های بهینه‌سازی انرژی و در نتیجه تحمل افزایش هزینه گاز طبیعی و نفت گاز را دارد، قیمت این دو حامل نیز بصورت دفعی برای بخش صنعت منظور شده است.

سناریوی چهارم: هدف اصلی این سناریو، کاهش فشار بر خانوارهای کم درآمد از جمله روستاها و همچنین کاهش فشار بر تولیدکنندگان می‌باشد اما تنها تفاوت آن با سناریوی سوم در این است که نفت گاز مصرفی بخش صنعت و حمل و نقل نیز مشمول افزایش تدریجی خواهند بود

سناریوی پنجم: هدف اصلی این سناریو کاهش فشار بر خانوارهای کم‌درآمد و همچنین عدم اعمال فشار زیاد بر تولیدکنندگان می‌باشد. لیکن در مقایسه با سناریوی چهارم، بخش صنعت از قیمت‌های تدریجی نفت گاز و نفت کوره بهره‌مند نخواهد شد.

سناریوی ششم: هدف اصلی این سناریو، تشویق بهینه‌سازی مصرف انرژی می‌باشد و لزوماً توجهی به افزایش فشار هزینه‌ای بر خانوارها و کاهش قدرت رقابت پذیری تولیدات داخلی ندارد. در این سناریو قیمت کلیه حامل‌های انرژی بصورت دفعی افزایش خواهد یافت.

در ادامه این مطالعه نشان می‌دهد که به منظور دستیابی به هر یک از اهداف بیان شده در هر سناریو باید اقدامات اجرایی صورت پذیرد. شرح این اقدامات در جدول شماره ۷ آمده است.

جدول شماره ۷: سناریو های اصلاح قیمت در مطالعه وزارت رفاه

حامل	سناریوی اول	سناریوی دوم	سناریوی سوم	سناریوی چهارم	سناریوی پنجم	سناریوی ششم
بنزین	تدریجی	دفعی	دفعی	دفعی	دفعی	دفعی
نفت	تدریجی	تدریجی	تدریجی	تدریجی	تدریجی	دفعی
نفت گاز	تدریجی	تدریجی	دفعی ولی برای کشاورزی تدریجی	دفعی ولی برای کشاورزی، حمل و نقل و صنعت تدریجی	دفعی ولی برای کشاورزی و حمل و نقل تدریجی	دفعی
نفت کوره	تدریجی	دفعی ولی برای صنعت تدریجی	دفعی ولی برای صنعت تدریجی	دفعی ولی برای صنعت تدریجی	دفعی	دفعی
گاز مایع	تدریجی	تدریجی	تدریجی	تدریجی	دفعی	دفعی
گاز طبیعی	تدریجی	دفعی ولی برای صنایع تدریجی	دفعی	تدریجی	تدریجی	دفعی
برق	تدریجی	دفعی اما برای صنعت و کشاورزی تدریجی	دفعی اما برای صنعت و کشاورزی تدریجی	تدریجی	تدریجی	دفعی

منبع: به نقل از مطالعه وزارت رفاه

در مجموع باید اشاره کرد که این مطالعه توانسته به خوبی با در نظر گرفتن بحث مدیریت انرژی و ارتباط بین بخشی راهکارهای دستیابی به هر یک از این اهداف را در سناریوهای مختلف بررسی و ارائه نماید به طوری که مطالعه آن مسئولان را در اجرای تصمیمات اتخاذ شده یاری می‌نماید.

۷- پیامدهای اجرای طرح هدفمند شدن یارانه‌ها^۱

با توجه به اهمیت و گستردگی اثرات یارانه‌های انرژی و اینکه اغلب مطالعات صورت گرفته این بخش را تاثیرگذارترین بخش از طرح هدفمند کردن یارانه‌ها بدست آورده‌اند، بر این اساس اثرات این طرح در قالب اثرات حذف یارانه‌های انرژی دیده شده است که حذف دیگر یارانه‌ها نیز می‌تواند دارای تاثیرات مشابه اما با مقیاس کمتر برای اقتصاد کشور باشد. شایان ذکر است که با اجرای سیاست اصلاح قیمت حامل‌های انرژی بسیاری از متغیرهای اقتصادی به طور مستقیم و غیرمستقیم تحت تاثیر قرار خواهند گرفت که در این قسمت به برخی از مهمترین این تغییرات اشاره می‌گردد.

۷-۱- اثرات اصلاح قیمت حامل‌های انرژی بر تورم

همانگونه که بیان شد کلیه بررسی‌ها نشان می‌دهد که افزایش قیمت حامل‌های انرژی بصورت مستقیم و غیرمستقیم بر سطح عمومی قیمت‌ها تاثیر مثبت دارد، که البته به دامنه تغییر یا اصلاح قیمت این حامل‌ها بستگی خواهد داشت. ولی در عین حال در میان متغیرهای کلیدی کلان اقتصادی، اصلاح قیمت حامل‌های انرژی (متناسب با تغییر آن به رشد قیمتی مشخص و یا تغییر قیمت به سطح جهانی) نشان می‌دهد که نرخ تورم به عنوان هسته اصلی تاثیرپذیری اجرای این سیاست است و سایر متغیرها به تبع نرخ تورم متاثر می‌شوند.

اصلاح قیمت حامل‌ها، با توجه به نوع آنها در مصرف نهایی یا واسطه‌ای می‌تواند در تغییر سطح عمومی قیمت‌ها نقش داشته باشد. به عبارت دیگر، برخی از حامل‌های انرژی که در سبد مصرف نهایی خانوارها قرار دارند اصلاح قیمت آنها به طور مستقیم شاخص قیمت مصرف‌کننده^۲ (CPI) را تغییر می‌دهد در حالی که برخی دیگر از این حامل‌ها به عنوان کالای واسطه‌ای برای بنگاه‌های اقتصادی مورد استفاده قرار می‌گیرند که اصلاح قیمت آنها بر شاخص قیمت تولیدکنندگان (PPI) اثر می‌گذارد، که در نهایت تغییر در شاخص PPI، می‌تواند در افزایش قیمت کالاهای تولیدی بنگاه‌ها موثر باشد.

بعلاوه تغییر قیمت حامل‌های انرژی و به دنبال آن افزایش قیمت کالاهای مصرفی واسطه‌ای و در نهایت سطح عمومی قیمت‌ها (نرخ تورم)، به نوبه خود موجب شکل‌گیری انتظارات تورمی^۳ (IE) شده و این خود به تشدید تورم دامن می‌زند. تجربه برخی از کشورها نیز موید همین مطلب که در مواردی بخش عمده افزایش قیمت‌های حاصل از اجرای سیاست مذکور ناشی از انتظارات تورمی بوده در صورت اجرای یکباره سیاست

^۱ عمده مطالب این بخش برگرفته از مطالعه اسماعیل نیا ۱۳۸۸ می باشد.

^۲ Consumer Price Index

^۳ Producer Price Index

^۴ Inflation Expectation

اصلاح قیمت حامل‌های انرژی، مردم انتظار افزایش آن قیمت‌ها را در سال‌های نداشته و بنابراین افزایش قیمت‌های ناشی از افزایش انتظارات تورمی در سال‌های آتی اتفاق نخواهد افتاد.

۲-۷- اثرات اصلاح قیمت حامل‌های انرژی بر رشد اقتصادی

عمده مطالعات تجربی نشان می‌دهد که اصلاح قیمت حامل‌های انرژی بر سطح رشد اقتصادی در کوتاه مدت تاثیر منفی داشته است. این اثرگذاری از دو جنبه عرضه و تقاضای کل قابل بحث و بررسی می‌باشد. از جانب عرضه کل از سه ناحیه شامل تغییرات قیمت نهاده انرژی در فرآیند تولید بنگاه، دستمزد نیروی کار و قیمت سرمایه، تحت تاثیر قرار می‌گیرد.

در سمت تقاضای کل، افزایش قیمت حامل‌های انرژی به صورت مستقیم باعث کاهش مصرف واقعی انرژی در سطح کل اقتصاد خواهد شد و در نتیجه باعث کاهش مصرف در تقاضای کل می‌گردد و از طرفی افزایش سطح عمومی قیمت سایر کالاها و خدمات از طریق کاهش قدرت خرید خانوارها باعث کاهش درآمد واقعی قابل تصرف و در نتیجه کاهش مصرف سایر کالاها و خدمات می‌گردد. بنابراین انتظار می‌رود که مصرف کل کالاها و خدمات کاهش یابد.

در کنار این بحث، افزایش تورم ناشی از اصلاح قیمت حامل‌ها، باعث افزایش نرخ بهره شده و در نتیجه تقاضای سرمایه‌گذاری (و حتی تقاضای مصرفی) کاهش خواهد یافت، ضمن آن که باید یادآور شد مخارج دولتی از بعد سرمایه‌گذاری و مصرف همانند بخش غیردولتی نمی‌باشد چرا که سرمایه‌گذاری بخش دولتی متأثر از نرخ سود واقعی بازار داخلی نبوده و تنها مصرف واقعی انرژی در بخش دولتی تغییر می‌یابد. در مجموع اصلاح قیمت حامل‌های انرژی در کوتاه مدت باعث کاهش تقاضای کل اقتصاد خواهد شد و اما در بلندمدت تغییرات متغیرهای یاد شده بسیار متفاوت از گذشته به نظر می‌رسد.

۳-۷- اثرات اصلاح قیمت حامل‌های انرژی بر بازار کار و دستمزدها

بطور کلی بازار کار از اجرای سیاست اصلاح قیمت حامل‌های انرژی همانند سایر بازارهای اقتصادی تاثیر نسبی می‌پذیرد. این تاثیرپذیری از دو جانب عرضه و تقاضای کار قابل تحلیل است. از بعد عرضه نیروی کار باید گفت که با توجه به ساختار بازار کار کشور و وجود بیکاری ساختاری، شدت و واکنش عرضه نیروی کار کشور در مقایسه با بازار رقابتی متفاوت است. اصلاح قیمت حامل‌های انرژی و به تبع آن افزایش سطح عمومی قیمت‌ها، باعث می‌شود که قدرت خرید نیروی کار تنزل و نیروی کار برای جبران این کاهش قدرت خرید مجبور می‌شوند که متقاضی فرصت‌های جدید شغلی باشد که در سطح کلان این تغییرات باعث افزایش نرخ مشارکت نیروی کار خواهد شد.

هم چنین طبیعی است تغییر در سطح عمومی قیمت‌ها باعث می‌گردد که در فرآیند تعیین دستمزدها (حتی با وقفه چند ماهه)، دستمزدها توسط کارگران و یا اتحادیه کارگری افزایش یابد. در بررسی نحوه تاثیرگذاری افزایش قیمت حامل‌های انرژی بر تقاضای نیروی کار نیز می‌توان ذکر کرد که با افزایش قیمت حامل‌های انرژی، هزینه عوامل تولید افزایش و سطح تولید کاهش می‌یابد که در نتیجه در کوتاه مدت

می‌تواند اشتغال را کاهش دهد که برآیند عرضه و تقاضای نیروی کار در کوتاه مدت باعث افزایش نرخ بیکاری خواهد شد چرا که با افزایش دستمزد نیروی کار، هزینه تولید بنگاه‌های اقتصادی افزایش و تقاضای نیروی کار توسط این بنگاه‌ها نیز کاهش می‌یابد. این وضعیت در بنگاه‌های اقتصادی کاربر بیشتر مشهود است. البته به دلیل چسبندگی دستمزدها و عدم انعطاف‌پذیری بازار کار کشور، ممکن است اجرای سیاست اصلاح قیمت حامل‌های انرژی در مقایسه با سایر بازارها با وقفه بیشتری تحت تاثیر قرار گیرد و یا واکنش نشان بدهد. ولی در بلندمدت به خاطر امکان تغییر ساختار تولید و تکنولوژی در ایران، امکان جایگزینی عوامل تولید وجود دارد.

۴-۷- اثرات اصلاح قیمت حامل‌های انرژی بر توزیع درآمد

از بعد کلان اصلاح قیمت حامل‌های انرژی و به تبع آن افزایش سطح عمومی قیمت‌ها می‌تواند توزیع درآمد را تحت تاثیر قرار دهد و باعث بدتر شدن وضعیت توزیع درآمد و افزایش نابرابری در میان طبقات درآمدی جامعه گردد. هرچند در صورت افزایش قیمت حامل‌های انرژی دهک‌های بالای درآمدی به لحاظ سهم مصرف بیشتر از مصرف کل انرژی متضرر می‌گردند، اما این گروه از طریق دارایی‌های ثابت و درآمدهای غیرپولی، این ضرر را جبران خواهند نمود. اما در گروه‌های پایین درآمدی و حقوق‌بگیران ثابت مصرف انرژی سهم قابل توجهی در سبد مصرفی خانوار دارد لذا افزایش قیمت این حامل‌ها باعث کاهش بیشتر قدرت خرید آنها خواهد شد. ضمن آنکه جبران این ضرر و زیان (بدلیل فقدان دارایی‌های ثابت و درآمدهای غیرپولی) برای گروه‌های یاد شده همانند دهک‌های بالای درآمدی نیست و از برآیند این تغییر و تحولات، شکاف درآمدی میان طبقات بالا و پایین درآمدی شدت می‌گیرد. همچنین اصلاح قیمت حامل‌های انرژی، از طریق کاهش رشد اقتصادی و افزایش نرخ بیکاری در کوتاه مدت می‌تواند منجر به افزایش نابرابری و بدتر شدن وضعیت توزیع درآمد گردد.

البته در کنار این مورد باز توزیع درآمدهای حاصل شده برای دولت از اصلاح قیمت‌ها می‌تواند دارای تاثیرات بسیار مثبتی بر توزیع درآمدها باشد که باید برآورد نهایی آن را مد نظر قرار داد که این برآورد به میزان زیادی بستگی به نحوه اجرای این اصلاحات دارد.

۵-۷- اثرات اصلاح قیمت حامل‌های انرژی بر تراز تجاری

تجارت خارجی شامل تجارت در حوزه کالا و خدمات می‌باشد. تجارت کالائی نیز خود شامل تجارت نفت، و تجارت سایر کالاها می‌گردد. با افزایش قیمت حامل‌های انرژی و بدنبال آن سطح عمومی قیمت‌ها، انتظار می‌رود صادرات غیرنفتی کاهش و واردات افزایش یابد. کاهش صادرات غیرنفتی را می‌توان به تمایل بیشتر صادرکنندگان برای فروش کالاهای صادراتی غیرنفتی در داخل به خاطر کسب سود بیشتر نسبت به قبل از افزایش قیمت‌ها، کاهش رقابت‌پذیری کالاهای داخلی در سطح بین‌المللی و افزایش ظرفیت‌های بیکار تولیدی در داخل نسبت داد. در مقابل افزایش سودآوری کالاهای وارداتی به دلیل کاهش نسبی قیمت آنها موجب خواهد شد که واردات افزایش یابد. علاوه بر سطح عمومی قیمت‌ها عوامل دیگری نیز می‌تواند تراز تجاری را

تغییر دهد. این تغییرات را می توان بر اساس معادلات رفتاری صادرات و واردات بصورت تابعی از متغیرهای رشد اقتصادی، نرخ ارز، نرخ تورم و نسبت سطح قیمت های داخل به خارجی برآورد نمود.

۶-۷- اثرات اصلاح قیمت حامل های انرژی بر بودجه عمومی دولت

بودجه عمومی دولت شامل دو بخش منابع و مصارف می باشد. ساختار بودجه عمومی در ایران بگونه ای است که اجزاء منابع و مصارف آن تحت تاثیر عوامل نرخ ارز، نرخ تعرفه موثر، رشد دستمزدها در بخش دولتی و غیردولتی، رشد هزینه ها و بالاخره اجازه افزایش قیمت محصولات و خدمات ارائه شده در بنگاه های دولتی از سوی دولت باشد. البته در کنار موارد فوق لازم است تغییرات ناشی از منابع درآمدی نفت را نیز اضافه نمود.

لازم به ذکر است با توجه به اینکه شرکت های دولتی از دو کانال هزینه طرح های عمرانی و کمک زیان، به بودجه عمومی متصل می گردند، در نتیجه تغییرات نرخ ارز و افزایش شاخص های هزینه ای و تصمیم دولت در افزایش قیمت محصولات در وابستگی آنها به بودجه عمومی موثر خواهد بود. این نکته باید در نظر گرفته شود که تغییرات متغیرهای کلیدی از جمله نرخ تعرفه موثر و یا شاخص هزینه ها، تغییرات منابع و مصارف بودجه مشخص می گردد که لازم است در کنار منابع ناشی از افزایش قیمت عرضه حامل های انرژی به مصرف کنندگان، وضعیت تغییرات کل بودجه عمومی دولت از جمله کاهش استفاده از حساب ذخیره ارزی مورد بررسی قرار گیرد.

۷-۷- سایر تغییرات

در کنار تغییراتی که در بالا به آنها اشاره شد متغیرهای بسیار دیگری از جمله بازار پول، تجارت خارجی و... نیز تحت تاثیر قرار قرار می گیرند که هر کدام از این متغیرها مستلزم بررسی مطالعه بسط و گسترده ای می باشد.

۸- آثار قیمتی اجرای طرح هدفمند شدن یارانه ها بر استان تهران

همانگونه که در بخش قبل نیز اشاره شد اجرای طرح هدفمند کردن یارانه ها می تواند تاثیر بسزایی بر اقتصاد کشور داشته باشد. اما در این میان استان تهران با داشتن جمعیتی بیش از ۱۹ درصد جمعیت کشور و در حدود ۲۵ درصد تولید ناخالص داخلی کشور می تواند تاثیر متفاوت و بسیار شگرف تری از اجرای این طرح نسبت به دیگر نقاط کشور بپذیرد. بر این اساس در این قسمت آثار قیمتی اجرای هدفمندسازی یارانه ها را بر استان تهران بررسی خواهیم نمود. اما لازم است قبل از هر چیز بیان شود که از آنجا که جدول داده- ستانده و ماتریس حسابداری اجتماعی SAM برای استان تهران تهیه نشده است و این منابع برای بدست آوردن اثرات غیر مستقیم طرح بسیار ضروری می باشد، لذا تمام مطالعات انجام شده که در این قسمت به آنها اشاره می شود هر یک از نبود این جدول رنج برده و دارای نواقصی می باشند که در ارائه هر یک از مطالعات به نواقص و کمبودهای موجود اشاره می شود. بر همین اساس در این بخش ۳ مطالعه مرتبط با استان تهران را ذکر خواهیم نمود که هر یک به جنبه ای از اثرات اجرای این طرح می پردازند:

۸-۱- بررسی اثرات مستقیم تورمی اجرای طرح هدفمندکردن یارانه ها بر استان تهران

همانگونه که در بخش های قبلی اشاره شد افزایش قیمت حامل های انرژی ناشی از آزاد سازی قیمت ها می تواند باعث افزایش قیمت ها به صورت مستقیم و غیر مستقیم گردد. در این بخش از مطالعه به بررسی آثار مستقیم اجرای طرح هدفمندکردن یارانه ها بر روی شاخص CPI استان تهران در ۲ سناریوی اجرایی افزایش یکباره قیمت ها و افزایش تدریجی قیمت ها خواهیم پرداخت.

۱- سناریو افزایش یکباره قیمت ها: در این مطالعه برای بررسی افزایش یکباره قیمت حامل های انرژی تحت لایحه هدفمند کردن یارانه ها از ۲ سناریو قیمتی استفاده شده است.^۱

جدول شماره ۸: سناریوهای مختلف افزایش یکباره قیمت ها نسبت به وضعیت موجود

حامل های انرژی	وضعیت موجود	سناریو اول		سناریو دوم	
		قیمت پیشنهادی	درصد افزایش	قیمت پیشنهادی	درصد افزایش
بنزین	۱۰۰۰	۴۰۰۰	۳۰۰.۰۰	۴۰۰۰	۳۰۰.۰۰
گاز طبیعی	۱۲۰	۷۵۰	۵۲۵.۰۰	۱۳۰۰	۹۸۳.۳۳
گاز مایع	۵۷	۱۵۰۰	۲۵۳۱.۵۸	۲۰۰۰	۳۴۰۸.۷۷
نفت کوره	۹۵	۱۶۰۰	۱۵۸۴.۲۱	۲۰۰۰	۲۰۰۵.۲۶
نفت سفید	۱۶۵	۲۷۵۰	۱۵۶۶.۶۷	۳۵۰۰	۲۰۲۱.۲۱
گازوئیل	۱۶۵	۲۷۰۰	۱۵۳۶.۳۶	۳۵۰۰	۲۰۲۱.۲۱
برق	۱۶۷	۸۰۰	۳۷۹.۰۴	۱۰۰۰	۴۹۸.۸۰

بر همین اساس برای بدست آوردن آثار مستقیم اجرای طرح بر روی سطح قیمت های استان تهران از شاخص قیمتی مصرف کننده CPI استان تهران استفاده شده که میزان ضریب اهمیت هر یک از این حامل های انرژی در جدول (۹) آمده است. نتایج برآوردها نشان می دهد که با اجرای این طرح بر اساس ۲ سناریو به ترتیب تنها در سال اول اجرای طرح، شاهد تورم ۱۲/۷ و ۹/۷ درصدی به صورت مستقیم خواهیم بود. مشاهده نتایج حاکی از این مطلب است که با وجود اینکه گاز مایع و نفت کوره-نفت سفید-گازوئیل بالاترین تغییرات قیمت را دارا می باشند ولی به واسطه ضریب اهمیت کم آنها شاخص قیمت ها را به میزان اندکی افزایش می دهند حال آنکه گاز طبیعی با وجود اینکه دارای افزایش قیمت آنی کمتری نسبت به ۲ گروه یاد شده است اما بالاترین آثار تورمی را بر روی اقتصاد استان تهران خواهد داشت.

^۱ تغییر قیمت ها بر اساس وضعیت پیشنهادی دولت در نظر گرفته شده است.

جدول شماره ۹: ضریب اهمیت هر یک از حامل ها در شاخص CPI استان تهران

حامل های انرژی	ضریب اهمیت در شاخص قیمت
بنزین	۰.۸۵
گاز طبیعی	۰.۴۷
گاز مایع	۰.۰۱
نفت کوره-نفت سفید-گازوئیل	۰.۰۲
برق	۰.۵۸

ماخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران

۲- سناریو افزایش تدریجی قیمت ها: در این سناریو، آثار مستقیم افزایش تدریجی قیمت ها را مورد بررسی قرار می دهیم. در این سناریو در نظر گرفته می شود که قیمت ها به صورت تدریجی افزایش می یابند به صورتی که از قیمت فعلی در سال پایه به قیمت های مد نظر در سال هدف ۱۳۹۳ (پایان برنامه پنجم) افزایش یابند. برای تحقق چنین هدفی رشد متوسط سالیانه بین قیمت های پایه و قیمت های هدف محاسبه می شود که برآوردها در جدول شماره ۱۰ آمده است.^۲

جدول ۱۰: سناریوهای مختلف افزایش تدریجی قیمت ها طی ۵ سال نسبت به وضعیت موجود

حامل های انرژی	وضعیت موجود	سناریو اول		سناریو دوم	
		قیمت پیشنهادی	درصد افزایش در هر سال	قیمت پیشنهادی	درصد افزایش در هر سال
بنزین	۱۰۰۰	۴۰۰۰	۳۱.۹۵	۴۰۰۰	۳۱.۹۵
گاز طبیعی	۱۲۰	۷۵۰	۴۴.۲۷	۱۳۰۰	۶۱.۰۵
گاز مایع	۵۷	۱۵۰۰	۹۲.۳۳	۲۰۰۰	۱۰۳.۷۲
نفت کوره	۹۵	۱۶۰۰	۷۵.۹۱	۲۰۰۰	۸۳.۹۳
نفت سفید	۱۶۵	۲۷۵۰	۷۵.۵۴	۳۵۰۰	۸۴.۲۱
گازوئیل	۱۶۵	۲۷۰۰	۷۴.۸۹	۳۵۰۰	۸۴.۲۱

$$R = \left[\left(\frac{\rho_t}{\rho_n} \right)^{\frac{1}{h}} - 1 \right] * 100$$

^۱ - رشد متوسط سالیانه از رابطه روبرو بدست می آید:

^۲ - لازم به ذکر است نوسانات قیمت نفت تا سال هدف در نظر گرفته نشده است.

۴۳.۰۴	۱۰۰۰	۳۶.۸۰	۸۰۰	۱۶۷	برق
-------	------	-------	-----	-----	-----

سپس با استفاده از ضریب اهمیت هر یک از این کالاها در شاخص CPI تهران، اثرات مستقیم افزایش هر یک از این متغیرها بر روی CPI را بدست می آوریم.

در این حالت مشاهده می شود که اثرات مستقیم اجرای این طرح بر روی شاخص CPI تهران در هر سال و در هر ۲ حالت قیمتی نسبت به سناریو اول اندک می باشد به طوری که در سناریو اول تغییرات CPI ۲/۶۳ درصد و در سناریو دوم ۲/۷۵ درصد خواهد بود. لازم به یادآوری است که این میزان تورم در هر یک از سال های اجرای برنامه (۵سال) وجود خواهد داشت در واقع در سال پنجم در سناریو اول شاهد افزایش ۱۴ درصدی و در سناریوی دوم ۱۴,۷ درصدی اشخاص CPI نسبت به سال پایه (قبل از اجرای طرح) خواهیم بود.

در اینجا لازم است بیان شود که بسیار کوتاه بینانه است اگر فقط آثار تورمی مستقیم را در نظر بگیریم به همین منظور در ادامه، به مطالعاتی می پردازیم که در آنها سعی شده است در کنار آثار مستقیم، آثار غیر مستقیم این طرح نیز در نظر گرفته شود.

۲-۸- تأثیر اجرای طرح هدفمندسازی یارانه های انرژی بر هزینه خانوارهای شهری در استان تهران^۲

در این مطالعه به بررسی این موضوع می پردازیم که اگر در شرایط کنونی اقتصاد کشور، قیمت برق، گاز و چند فرآورده عمده نفتی از جمله نفت کوره، نفت سفید، بنزین و گازوییل، به سطح قیمت های مورد نظر در طرح هدفمند سازی یارانه ها برسد، تورم ناشی از اصلاح قیمت این حامل های انرژی بر سطح هزینه های مصرف کننده در استان تهران چه میزان خواهد بود. قبل از بیان مدل و نتایج آن سناریو ها، لازم است تا به برخی از محدودیت های جداول داده – ستانده و برآوردهایی که در زمینه تحقیق حاضر وجود دارد اشاره شود :

۱. طبق فرض همگنی، هربخش تنها یک فرآورده تولید می کند که فرآورده اصلی آن بخش است. در حالی که در دنیای واقع هر بخش می تواند دارای تولیدات فرعی نیز باشد که در جداول نوین این محدودیت رفع گردیده است.

^۱ در این حالت تغییرات شاخص بر اساس تورم هندسی از رابطه e^{p*n} محاسبه می گردد که در اینجا P تورم سالانه و n مربوط به طول اجرا می باشد.

^۲ در این مطالعه از اطلاعات پایان نامه آقای صبوری (۱۳۸۶) دانشگاه شهید بهشتی تحت عنوان " اثرات افزایش قیمت سوخت بر هزینه های بخش حمل و نقل جاده ای بار و مسافر " استفاده شده که با همکاری ایشان تعدیلاتی در آن صورت گرفته و این مطالعه در رابطه با استان تهران تهیه گردیده است.

۲. در بررسی تأثیر افزایش قیمت حامل های انرژی بر تورم بخشی، فرض بر اینست که سایر متغیرها نظیر؛ مخارج خانوار، صادرات، سرمایه گذاری و سایر متغیرهای مربوط به تقاضای نهایی ثابت هستند. این متغیرها، به صورت برونزا می توانند باعث تغییراتی در سطح تولید شوند.
۳. از طرفی در این مدل ها فرض می شود که با افزایش هزینه نهاده انرژی، هزینه عوامل اولیه نظیر دستمزد، سود و اجاره ثابت هستند، در صورتی که با افزایش قیمت ها در مجموعه اقتصاد، دستمزدها و سایر عوامل بدون تغییر نخواهند ماند و این مسئله ای است که در محاسبات در نظر گرفته نمی شود.
۴. مسأله تهیه و تدوین جداول داده - ستانده خود نیز یکی از مشکلات اساسی تحقیقات اقتصادی است.

در مطالعه حاضر از جدول داده- ستانده کشور جهت برآورد اثر تغییر قیمت های حامل انرژی استفاده شده است، حال آنکه باید از جدول داده- ستانده استان تهران استفاده می گردید که با توجه به نبود این جدول داده- ستانده اثرات کلی برای کل کشور به کار گرفته شده و فقط در محاسبه هزینه خانوار از سهم آن سبد کالا در هزینه های خانوار استان تهران استفاده شده است. در اینجا باید اشاره نمود که با توجه به اینکه از سهم سبد مصرفی از هزینه خانوار به منظور وزن دهی آثار قیمتی طرح تحول استفاده شده است؛ این وزن دهی ها متفاوت از وزن های به کار گرفته شده توسط بانک مرکزی برای محاسبه شاخص CPI می باشد و می تواند از این لحاظ نتایج را قدری متفاوت از شاخص بانک مرکزی کند.

با تمام محدودیت ها و نقاط ضعفی که بیان گردید در این مطالعه از جدول داده - ستانده (۱۴۷×۱۴۷) سال ۱۳۸۰ مرکز آمار ایران که در سال ۱۳۸۵ انتشار یافته، استفاده شده است.

از آنجا که جهت برآورد اثرات هزینه ای با استفاده از الگوی داده ستانده می بایستی جدول مورد استفاده یک جدول متقارن یا مربع باشد و از آنجا که جدول متقارن مرکز آمار ایران جدولی ۹۱×۹۱ بخشی است که بخش فرآورده های عمده نفتی در این جدول به صورت تفکیک شده وجود ندارد، جدول ۹۹×۱۴۷ مرکز آمار ایران از روش تکنولوژی بخش به یک جدول مربع ۱۴۷×۱۴۷ تبدیل و سپس با لحاظ نمودن آخرین آمار و ارقام موجود که تا پایان سال ۱۳۸۶ به روزرسانی^۱ و با استفاده از روش تجمیع جداول داده - ستانده به یک جدول مربع ۲۰×۲۰ بخشی تبدیل گردید. بر این اساس، پس از تجمیع جدول ۱۴۷×۱۴۷ به یک جدول ۲۰×۲۰، از الگوی داده ستانده رسیده که برای برآورد اثرات تورمی مستقیم و غیر مستقیم آزاد سازی قیمت حامل های انرژی به کار رفته و اقلام این جدول ۲۰×۲۰ در جدول شماره ۱۱ آمده است.

^۱ لازم به ذکر است که عملیات مربوط به به روز کردن این جدول از طرح تحقیقی با عنوان "تحلیل مسیر ساختاری آثار توزیعی یارانه های کالاهای اساسی" که توسط دکتر سهیلا پروین برای مجمع تشخیص مصلحت نظام در سال ۱۳۸۷ انجام گرفته شده است، اقتباس شده است.

جدول ۱۱: سرفصل های کالایی موجود در جدول داده - ستانده ۲۰×۲۰

ردیف	گروه محصولی
۱	محصولات بخش کشاورزی
۲	معادن
۳	مواد غذایی و آشامیدنیها
۴	منسوجات، پوشاک، چرم و کیف و کفش
۵	کانی های فلزی و غیر فلزی
۶	ماشین آلات و تجهیزات
۷	سایر صنعت
۸	خدمات عمده فروشی
۹	ساختمان و خدمات ساختمانی
۱۰	هتل و رستوران
۱۱	خدمات حمل و نقل جاده ای مسافر
۱۲	خدمات حمل و نقل جاده ای بار
۱۳	سایر خدمات حمل و نقل
۱۴	اداره امور عمومی، دفاع و تامین اجتماعی اجباری
۱۵	آموزش
۱۶	سایر خدمات
۱۷	بنزین
۱۸	گازوئیل
۱۹	سایر سوخت های نفتی (نفت کوره، نفت سفید)
۲۰	آب، برق و گاز

در این مطالعه نیز ما تغییر قیمت صورت گرفته در ۷ حامل انرژی را در ۲ سناریو قیمتی مد نظر قرار می دهیم که دقیقا مشابه سناریو های به کار رفته در بخش ۱-۷ گزارش می باشد که در جدول ۸ و ۱۰ آمده است.

گذشته از روش های قیمتی مختلف، برنامه های اجرایی مختلفی نیز پیش روی دولت وجود دارد. همانگونه که در بخش بررسی روند طرح هدفمند کردن یارانه ها و بخش قبل نیز اشاره شد دولت مجاز است که این آزادسازی قیمت را تا پایان برنامه پنجم توسعه (سال ۱۳۹۳) انجام دهد. بر همین اساس راهکارهای مختلفی در پیش روی دولت قرار دارد که دولت می تواند این تغییرات را به صورت آنی یا تدریجی صورت دهد که هر یک از این برنامه ها می تواند آثار متفاوت قیمتی را بدنبال داشته باشد. بر همین اساس در این بخش این

تغییر قیمت ها را در ۳ بخش افزایش یکباره، افزایش به صورت تدریجی طی یک دوره ۵ ساله، افزایش یکباره قیمت بنزین^۱ و افزایش تدریجی قیمت دیگر اقلام مورد بررسی قرار خواهیم داد.

۱- روش اول: افزایش یکباره قیمت هر هفت حامل انرژی مزبور به سطح قیمت های مورد هدف

در این روش اجرایی افزایش یکباره قیمت ها و تاثیرات آن بر روی ۲۰ گروه کالایی اشاره شده برای هر یک از ۲ حالت قیمتی را مورد بررسی قرار داده ایم. نتایج بدست آمده در جدول ذیل خلاصه شده است:

جدول ۱۲: درصد تغییرات قیمتی هر یک از سرفصل های ۲۰ گانه کالایی تحت اجرای سناریوی افزایش یکباره قیمت ها

ردیف	شرح	درصد تغییرات قیمت	
		سناریو اول	سناریو دوم
۱	محصولات بخش کشاورزی	۱۳,۷۷	۱۸,۲۰
۲	معادن	۱,۱۳	۱,۴۳
۳	مواد غذایی و آشامیدنیها	۲,۰۲	۲,۵۵
۴	منسوجات، پوشاک، چرم و کیف و کفش	۰,۹۳	۱,۱۸
۵	کانی های فلزی و غیر فلزی	۳,۳۵	۴,۲۲
۶	ماشین آلات و تجهیزات	۱,۴۷	۱,۷۸
۷	سایر صنعت	۷,۳۵	۸,۹۹
۸	خدمات عمده فروشی	۲,۴۶	۳,۰۴
۹	ساختمان و خدمات ساختمانی	۶,۱۴	۷,۵۷
۱۰	هتل و رستوران	۱,۷۸	۲,۱۰
۱۱	خدمات حمل و نقل جاده ای مسافر	۲۹,۰۴	۳۴,۸۸
۱۲	خدمات حمل و نقل جاده ای بار	۲۲,۷۰	۲۷,۹۹
۱۳	سایر خدمات حمل و نقل	۱۳,۹۹	۱۵,۳۴
۱۴	اداره امور عمومی، دفاع و تامین اجتماعی اجباری	۱,۳۰	۱,۴۷
۱۵	آموزش	۲,۱۷	۲,۶۶
۱۶	سایر خدمات	۹,۹۴	۱۱,۹۳
۱۷	بنزین	۳۰۰,۰۰	۳۰۰,۰۰
۱۸	گازوئیل	۱۵۳۶,۳۶	۲۰۲۱,۲۱
۱۹	سایر سوخت های نفتی (نفت کوره، نفت سفید)	۱۶۲۷,۴۶	۲۰۹۷,۷۰
۲۰	آب، برق و گاز	۳۲۴,۲۴	۴۴۲,۷۵

ماخذ: یافته های تحقیق

-این روش به عنوان یکی از برنامه های مد نظر دولت نام برده می شود.

همانگونه که مشاهده می شود به جز ۴ گروه انتهای جدول که به طور مستقیم و با آزادسازی قیمت‌ها تحت تاثیر قرار گرفته‌اند بخش خدمات حمل و نقل جاده‌ای، مسافر و بار بیشترین تاثیرات را از افزایش قیمت‌های حامل‌های انرژی پذیرفته است. حال با توجه به اطلاعات و داده‌های گردآوری شده مربوط به بررسی هزینه و مصرف نهایی خانوارهای تهرانی، سهم متوسط هر یک از سرفصل‌های بیستگانه مزبور برای پنج سال (۱۳۸۶-۱۳۸۱) محاسبه شده‌اند که به شرح جدول شماره ۱۳ ارائه شده است.

جدول ۱۳: سهم هر یک از سرفصل‌های ۲۰ گانه کالایی در هزینه و مخارج خانوارهای تهرانی

ردیف	شرح	سهم در هزینه خانوارهای تهرانی (درصد)
۱	محصولات بخش کشاورزی	۱۰/۶
۲	معادن	۱/۰۹
۳	مواد غذایی و آشامیدنیها	۱۶/۰۵
۴	منسوجات، پوشاک، چرم و کیف و کفش	۴
۵	کالای های فلزی و غیر فلزی	۰/۷
۶	ماشین آلات و تجهیزات	۵/۰۸
۷	سایر صنعت	۲/۹
۸	خدمات عمده فروشی	۰/۱۳
۹	ساختمان و خدمات ساختمانی	۳۴/۸۶
۱۰	هتل و رستوران	۲/۲
۱۱	خدمات حمل و نقل جاده ای مسافر	۶/۴۳
۱۲	خدمات حمل و نقل جاده ای بار	۳/۷۲
۱۳	سایر خدمات حمل و نقل	۰/۵
۱۴	اداره امور عمومی، دفاع و تامین اجتماعی اجباری	۱/۰۹
۱۵	آموزش	۲/۱۳
۱۶	سایر خدمات	۶/۳۴
۱۷	بنزین	۱/۱۵
۱۸	گازوئیل	۰/۰۲۵
۱۹	سایر سوخت‌های نفتی (نفت کوره، نفت سفید)	۰/۰۵
۲۰	آب، برق و گاز	۱/۵
۲۱	شاخص کل	۱۰۰

همانطور که مشاهده می شود، بیشترین سهم از هزینه های مصرفی به ترتیب مربوط به سرفصل های ساختمان و خدمات ساختمانی (۳۴/۸ درصد) مواد غذایی و آشامیدنی ها (۱۶ درصد) و کمترین سهم مربوط به گازوئیل (۰/۰۲۵ درصد) و سایر سوخت های نفت (۰/۰۵ درصد) است.^۱

بر این اساس با اعمال این روش اجرایی هزینه های مصرفی خانوار با فرض عدم تغییر نسبت هزینه های مصرفی خانوار در سبد مصرفی کالا به ترتیب در روش اول قیمتی ۲۴/۶۶ درصد و در سناریو دوم قیمتی ۳۰/۷۷ درصد تنها در سال اول اجرای طرح افزایش می یابد. لازم به ذکر است که این افزایش هزینه های خانوار تنها بر اساس اجرای لایحه هدفمند کردن یارانه ها می باشد و با در نظر گرفتن تورم موجود کشور در سال های گذشته و تورم انتظاری احتمالا بالاتر از ۵۰ درصد خواهد بود که در واقع بیانگر شرایط ابر تورمی می باشد.

۲- روش دوم: افزایش قیمت ۷ حامل انرژی مزبور به صورت تدریجی و در طی یک دوره ۵ ساله

مطابق با مصوبه مجلس شورای اسلامی مبنی بر افزایش قیمت حامل های انرژی مزبورتا پایان برنامه ۵ ساله پنجم توسعه در این قسمت سناریو دیگری طراحی شده که به بررسی تغییر قیمت ها طی ۵ سال می پردازد و نتایج آن در جدول شماره ۱۴ ذکر شده است.

جدول ۱۴: تغییر قیمت هر یک از سرفصل های ۲۰ گانه کالایی در هر سال با اجرای سناریوی افزایش تدریجی قیمت ها (به مدت ۵ سال)

ردیف	شرح	درصد تغییرات قیمت	
		سناریو اول	سناریو دوم
۱	محصولات بخش کشاورزی	۱,۰۱	۱,۱۶
۲	معادن	۰,۰۷	۰,۰۷
۳	مواد غذایی و آشامیدنیها	۰,۱۲	۰,۱۳
۴	منسوجات، پوشاک، چرم و کیف و کفش	۰,۰۵	۰,۰۶
۵	کانی های فلزی و غیر فلزی	۰,۲۰	۰,۲۱
۶	ماشین آلات و تجهیزات	۰,۱۰	۰,۱۱
۷	سایر صنعت	۰,۴۸	۰,۵۱

^۱- لازم به ذکر است که سهم مربوط به هر یک از این کالاها با افزایش قیمت حامل های انرژی می تواند بسیار تغییر کند که بررسی تغییر سهم هر یک از این کالاها در سبد مصرفی خانوار های استان تهران نیازمند مطالعه ی جداگانه ای می باشد.

^۲-Hyperinflation

^۳- چگونگی تغییر قیمت ها طی ۵ سال در جدول (۱۰) بخش ۱-۷ آمده است.

۸	خدمات عمده فروشی	۰,۱۶	۰,۱۷
۹	ساختمان و خدمات ساختمانی	۰,۳۹	۰,۴۲
۱۰	هتل و رستوران	۰,۱۳	۰,۱۴
۱۱	خدمات حمل و نقل جاده ای مسافر	۲,۰۲	۲, ۱۴
۱۲	خدمات حمل و نقل جاده ای بار	۱,۴۵	۱,۵۵
۱۳	سایر خدمات حمل و نقل	۱,۲۴	۱,۲۷
۱۴	اداره امور عمومی، دفاع و تامین اجتماعی اجباری	۰,۱۱	۰,۱۱
۱۵	آموزش	۰,۱۴	۰,۱۵
۱۶	سایر خدمات	۰,۶۹	۰,۷۳
۱۷	بنزین	۳۱,۹۵	۳۱,۹۵
۱۸	گازوئیل	۷۴,۸۹	۸۴,۲۱
۱۹	سایر سوخت های نفتی (نفت کوره، نفت سفید)	۷۳,۲۰	۸۱,۲۸
۲۰	آب، برق و گاز	۳۱,۱۱	۳۶,۹۰

ماخذ: یافته های تحقیق

همانطور که مشاهده می شود، در این حالت نیز همچنان حمل و نقل بیشترین تاثیر را می پذیرد. براساس نتایج بدست آمده تغییر هزینه های خانوار در استان تهران در صورت اجرای تدریجی و ۵ ساله طرح آزادسازی قیمت حامل های انرژی مطابق با نظر مجلس شورای اسلامی، طی ۵ سال برنامه در هر سال براساس روش اول قیمت هدف ۱/۷۶ درصد و براساس روش دوم قیمت هدف ۱/۹۳ درصد خواهد بود. که طی آن در سال پنجم نسبت به سال پایه (سال قبل از اجرای طرح) هزینه ها در برنامه های اول و دوم به ترتیب ۹/۲ و ۱۰/۱ درصد افزایش می یابد

۳- سناریو سوم: افزایش یکباره قیمت بنزین و افزایش تدریجی قیمت ۶ حامل انرژی دیگر

این سناریو قیمتی یکی از سناریو های اجرایی مد نظر دولت می باشد که در آن بنزین افزایش یکباره قیمت داشته و دیگر حامل های انرژی طی یک دوره پنج ساله و به صورت تدریجی افزایش می یابند که نتایج اجرای این سیاست بر روی سطوح قیمت ۲۰ گروه کالایی در جدول شماره ۱۵ آمده است.

جدول ۱۵: تغییر قیمت هر یک از سرفصل های ۲۰ گانه کالایی در سال اول با اجرای سناریوی افزایش یکباره قیمت

بنزین و افزایش تدریجی قیمت سایر حامل های انرژی

ردیف	شرح	درصد تغییرات قیمت	
		سناریو اول	سناریو دوم
۱	محصولات بخش کشاورزی	۱,۵۲	۱,۶۷
۲	معدن	۰,۲۲	۰,۲۳
۳	مواد غذایی و آشامیدنیها	۰,۴۳	۰,۴۴
۴	منسوجات، پوشاک، چرم و کیف و کفش	۰,۱۸	۰,۱۹
۵	کافی های فلزی و غیر فلزی	۰,۷۲	۰,۷۳
۶	ماشین آلات و تجهیزات	۰,۵۷	۰,۵۷
۷	سایر صنعت	۲,۴۲	۲,۴۵
۸	خدمات عمده فروشی	۰,۷۳	۰,۷۴
۹	ساختمان و خدمات ساختمانی	۱,۸۶	۱,۸۹
۱۰	هتل و رستوران	۰,۸۴	۰,۸۵
۱۱	خدمات حمل و نقل جاده ای مسافر	۱۱,۴۳	۱۱,۵۴
۱۲	خدمات حمل و نقل جاده ای بار	۶,۷۸	۶,۸۸
۱۳	سایر خدمات حمل و نقل	۹,۸۹	۹,۹۲
۱۴	اداره امور عمومی، دفاع و تامین اجتماعی اجباری	۰,۷۸	۰,۷۹
۱۵	آموزش	۰,۷۰	۰,۷۰
۱۶	سایر خدمات	۳,۹۴	۳,۹۸
۱۷	بنزین	۳۰۰,۰۰	۳۰۰,۰۰
۱۸	گازوئیل	۷۴,۸۹	۸۴,۲۱
۱۹	سایر سوخت های نفتی (نفت کوره، نفت سفید)	۷۳,۲۰	۸۱,۲۸
۲۰	آب، برق و گاز	۳۱,۱۱	۳۶,۹۰
ماخذ: یافته های تحقیق			

همانگونه که انتظار می رود تغییر هزینه های خانوار در این حالت مابین ۲ حالت قبل بوده است به طوری که با در نظر گرفتن سناریو اول قیمتی درصد تغییر هزینه های خانوار در سال اول اجرای طرح ۶/۶۵ درصد و در سناریو دوم ۶/۸۲ درصد می باشد و در سال های بعد از آن نیز تا سال پنجم اجرای طرح، شاهد افزایش ۱/۴۶ و ۱/۶۳ درصدی هزینه ها در هر سال خواهیم بود. در واقع در پایان سال پنجم نسبت به سال پایه

(سال قبل از اجرای طرح) شاهد افزایش هزینه ها به میزان ۱۳ درصد در سناریو اول و ۱۳/۸ درصد در سناریو دوم خواهیم بود.

باید در اینجا به این نکته اشاره کرد که این تغییرات هزینه که در هر یک از ۳ حالت اجرایی و ۲ سناریو قیمتی بیان شد بدون در نظر گرفتن تورم موجود در کشور، تورم انتظاری و تورم فشار تقاضا است که هر یک از این موارد نیز می تواند تاثیر چشمگیری بر افزایش هزینه داشته باشد.

۳-۸- تاثیر اجرای طرح هدفمند سازی یارانه های انرژی بر شاخص CPI استان تهران

همانگونه که قبلا اشاره شد برای بررسی اثرات تغییر قیمت حامل های انرژی بر روی شاخص CPI استان تهران نیاز به داشتن اطلاعات جدول داده - ستانده استان تهران می باشد اما با توجه به در دسترس نبودن آن در این قسمت گزارش، از روش اقتصاد فضا جهت دستیابی به جداول منطقه ای استان تهران استفاده شد. در ادامه نخست توضیحی مختصری از این رویکرد ارائه و سپس آثار اجرای طرح بررسی می گردد.

۱-۳-۸- تعدیل جدول داده-ستانده استان تهران با استفاده از رویکرد اقتصاد فضا

باید اشاره داشت در نیم قرن اخیر، دو رویکرد کلی برای محاسبه جدول داده-ستانده منطقه ای مورد استفاده قرار گرفته است: **رویکرد عمودی و رویکرد افقی**. رویکرد عمودی خود به سه زیر رویکرد مشخص ذیل تقسیم می شود: زیر رویکرد "از بالا به پایین"، زیر رویکرد "از پایین به بالا" و زیر رویکرد "از بالا به پایین و از پایین به بالا" به طور همزمان.

در زیر رویکرد از بالا به پایین تهیه جدول داده-ستانده منطقه ای بر مبنای روش های مختلف غیر آماری مانند روش های سهم مکانی و تعمیم یافته آنها و روش های RAS با استفاده از ساختار جدول ملی و با حداقل آمار و اطلاعات در سطح منطقه صورت می گیرد. ۸ روش اصلی مورد استفاده در این رویکرد عبارتند از: سهم مکانی ساده اندازه بخش عرضه کننده (SLQi)، سهم مکانی اندازه بخش تقاضا کننده (SLQj) در سطح منطقه نسبت به ملی، سهم مکانی متقاطع اندازه بخش عرضه کننده و تقاضا کننده به طور همزمان^۲ (CILQij) در سطح منطقه نسبت به ملی، سهم مکانی متقاطع اصلاح شده^۳ (ACILQij)، سهم مکانی شبه لگاریتمی بخش عرضه کننده (ELQij)، سهم مکانی شبه لگاریتمی بخش تقاضا کننده^۵ (RLQij) و سهم مکانی شبه لگاریتمی اندازه منطقه (FLQij) و روش اصلاح شده

^۱- Simple location quotient

^۲- Cross industry location quotient

^۳- Adjusted Cross industry location quotient

^۴- Elliot location quotient

^۵- Round location quotient

^۶- Flegg location quotient

شبه لگاریتمی بخش تخصصی یا بومی^۱ (AFLQij). از روش های RAS نیز اساسا به منظور به هنگام کردن جدول داده-ستانده در سطح ملی که در آن بعد "زمان" نه بعد "فضا" نقش اساسی دارند استفاده می گردد.

در زیر رویکرد از پایین به بالا که به روش آماری یا به جدول آماری نیز معروف است کلیه اطلاعات و آمار مستقیما از منطقه جمع آوری و سازماندهی شده و به همین علت روش پرهزینه و زمان بری تلقی می گردد. روش دیگر استفاده از زیر رویکرد از بالا به پایین و از پایین به بالا است که در قالب آن روش های ترکیبی برای جدول داده ستانده به کار خواهد رفت.

رویکرد کلی دیگری که به آن اشاره شد رویکرد افقی می باشد. در این رویکرد به جای کاربرد جدول داده -ستانده آماری و غیر آماری در سطح ملی، از جداول داده - ستانده آماری منطقه ای به منظور محاسبه جداول غیر آماری منطقه ای استفاده می شود.

نقطه شروع و کاربرد همه روش ها سهم مکانی در شرایط عدم وجود آمار و اطلاعات مورد نیاز در سطح منطقه رابطه زیر است:

$$R_{ij} = (LQ) * a_{ij} \text{ (ترجیح تحلیل گر نسبت به روش } LQ)$$

که در این حالت R_{ij} عنصری از ماتریس ضرایب معادلات واسطه درون منطقه ای و a_{ij} عنصری از ماتریس ضرایب ملی را نشان می دهد. اندیس های i و j به ترتیب بخش های عرضه کننده و تقاضا کننده در سطح ملی و منطقه ای را بیان می کند. LQ نیز ضریب سهم مکانی است که در عمل می تواند هر مقداری را اختیار کند اما برای هماهنگی با ابعاد اقتصاد فضا (ساختار اقتصاد ملی - منطقه ای) دامنه تغییرات آن کوچکتر از واحد در نظر گرفته می شود. در حالت کلی مقدار LQ به شکل تابع و متغیرهایی که توسط آنها تعریف می شود بستگی دارد.

براین اساس در گزارش حاضر با توجه به محدودیت های زمانی و اطلاعاتی، برای محاسبه LQ از روش سهم مکانی شبه لگاریتمی بخش تقاضا کننده (RLQ_{ij}) استفاده گردیده است. که در ذیل نحوه محاسبه آن ارائه شده است:

$$RLQ_{ij} = SLQ_i / [\log_2 (1 + SLQ_j)]$$

که در آن

$$SLQ_i = (RO_i / TRO) \quad (NO_i / TNO)$$

و

$$SLQ_j = (RO_j / TRO) \quad (NO_j / TNO)$$

بنابراین:

$$RLQ_i = (RO_i / NO_i) \quad (TNO / TRO) / \log_2 \{ [1 + (RO_j / NO_j) \quad (TNO / TRO)] \}$$

^۱- Augmented Flegg location quotient

$$rij = (RLOij) aij$$

RO_i = تولید ناخالص بخش i ام در سطح منطقه

NO_i = تولید ناخالص بخش i ام در سطح ملی

TNO = کل تولید ناخالص در سطح ملی

RNO = کل تولید ناخالص در سطح منطقه

در این حالت ۳ عامل اصلی فضا به طور همزمان به شرح ذیل استفاده می‌شود:

۱: اندازه نسبی بخش عرضه کننده (RO_i/NO_i)

۲: اندازه نسبی بخش تقاضا کننده (RO_i/NO_i)

۳: اندازه نسبی منطقه (TRO/TNO)

در ادامه برای محاسبه ضرایب منطقه ای استان تهران با بهره‌گیری روش فوق از جدول داده ستانده مرکز آمار ایران مربوط به سال ۱۳۸۰ استفاده شده است. همچنین برای تهیه ضرایب تعدیل که روابط آن در بالا آمده از ارزش افزوده جداول حساب‌های ملی ایران مربوط به سال ۱۳۸۰ که توسط مرکز آمار ایران تهیه شده استفاده گردید. اما با توجه به اینکه جدول داده ستانده مرکز آمار ایران به صورت 91×91 کالایی و همچنین جداول مربوط به ارزش افزوده به صورت 72 بخشی و سر فصل‌ها و بخش‌های هر یک، از دیگری متفاوت می‌باشد؛ بنابراین برای حصول یک جدول مشترک هر یک از جداول را تجمیع و به یک جدول 51 بخشی مشترک دست یافته‌ایم. در ادامه با توجه به روش اشاره شده در بالا ضرایب کشوری به ماتریس ضرایب منطقه‌ای (استان تهران) تعدیل و در نهایت یک جدول داده-ستانده 51×51 حاصل گردید.

۲-۳-۸- بررسی آثار اجرای طرح هدفمند سازی یارانه ها در سناریو های مختلف قیمتی و اجرایی

در قسمت قبل نحوه محاسبه جدول داده-ستانده 51×51 تعدیلی استان تهران ارایه گردید که هر یک از گروه‌های این جدول 51×51 در جدول شماره ۱۶ آمده است.

جدول ۱۶: سرفصل های کالایی موجود در جدول داده - ستانده 51×51 تعدیلی استان تهران

ردیف	گروه محصولی	ردیف	گروه محصولی
۱	کشت محصولات (زراعت و باغداری)	۲۷	تولید، توزیع و انتقال برق
۲	پرورش حیوانات	۲۸	تصفیه و توزیع گاز
۳	جنگلداری و قطع اشجار	۲۹	جمع آوری، تصفیه و توزیع آب
۴	ماهگیری	۳۰	ساختمان
۵	استخراج نفت خام و گاز طبیعی	۳۱	بازرگانی و انواع خدمات تعمیراتی
۶	استخراج سایر معادن	۳۲	هتل و رستوران
۷	تولید محصولات غذایی و آشامیدنی	۳۳	حمل و نقل ریلی
۸	تولید محصولات از توتون و تنباکو	۳۴	حمل و نقل جاده ای

۹	تولید منسوجات	۳۵	حمل و نقل آبی
۱۰	تولید پوشاک	۳۶	حمل و نقل هوایی
۱۱	تولید چرم و محصولات چرمی	۳۷	انبار داری
۱۲	تولید چوب و محصولات چوبی	۳۸	سایر فعالیت های پشتیبانی حمل و نقل
۱۳	تولید کاغذ و محصولات کاغذی ؛ انتشار ، چاپ و تکثیر رسانه های ضبط شده	۳۹	پست و مخابرات
۱۴	تولید فراورده های نفتی (پالایشگاهها) و تولید سایر فراورده های حاصل از تصفیه نفت	۴۰	فعالیت های مربوط به واسطه گری مالی
۱۵	تولید مواد و محصولات شیمیائی شامل محصولات پتروشیمی	۴۱	تامین وجوه بیمه و بازنشستگی
۱۶	تولید محصولات از لاستیک و پلاستیک	۴۲	خدمات مستغلات
۱۷	تولید سایر محصولات کانی غیر فلزی	۴۳	سایر فعالیت های کسب و کار
۱۸	تولید فلزات اساسی	۴۴	خدمات امورعمومی
۱۹	تولید محصولات فلزی فابریکی	۴۵	خدمات دفاعی، انتظامی و امنیت عمومی
۲۰	تولید ماشین آلات و تجهیزات	۴۶	تامین اجتماعی اجباری
۲۱	تولید سایر ماشین آلات و دستگاههای برقی	۴۷	آموزش
۲۲	تولید رادیو، تلویزیون و وسایل ارتباطی	۴۸	بهداشت و مددکاری اجتماعی
۲۳	تولید ابزار پزشکی، اپتیکی، ابزار دقیق	۴۹	فعالیت سازمانهای دارای عضو
۲۴	تولید وسایل نقلیه موتوری	۵۰	فعالیت های تفریحی، فرهنگی و ورزشی
۲۵	تولید سایر تجهیزات حمل و نقل	۵۱	سایر فعالیت های خدماتی
۲۶	تولید مبلمان و سایر مصنوعات		

با اجرای طرح تحول قیمت های ۳ گروه از این ۵۱ گروه کالای بیان شده تحت تاثیر قرار می گیرد. (گروه های ۵، ۱۴ و ۲۷) که در بخش ۱-۱-۷ آثار مستقیم آن بررسی شده است. در این قسمت و با استفاده از جدول داده-ستانده تعدیلی آثار تغییر قیمت این ۳ گروه کالا را بر روی دیگر اقلام در سناریوهای قیمتی و اجرایی مختلف بررسی می شوند. در اینجا و قبل از بیان هر یک از این برنامه ها باید خاطر نشان ساخت که هر یک از این ۳ گروه کالا خود متشکل از چند قلم کالا هستند و بررسی اثرات تغییر قیمت هر حامل انرژی مستلزم در نظر گرفتن وزن هر یک از این ۷ حامل انرژی را بر روی گروه کالای مورد نظر بوده؛ به این ترتیب از جدول ۱۴۷ گروه کالایی در ۹۹ رشته فعالیت مرکز آمار ایران برای سال ۱۳۸۰ استفاده شده است.

۱-سناریو اول : تغییر یکباره قیمت هر ۷ حامل انرژی

همانگونه که در بخش های قبلی نیز اشاره شد برای هر سناریو اجرایی، ۲ روش قیمت گذاری در نظر گرفته شده که بر اساس هر سناریو تغییر قیمت حامل های انرژی را بر روی ۴۸ گروه کالای دیگر مورد بررسی قرار داده ایم. نتایج نشان می دهد در هر ۲ سناریو قیمتی در بخش حمل و نقل آبی و حمل و نقل جاده ای، شاهد بیشترین افزایش قیمت و در بخش خدمات مستغلات و جنگلداری شاهد کمترین افزایش قیمت خواهیم بود. نتایج تفصیلی در جدول شماره ۱۷ آمده است.

جدول ۱۷: درصد تغییرات قیمت هر یک از ۴۸ سر فصل کالایی تحت اجرای سناریو افزایش یکباره قیمت ها

ردیف	شرح	درصد تغییرات قیمت	
		سناریو اول	سناریو دوم
۱	کشت محصولات (زراعت و باغداری)	۱۴,۲۹۹۳	۱۸,۷۱۲
۲	پرورش حیوانات	۹,۰۷۲۱	۱۱,۸۷۱۶
۳	جنگلداری و قطع اشجار	۴,۵۶۵۲	۵,۹۷۸
۴	ماهیگیری	۳۴,۸۰۹۷	۴۵,۵۴۶۳
۵	استخراج سایر معادن	۳۳,۰۵۵۹	۴۳,۲۷۹۶
۶	تولید محصولات غذایی و آشامیدنی	۱۷,۶۲۷۷	۲۳,۰۷۲
۷	تولید محصولات از توتون و تنباکو	۱۳,۶۹۶۹	۱۷,۹۲۶
۸	تولید منسوجات	۷,۴۱۱۹	۹,۷۱۰۹
۹	تولید پوشاک	۴,۷۵۴۳	۶,۲۲۷۶
۱۰	تولید چرم و محصولات چرمی	۱۹,۲۲۷۹	۲۵,۱۵۸۵
۱۱	تولید چوب و محصولات چوبی	۱۷,۳۹۷۴	۲۲,۷۷۳
۱۲	تولید کاغذ و محصولات کاغذی ؛ انتشار ، چاپ و تکثیر رسانه های ضبط شده	۱۴,۲۴۶۹	۱۸,۶۷۴۲
۱۳	تولید مواد و محصولات شیمیائی شامل محصولات پتروشیمی	۲۰,۶۲۱۳	۲۶,۹۹۷۱
۱۴	تولید محصولات از لاستیک و پلاستیک	۳۴,۲۷۲۷	۴۴,۸۴۷۸
۱۵	تولید سایر محصولات کانی غیر فلزی	۲۲,۴۴۳۵	۲۹,۴۰۴۷
۱۶	تولید فلزات اساسی	۲۵,۱۳۰۱	۳۲,۹۵۴۲
۱۷	تولید محصولات فلزی فابریکی	۱۸,۸۴۶۱	۲۴,۶۷۸۳
۱۸	تولید ماشین آلات و تجهیزات	۱۴,۱۷۸۱	۱۸,۵۶۶۲
۱۹	تولید سایر ماشین آلات و دستگاههای برقی	۱۵,۵۷۴۹	۲۰,۳۹۶۸
۲۰	تولید رادیو، تلویزیون و وسایل ارتباطی	۷,۸۷۱	۱۰,۳۱۰۲

۲۱	تولید ابزار پزشکی، اپتیکی، ابزار دقیق	۱۵,۲۷۹۱	۲۰,۰۰۶۷
۲۲	تولید وسایل نقلیه موتوری	۹,۵۳۰۷	۱۲,۴۸۰۳
۲۳	تولید سایر تجهیزات حمل و نقل	۷,۵۷۴۱	۹,۹۱۸۵
۲۴	تولید مبلمان و سایر مصنوعات	۱۳,۸۶۱	۱۸,۱۴۶۸
۲۵	تصفیه و توزیع گاز	۱۹,۶۸۸۴	۲۶,۵۷۱۶
۲۶	جمع آوری، تصفیه و توزیع آب	۵۳,۲۳۶۳	۶۹,۸۱۷۵۱
۲۷	ساختمان	۱۷,۱۳۸	۲۲,۴۳۹
۲۸	بازرگانی و انواع خدمات تعمیراتی	۸,۳۴۶۷	۱۰,۹۴۴۶
۲۹	هتل و رستوران	۸,۲۷۲۴	۱۰,۸۵۲۴
۳۰	حمل و نقل ریلی	۳۱,۹۰۷	۴۱,۷۷۲۵
۳۱	حمل و نقل جاده ای	۵۸,۳۵۲۳	۷۶,۳۲۶
۳۲	حمل و نقل آبی	۸۸,۱۸۶۹	۱۱۵,۳۹۷
۳۳	حمل و نقل هوایی	۳۸,۸۲۱۸	۵۰,۸۲۵
۳۴	انبار داری	۱۷,۶۵۱۴	۲۳,۱۷۱۶
۳۵	سایر فعالیت های پشتیبانی حمل و نقل	۱۲,۶۶۳۱	۱۶,۵۸۵
۳۶	پست و مخابرات	۲۰,۷۵۵۴	۲۷,۲۳۶۶
۳۷	فعالیت های مربوط به واسطه گری مالی	۸,۵۳۸۱	۱۱,۲۰۳۸
۳۸	تامین وجوه بیمه و بازنشستگی	۷,۶۷۴	۱۰,۰۷۰۴
۳۹	خدمات مستغلات	۱,۲۰۲۷	۱,۵۷۴
۴۰	سایر فعالیت های کسب و کار	۴,۷۶۶۶	۶,۲۴۹۱
۴۱	خدمات امور عمومی	۸,۵۳۵۱	۱۱,۱۷۸۸
۴۲	خدمات دفاعی، انتظامی و امنیت عمومی	۵,۲۲۱۴	۶,۸۳۳۸
۴۳	تامین اجتماعی اجباری	۷,۴۸۸۷	۹,۸۲۰۳
۴۴	آموزش	۱۳,۵۹۰۲	۱۷,۷۹۰۸
۴۵	بهداشت و مددکاری اجتماعی	۱۰,۳۴۴۷	۱۳,۵۴۹۷
۴۶	فعالیت سازمان های دارای عضو	۱۶,۴۸۵۶	۲۱,۶۰۳۷
۴۷	فعالیت های تفریحی، فرهنگی و ورزشی	۱۱,۲۹۳۲	۱۴,۸۱۸۹
۴۸	سایر فعالیت های خدماتی	۱۲,۲۲۵۱	۱۶,۰۰۸۲
ماخذ: یافته های تحقیق			

به منظور محاسبه شاخص CPI استان تهران از سبد مصرفی در نظر گرفته شده توسط بانک مرکزی و ضریب اهمیت هر یک از گروه های کالایی استفاده شده است که در جدول (۱۸) آمده است.

جدول ۱۸: ضریب اهمیت گروه های کالایی مختلف در محاسبه شاخص CPI

گروه محصولی	ضریب اهمیت
غلات و نان	۳,۱۳
گوشت	۵,۱۵
ماهی و حیوانات دریایی	۰,۵۹
لبنیات و تخم پرندگان	۲,۶۱
روغن ها و چربی ها	۰,۶۶
میوه ها و خشکبار	۴,۳۶
انواع سبزی ، حبوب و فرآورده های سبزی	۲,۶۳
قند، شکر، مربا، عسل، شکلات و محصولات قنادی	۰,۸۴
نمک و ادویه، سس ها و چاشنی ها و ترکیبات خوراکی	۰,۲۶
آشامیدنی ها	۰,۹۵
دخانیات	۰,۴۳
پوشاک	۳,۸۲
کفش	۱,۰۴
هزینه های مسکن غیر شخصی	۷,۸۸
هزینه های مسکن شخصی و تعمیرات	۲۷,۳۳
آب	۰,۳۸
برق	۰,۵۸
گاز	۰,۴۸
گاز عرضه شده در سیلندر مصرف خانگی	۰,۰۱
مبلمان، اثاث، فرش و انواع کفپوش	۱,۷۳
مبلمان و اثاث خانه	۱,۰۸
منسوجات مورد استفاده در خانه	۰,۶۶
وسایل خانگی	۱,۳۷
کالاها و خدمات مورد استفاده در خانه و خدمات خانگی	۰,۸۹

۵,۷۷	بهداشت و درمان
۷,۶۵	وسایل نقلیه شخصی
۲,۲۲	تعمیرات و سوخت وسایل نقلیه شخصی
۰,۱۴	کرایه مسافرت ریلی
۲,۱۵	کرایه مسافرت زمینی
۰,۴۶	کرایه مسافرت هوایی
۱,۷۲	ارتباطات
۳,۶۵	تفریح و امور فرهنگی
۲,۵۶	تحصیل
۱,۹۷	رستوران و هتل
۳,۰۸	کالاها و خدمات متفرقه

در اینجا متذکر می‌شویم که جدول داده-ستانده کشوری بر اساس پارامتر و اقلام تولیدی بوده حال آنکه شاخص CPI بر اساس اقلام مصرفی محاسبه می‌گردد و این کار را اندکی برای پوشش همزمان ۲ بخش مشکل می‌کند. با این وجود و با معادل در نظر گرفتن اقلام تولیدی و مصرفی و استفاده از جدول (۱۷)، CPI استان تهران محاسبه شده است. نتایج نشان می‌دهد که با در نظر گرفتن آثار مستقیم و غیر مستقیم طرح در سناریوی اجرایی یکباره، در سناریو اول قیمتی شاهد تورم ۴۴/۸۱ درصدی و در سناریو دوم شاهد تورم ۵۹/۰۶ درصدی خواهیم بود.

۲- سناریو دوم اجرایی: افزایش تدریجی قیمت هر ۷ حامل انرژی

در این سناریو همانند بخش‌های گذشته در نظر گرفته می‌شود که قیمت حامل‌های انرژی طی ۵ سال و تا پایان برنامه پنجم افزایش می‌یابد. برای این سناریو اجرایی نیز ۲ سناریو قیمتی در نظر گرفته شده است. نتایج اجرایی سناریو تدریجی بر روی ۴۸ گروه کالای در جدول شماره ۱۹ ارایه گردید. همانگونه که مشاهده می‌شود در این سناریو نیز همچنان در بخش حمل و نقل هوایی شاهد بیشترین افزایش قیمت هستیم.

جدول ۱۹: درصد تغییرات قیمت هر یک از ۴۸ سر فصل کالایی تحت اجرای سناریو افزایش تدریجی قیمت ها

ردیف	شرح	درصد تغییرات قیمت	
		سناریو اول	سناریو دوم
۱	کشت محصولات (زراعت و باغداری)	۰,۸۳۱۱	۰,۹۱۹۱
۲	پرورش حیوانات	۰,۵۲۰۵	۰,۵۷۴۵
۳	جنگلداری و قطع اشجار	۰,۲۹۴۴	۰,۳۳۰۱
۴	ماهیگیری	۱,۹۸۷	۲,۱۹۱۸
۵	استخراج سایر معادن	۲,۰۹۰۲	۲,۳۳۸
۶	تولید محصولات غذایی و آشامیدنی	۱,۰۴۵۳	۱,۱۵۹۴
۷	تولید محصولات از توتون و تنباکو	۰,۸۰۷۳	۰,۸۹۴۶
۸	تولید منسوجات	۰,۵۰۹۴	۰,۵۷۵۷
۹	تولید پوشاک	۰,۳۱۸	۰,۳۵۸۲
۱۰	تولید چرم و محصولات چرمی	۱,۰۸۹۶	۱,۲۰۰۷
۱۱	تولید چوب و محصولات چوبی	۱,۰۴۶۲	۱,۱۶۲۵
۱۲	تولید کاغذ و محصولات کاغذی: انتشار، چاپ و تکثیر رسانه های ضبط شده	۱,۰۲۳۲	۱,۱۶۲۲
۱۳	تولید مواد و محصولات شیمیائی شامل محصولات پتروشیمی	۱,۲۲۸۵	۱,۳۶۳۶
۱۴	تولید محصولات از لاستیک و پلاستیک	۱,۹۶۷۳	۲,۱۷۱۹
۱۵	تولید سایر محصولات کانی غیر فلزی	۱,۵۱۸۹	۱,۷۱۳۵
۱۶	تولید فلزات اساسی	۱,۸۵۸۵	۲,۱۱۸
۱۷	تولید محصولات فلزی فابریکی	۱,۱۹۲۵	۱,۳۳۴۱
۱۸	تولید ماشین آلات و تجهیزات	۰,۸۹۹۲	۱,۰۰۶۲
۱۹	تولید سایر ماشین آلات و دستگاههای برقی	۱,۰۰۱۶	۱,۱۲۲۸
۲۰	تولید رادیو، تلویزیون و وسایل ارتباطی	۰,۵۲۵۷	۰,۵۹۲۱
۲۱	تولید ابزار پزشکی، اپتیک، ابزار دقیق	۰,۹۶۷۴	۱,۰۸۲۳
۲۲	تولید وسایل نقلیه موتوری	۰,۶۰۶۱	۰,۶۷۸۵
۲۳	تولید سایر تجهیزات حمل و نقل	۰,۴۸۵۹	۰,۵۴۴۵
۲۴	تولید مبلمان و سایر مصنوعات	۰,۸۶۱۹	۰,۹۶۲
۲۵	تصفیه و توزیع گاز	۱,۲۰۵۵	۱,۳۶۸۴
۲۶	جمع آوری، تصفیه و توزیع آب	۴,۶۰۳۳	۵,۳۲۶۶
۲۷	ساختمان	۱,۰۶۷۸	۱,۱۹۲۲

۰,۷۳۷۸	۰,۶۴۴۶	بازرگانی و انواع خدمات تعمیراتی	۲۸
۰,۷۴۸۷	۰,۶۵۲۶	هتل و رستوران	۲۹
۲,۲۳۸۹	۲,۰۰۳۵	حمل و نقل ریلی	۳۰
۳,۴۵۷	۳,۱۵۸۸	حمل و نقل جاده ای	۳۱
۵,۶۷۵۲	۵,۱۳۱	حمل و نقل آبی	۳۲
۲,۷۱۹۷	۲,۴۳۴۲	حمل و نقل هوایی	۳۳
۱,۷۹۷۷	۱,۵۵۱۳	انبار داری	۳۴
۰,۹۴۱۴	۰,۸۳۷	سایر فعالیت های پشتیبانی حمل و نقل	۳۵
۲,۰۳۰۷	۱,۷۵۸۳	پست و مخابرات	۳۶
۰,۸۳۰۱	۰,۷۱۹۱	فعالیت های مربوط به واسطه گری مالی	۳۷
۰,۷۵	۰,۶۴۹۴	تأمین وجوه بیمه و بازنشستگی	۳۸
۰,۰۷۸۸	۰,۰۷۱۱	خدمات مستغلات	۳۹
۰,۴۰۶۵	۰,۳۵۶۴	سایر فعالیت های کسب و کار	۴۰
۰,۶۴۰۳	۰,۵۶۸۷	خدمات امور عمومی	۴۱
۰,۳۴۳۶	۰,۳۰۹۸	خدمات دفاعی، انتظامی و امنیت عمومی	۴۲
۰,۶۶۵۹	۰,۵۸۱۵	تأمین اجتماعی اجباری	۴۳
۰,۹۳۹۸	۰,۸۴۲۴	آموزش	۴۴
۰,۷۶۱۳	۰,۶۷۷۶	بهداشت و مددکاری اجتماعی	۴۵
۱,۳۱۱۷	۱,۱۵۷۸	فعالیت سازمان های دارای عضو	۴۶
۱,۰۷۸۱	۰,۹۳۵۴	فعالیت های تفریحی، فرهنگی و ورزشی	۴۷
۰,۸۸۳۱	۰,۷۸۷۶	سایر فعالیت های خدماتی	۴۸
ماخذ: یافته های تحقیق			

با استفاده از سبد مصرفی بانک مرکزی و ضریب اهمیت هر یک از گروه های کالایی، شاخص CPI برای استان تهران محاسبه شده است. نتایج نشان می دهد در هر یک از سال های اجرای طرح (۵ سال) بر اساس سناریو قیمتی نخست شاهد ۳/۵۸ درصد تورم و براساس سناریو دوم شاهد ۳/۹۵ درصد تورم خواهیم بود. در واقع در پایان سال پنجم تورم ۱۹/۶ درصدی در سناریوی اول و ۲۱/۸۳ درصد در سناریوی دوم نسبت به سال پایه وجود خواهد داشت.

۳- سناریو سوم: افزایش یکباره قیمت بنزین و افزایش تدریجی قیمت ۶ حامل انرژی دیگر

همانگونه که اشاره شد این سناریو یکی از قابل اجرایی ترین سناریوهای اجرایی دولت می باشد که طی آن قیمت بنزین به صورت یکباره افزایش یابد و قیمت حامل های انرژی دیگر طی ۵ سال و به صورت تدریجی افزایش یابد. این سناریو اجرایی نیز همانند سناریوهای گذشته برای ۲ سناریو قیمتی در نظر گرفته شده است که نتایج مربوط به آن در جدول شماره ۲۰ آمده است.

جدول ۲۰: درصد تغییرات قیمت هر یک از ۴۸ سر فصل کالایی تحت اجرای سناریو

افزایش یکباره قیمت بنزین و تدریجی قیمت سایر حامل ها

ردیف	شرح	درصد تغییرات قیمت	
		سناریو اول	سناریو دوم
۱	کشت محصولات (زراعت و باغداری)	۲,۰۲۴	۲,۱۲۱۴
۲	پرورش حیوانات	۱,۲۹۱۸	۱,۳۵۲
۳	جنگلداری و قطع اشجار	۰,۶۱۳	۰,۶۵۱۳
۴	ماهگیری	۴,۹۶۸۴	۵,۱۹۶۵
۵	استخراج سایر معادن	۴,۴۸۶۱	۴,۷۵۳۱
۶	تولید محصولات غذایی و آشامیدنی	۲,۴۷۱۳	۲,۵۹۶۶
۷	تولید محصولات از توتون و تنباکو	۱,۹۲۵۸	۲,۰۲۲
۸	تولید منسوجات	۰,۹۵۹۴	۱,۰۲۹۴
۹	تولید پوشاک	۰,۶۲۵۳	۰,۶۶۸۱
۱۰	تولید چرم و محصولات چرمی	۲,۷۵۳۴	۲,۸۷۷۵
۱۱	تولید چوب و محصولات چوبی	۲,۴۲۲۴	۲,۵۴۹۷
۱۲	تولید کاغذ و محصولات کاغذی: انتشار، چاپ و تکثیر رسانه های ضبط شده	۱,۷۹۳۷	۱,۹۳۹۳
۱۳	تولید مواد و محصولات شیمیائی شامل محصولات پتروشیمی	۲,۸۸۴۲	۳,۰۳۲۴
۱۴	تولید محصولات از لاستیک و پلاستیک	۴,۸۷۹۱	۵,۱۰۶۶
۱۵	تولید سایر محصولات کانی غیر فلزی	۲,۹۳۱۷	۳,۱۳۸
۱۶	تولید فلزات اساسی	۳,۱۰۲۳	۳,۳۷۲۷
۱۷	تولید محصولات فلزی فابریکی	۲,۵۵۶۵	۲,۷۰۹۱
۱۸	تولید ماشین آلات و تجهیزات	۱,۹۲۱	۲,۰۳۶۳
۱۹	تولید سایر ماشین آلات و دستگاههای برقی	۲,۰۹۴۵	۲,۲۲۴۶
۲۰	تولید رادیو، تلویزیون و وسایل ارتباطی	۱,۰۳۶۲	۱,۱۰۶۸
۲۱	تولید ابزار پزشکی، اپتیکی، ابزار دقیق	۲,۰۷۲۱	۲,۱۹۵۹

۲۲	تولید وسایل نقلیه موتوری	۱,۲۸۹۴	۱,۳۶۷۳
۲۳	تولید سایر تجهیزات حمل و نقل	۱,۰۱۹۹	۱,۰۸۲۸
۲۴	تولید مبلمان و سایر مصنوعات	۱,۸۹۷۷	۲,۰۰۶۱
۲۵	تصفیه و توزیع گاز	۲,۶۷۸۲	۲,۸۵۴۴
۲۶	جمع آوری، تصفیه و توزیع آب	۵,۸۱۳۵	۶,۵۵۰۴
۲۷	ساختمان	۲,۳۴۳۹	۲,۴۷۸۵
۲۸	بازرگانی و انواع خدمات تعمیراتی	۰,۹۹۹۴	۱,۰۹۵۸
۲۹	هتل و رستوران	۰,۹۷۴۷	۱,۰۷۳۸
۳۰	حمل و نقل ریلی	۴,۳۴۶۳	۴,۶۰۰۵
۳۱	حمل و نقل جاده ای	۸,۵۲۴۹	۸,۸۶۴۷
۳۲	حمل و نقل آبی	۱۲,۴۷۶۳	۱۳,۰۷۸۲
۳۳	حمل و نقل هوایی	۵,۲۹۲۲	۵,۶۰۰۷
۳۴	انبار داری	۱,۸۹۹	۲,۱۴۹۶
۳۵	سایر فعالیت های پشتیبانی حمل و نقل	۱,۶۷۷۱	۱,۷۸۸۵
۳۶	پست و مخابرات	۲,۳۰۸۱	۲,۵۸۶۳
۳۷	فعالتهای مربوط به واسطه گری مالی	۰,۹۵۴۲	۱,۰۶۷۷
۳۸	تامین وجوه بیمه و بازنشستگی	۰,۸۵۴۱	۰,۹۵۶۸
۳۹	خدمات مستغلات	۰,۱۶۸۹	۰,۱۷۷۴
۴۰	سایر فعالیت های کسب و کار	۰,۵۸۴۱	۰,۶۳۶۳
۴۱	خدمات امور عمومی	۱,۱۲۵۲	۱,۲۰۱۳
۴۲	خدمات دفاعی، انتظامی و امنیت عمومی	۰,۷۳۱۸	۰,۷۶۹
۴۳	تامین اجتماعی اجباری	۰,۸۹۳۱	۰,۹۸۰۴
۴۴	آموزش	۱,۸۶۳۷	۱,۹۶۹۳
۴۵	بهداشت و مددکاری اجتماعی	۱,۳۷۷	۱,۴۶۶۵
۴۶	فعالیت سازمانهای دارای عضو	۲,۱۰۵۵	۲,۲۶۷۴
۴۷	فعالیت های تفریحی ، فرهنگی و ورزشی	۱,۲۸۰۱	۱,۴۲۶۲
۴۸	سایر فعالیت های خدماتی	۱,۶۴۲۵	۱,۷۴۴۸
ماخذ: یافته های تحقیق			

در این حالت تغییرات شاخص CPI مطابق انتظار مابین ۲ حالت گذشته قرار گرفته است به طوری که در سال اول اجرای طرح سناریو اول قیمتی ما شاهد تورم ۸/۷۵ درصد و در سناریو دوم شاهد تورم ۹/۹۹

درصد و در سال های پس از آن تا پایان طرح در هر سال شاهد تورم ۲/۸۷ درصدی در سناریو اول و ۳/۱۸ درصدی در سناریو دوم خواهیم بود به صورتی که قیمت ها در پایان سال پنجم فقط به واسطه اجرای طرح و گذشته از تورم انتظاری و تورم موجود کشور به میزان ۲۱/۸ درصد در سناریو اول و ۲۴/۷ درصد در سناریو دوم نسبت به سال پایه افزایش خواهد یافت.

۴-۸- جمع بندی آثار قیمتی اجرای طرح هدفمند شدن یارانه ها بر استان تهران

در مجموع باید اشاره داشت که در این بخش از مطالعه به بررسی اثرات آزاد سازی قیمت ۷ حامل انرژی استان تهران پرداخته و سعی شده تا اثرات این آزاد سازی را در دو سر فصل کلی تغییرات در شاخص بهای مصرف کننده CPI و تغییرات در هزینه های مصرفی خانوار مورد بررسی قرار دهیم. علت انتخاب این دو شاخص و مولفه برای بررسی اثرات آزاد سازی قیمت حامل های انرژی نیز اهمیت و نقش آنها بر روی اقتصاد شهری در حوزه استان تهران می باشد. زیرا تورم که همانا افزایش در سطح عمومی قیمت ها است سبب کاهش قدرت خرید، افزایش نااطمینانی در فضای کسب و کار، کاهش میل به سرمایه گذاری و ... در میان فعالان اقتصادی می شود. همچنین افزایش در هزینه های مصرفی خانوار نیز با توجه به اینکه خانوارهای شهری آن را به طور مستقیم درک می کنند از اهمیت بالایی برخوردار است چرا که هرگونه تغییر قیمت در سبد مصرفی خانوار موجب تغییرات گسترده در شاخص های اقتصادی و اجتماعی از قبیل رفاه، عدالت و ... می گردد و به همین خاطر بسیار مورد توجه سیاست گذاران و مسئولین فعال در این حوزه است.

براین اساس در قسمت نخست این بخش به بررسی اثرات آزاد سازی قیمت حامل های انرژی بر شاخص بهای مصرف کننده استان تهران در دو سناریو متفاوت قیمتی (که در جداول ۸ و ۱۰ به آنها اشاره شده)؛ پرداخته شده است.

جدول ۲۱- درصد تغییرات شاخص قیمت CPI تنها بواسطه اجرای طرح تحت سه سناریو اجرایی

درصد تغییرات شاخص قیمت CPI									
اثر مستقیم		اثر غیر مستقیم		افزایش یکباره قیمت ها		سناریو افزایش تدریجی قیمت ها		سناریو افزایش یکباره قیمت بنرین و تدریجی قیمت سایر حامل ها	
در سال		در پایان سال		اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	در پایان سال پنجم نسبت به سال پایه
اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم
۹,۷	۱۲,۷	۲,۶۳	۲,۷۵	۴,۹	۵,۹	۰	۰	۰	۰
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۹,۷	۱۲,۷	۱۴	۱۴,۷	۱۵,۷۹	۱۷,۴۴	۴۴,۸۱	۵۹,۰۶	۳,۵۸	۳,۵۹
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰
۴۴,۸۱	۵۹,۰۶	۱۹,۶	۲۱,۱۳	۲۱,۸	۲۴,۷	۰	۰	۰	۰

ماخذ: یافته های تحقیق

همانگونه که در جدول شماره ۲۱ نیز ارایه شد، بیشترین افزایش قیمت (مطابق انتظار) در حالت اجرای آزادسازی قیمت حامل‌ها به صورت یکباره مشاهده می‌شود (بین ۴۵ تا ۶۰ درصد) و کمترین افزایش نیز در حالت اجرا به صورت تدریجی رخ می‌دهد (حدود ۴ درصد در هر سال). مشاهده این نتایج بار دیگر یادآوری می‌کند که جدا از بحث ضرورت اجرای طرح، نحوه اجرای طرح به چه میزان دارای اهمیت است. چرا که در سناریوهای اجرایی مختلف ما شاهد نتایج بسیار متفاوتی می‌باشیم به طوریکه تفاوت تغییر در شاخص GPI در سناریو افزایش یکباره در مقابل سناریو افزایش تدریجی در سال اول در حدود ۵۵ درصد می‌باشد که بسیار چشمگیر است و به خوبی حساسیت بالای موفقیت این طرح را به چگونگی اجرای آن نشان می‌دهد. در این زمینه باید خاطر نشان کرد که درست است که آزادسازی تدریجی قیمت‌ها دارای اثرات توری کمتری می‌باشد ولی به دلیل اینکه این فرآیند در بازه زمانی طولانی تری صورت می‌گیرد لذا ممکن است سبب ایجاد پدیده انتظارات توری پایدار گردد و سطح عمومی قیمت‌ها را همواره بالاتر از سطح اهداف تعیین شده قرار دهد و در واقع کشور را دچار مشکلات ساختاری می‌کند. اما در مقابل آزادسازی یکباره نیز می‌تواند تورم لجام گسیخته‌ای را به کشور حکمفرما کند و کشور به خصوص پایتخت را در یک شرایط بحرانی اقتصادی قرار دهد و در واقع مزیت‌های طرح را کلاً زیر سوال می‌برد.

همچنین براساس نتایج بدست آمده مشاهده می‌شود که در میان بخش‌های مختلف اقتصادی متاثر از آزادسازی قیمت‌ها بخش حمل و نقل بالاترین تاثیر را از آزادسازی قیمت‌ها می‌پذیرد (۸۸ و ۱۱۵ درصد به ترتیب در سناریوهای اول و دوم قیمتی در حالت اجرایی آزادسازی یکباره) و پس از آن نیز گروه مربوط به تصفیه و توزیع آب بیشترین افزایش را تجربه می‌کند (۵۳ و ۷۰ درصد به ترتیب در سناریوهای اول و دوم قیمتی) که در ادامه باید بیان نمود که هر دوی این بخش‌ها از بخش‌های زیر بنایی استان تهران به حساب می‌آیند که تغییر قیمت آنها به سرعت اثر خود را در بخش‌های دیگر نشان می‌دهد. با عنایت به این مسئله که هر دوی این موارد از بحث‌هایی است که مدیریت شهری به طور مستقیم با آن درگیر می‌باشد لذا باید با دید کارشناسی نسبت به بررسی اثرات این آزادسازی بر روی بخش‌های ذکر شده کار مطالعاتی صورت بگیرد و تمام جنبه‌های مختلف و مرتبط با این دو بخش مورد کنکاش و بازبینی قرار بگیرد تا مدیریت شهری را با مشکل مواجه ننماید.

در قسمت دوم این بخش بر روی نتایج بدست آمده هزینه مصرفی خانوارهای شهری در استان تهران تمرکز گردیده که نتایج آن در جدول شماره ۲۲ قابل مشاهده است.

۱. با نگاه به سناریوهای اجرایی دیگر نیز در می‌یابیم که گروه‌های حمل و نقل و توزیع و تصفیه آب بیشترین تاثیر را از آزادسازی متحمل می‌شوند

جدول ۲۲. درصد تغییرات هزینه های خانوار تنها بواسطه اجرای طرح تحت سه سناریو اجرایی

افزایش یکباره قیمت ها		سناریو افزایش تدریجی قیمت ها		سناریو افزایش یکباره قیمت بنرین و تدریجی قیمت سایر حامل ها		درصد تغییرات هزینه خانوار های شهری			
سناریو اول	سناریو دوم	سناریو اول	سناریو دوم	سناریو اول	سناریو دوم	در سال			
۲۴,۶۶	۳۰,۷۷	۱,۷۶	۱,۹۳	۶,۶۵	۶,۸۲				
۰	۰	۱,۷۶	۱,۹۳	۱,۴۶	۱,۶۳				
۰	۰	۱,۷۶	۱,۹۳	۱,۴۶	۱,۶۳				
۰	۰	۱,۷۶	۱,۹۳	۱,۴۶	۱,۶۳				
۰	۰	۱,۷۶	۱,۹۳	۱,۴۶	۱,۶۳	در پایان سال پنجم نسبت به سال پایه			
۲۴,۶۶	۳۰,۷۷	۹,۲	۱۰,۱	۱۳	۱,۷۶				

ماخذ: یافته های تحقیق

در این حالت نیز اثرات آزاد سازی بهای حامل های انرژی در سه سناریو اجرایی مورد بررسی قرار گرفت که در قسمت مربوطه به طور مفصل به آن اشاره شده است. همانطور که ملاحظه می گردد همانند قسمت مربوط به شاخص قیمت CPI بیشترین افزایش در هزینه های مصرفی خانوار را در صورت حالت اجرای سناریو اول اجرایی (افزایش یکباره قیمت ها) و کمترین افزایش را در صورت اعمال سناریو دوم اجرایی (سناریو افزایش تدریجی قیمت ها) شاهد خواهیم بود.

آنچه که باید در اینجا مورد توجه قرار بگیرد این است که این افزایش در هزینه های خانوار تنها براساس اجرای لایحه هدفمند کردن روی می دهد و اگر تورم موجود در کشور و تورم انتظاری را نیز به این بحث اضافه کنیم در حالت سناریو اول اجرایی شاهد افزایش بیش از ۵۰ درصدی هزینه ها می باشیم که خود بیانگر نوعی شرایط ابرتورمی و بحرانی در اقتصاد می باشد که در واقع پیش از اجرای طرح باید به خوبی مورد کنکاش قرار گیرد.

۹- نکات قابل تامل در طرح هدفمند کردن یارانه‌ها

مهم‌ترین بخش در طرح تحول اقتصادی، بخش تحول در نظام یارانه‌ای کشور محسوب می‌گردد. بر این اساس بزرگترین اقلام یارانه‌ای در ایران که یارانه انرژی و یارانه کالاهای اساسی از جمله نان است دیگر پرداخت نخواهد شد و در عوض مردم درآمدی (شاید ماهیانه) از مابه‌التفاوت درآمد حاصل از فروش آزاد و یارانه‌ای اقلامی از قبیل بنزین و گازوئیل به دست می‌آورند. قیمت آزاد انرژی هم قیمت‌های جهانی آن خواهد بود.

در این موضوع که باید چاره‌ای برای حل مشکل بزرگ یارانه‌های انرژی اندیشیده شود، شکی نیست. اما نکته اصلی در نحوه چگونگی و اجرای آن است که در این باره انتقاداتی وجود دارد. انتقاداتی که درباره طرح هدفمند کردن یارانه‌ها وجود دارد را می‌توان در چند زمینه به شرح زیر بیان داشت:

۹-۱- انتقادات وارده بر طرح هدفمند نمودن یارانه‌ها

۱. در حال حاضر هدفمند کردن یارانه‌ها به پارادایمی مترادف با نقدی کردن یارانه‌ها تبدیل شده است. هدفمند کردن یارانه‌ها به معنای باز توزیع یارانه‌ها با هدف رسیدن آن به گروه‌های هدف می‌باشد که بر این اساس هدفمند کردن یارانه‌ها ارتباطی به نقدی کردن یا جهشی کردن یارانه‌ها ندارد. حتی اگر در صورتی که یارانه‌ها به صورت نقدی پرداخت شود این امکان وجود دارد که یارانه نقدی نیز به جامعه هدف اصابت نکند. باید اشاره کرد شناسایی گروه‌های درآمدی جامعه یکی از مهمترین مشکلات پیش روی این طرح و کلیه سیاست‌ها در حوزه رفاه و تامین اجتماعی است. با توجه به اینکه اطلاعات جامعی از درآمد افراد در دسترس نمی‌باشد عملاً شناسایی دهک‌های درآمدی جامعه غیرممکن است، زیرا درآمدهای حاصل از فعالیت‌های اقتصادی زیرزمینی در هیچ جا ثبت نمی‌شود و مالیات هم به دولت پرداخت نمی‌شود.

۲. انتقاد دوم در زمینه تامین منابع مالی، وابسته به درآمدهای در معرض تغییرات زیاد نفت است. پرداخت نقدی یارانه‌ها به خاطر آثار مهم بلندمدتی که از نظر ایجاد یک تعهد مالی غیر قابل برگشت برای دولت دارد، خود مستقل از آثار و تبعات اصلاح قیمت انرژی، درخور بررسی می‌باشد. گذشته از آن، مسئله قابل بحث دیگر پاسخ به این پرسش به شمار می‌رود: حجم منابع طرح چقدر است؟ آنچه که قبلاً در زمان اوج قیمت نفت مطرح شد، این است که حجم یارانه‌های پرداختی دولت حدود صد میلیارد دلار است که باید بین مردم بصورت سرانه توزیع شود. در صورتی که این عدد و اعداد مشابه از نظر دسترسی قدری خیالی به نظر می‌رسد و چنین پولی موجود نیست که بین مردم توزیع شود. البته قابل ذکر است پس از تعیین قیمت کالاهای مشمول یارانه چون خود دولت مصرف‌کننده اصلی حامل‌های انرژی می‌باشد باید برای تأمین نیاز خود رقیمی را در بودجه پیش‌بینی کند. بنابراین حجم منابع پس از تعیین قیمت کالاهای مشمول یارانه و کسر رقم مصرف دولت به‌دست می‌آید.

۳. ایجاد توقع دریافت ماهانه یارانه‌ها به صورت نقدی می‌تواند تبعات اجتماعی ناهنجاری مانند مصرف‌گرایی و تقلیل فرهنگ کار و تلاش را در پی داشته باشد. گذشته از این باید اشاره داشت

معمولاً استدلال می‌شود که از آنجا که اقشار کم درآمد به لحاظ فرهنگی نوعاً توانایی برنامه‌ریزی اقتصادی، الگوی مصرف بهینه و آینده‌نگری اقتصادی ندارند، بنابر این وجوهی که برای یارانه نقدی پرداخت می‌شود چه بسا صرف کالاهای غیر ضروری گردد و بنابراین ممکن است که **نیازهای اساسی خانوار تامین نشود و سبد مصرفی خانوار دچار تغییر شود**. به عنوان مثال پرداخت انتقالی [یارانه نقدی] نان و شیر می‌تواند صرف جبران هزینه‌های افزایش یافته انرژی خانوارها گردد که این امر در بلندمدت می‌تواند بر روی سلامت و بهداشت افراد و نسل آینده موثر باشد.

۴. به واقع می‌توان گفت که یکی از مهمترین بخش‌های طرح هدفمند کردن یارانه‌ها بخش انرژی آن می‌باشد. نکته قابل توجه این است که دولت می‌خواهد چه چیزی را هدفمند نماید؟ لاقدر در مورد انرژی که در مجموع یارانه اندکی وجود دارد (دقت شود که **ارزان فروشی به طور چشمگیر وجود دارد ولی یارانه اندک است**) بنابراین می‌توان گفت هدفمندسازی یارانه موضوعیت ندارد بلکه عنوان افزایش قیمت حامل‌های انرژی و حرکت به سمت **قیمت‌های جهانی** مناسب‌تر به نظر می‌رسد. در واقع بحثی که اینجا بسیار مبهم است همانا بحث یارانه‌های ضمنی یا پنهان می‌باشد. یارانه‌ای که ادعا می‌شود دولت در بخش انرژی می‌پردازد کاملاً منبعث از اشتباه برابر فرض نمودن هزینه فرصت در مقام مقایسه قیمت‌های عرضه سوخت در داخل با قیمت‌های جهانی است. در این زمینه هم دو مساله کلیدی وجود دارد:

- مساله اول اینکه همیشه یارانه پنهان با مالیات پنهان مقایسه می‌شود.
- مساله دوم این است که دولت می‌خواهد از طریق اعمال سیاست جهش قیمت‌ها در راه عدالت گام بردارد، در حالی که در ادبیات اقتصاد سیاسی این اتفاق نظر وجود دارد که تورم ظالمانه ترین مالیاتی است که دولت به نفع اغنیا از فقرا دریافت می‌کند که این خود گام برداشتن در این راه را بسیار تامل برانگیز می‌کند.

۵. نکته دیگری که به کرات از آن در راه آزادسازی قیمت حامل‌های انرژی در لایحه هدفمند کردن یارانه‌ها یاد می‌شود بحث پایین بودن بهره‌وری انرژی در کشور است. اما سوالی که در اینجا مطرح می‌شود این است که آیا تنها مصرف‌کنندگان در این بخش مقصرند و یا اینکه عوامل دیگری همچون ساخت خودروهایی با بهره‌وری انرژی پایین و مصرف بالا و نبودن زیرساخت‌های مناسب برای حمل و نقل عمومی نیز در بالا بودن میزان شدت انرژی نقش دارند؟ در واقع می‌توان گفت در بسیاری از موارد نوع رفتار مصرف‌کنندگان ناشی از نبودن قدرت انتخاب و تحمیل شرایط به آنها می‌باشد. پس در اینجا و در کنار اجرای این لایحه باید مد نظر داشت که تنها به واسطه اجرای این لایحه نمی‌توان در راه درست و مناسب بهبود کارایی قدم برداشت و باید همزمان با ایجاد فضای رقابتی راه را برای ورود بنگاه‌های کارا و تولیدکنندگان کالاهای دارای مصرف پایین باز کرد و زمینه را برای پذیرش قیمت‌های جهانی ایجاد نمود نه اینکه با عنوان حمایت از تولیدکننده داخلی مصرف‌کنندگان را در مضیقه قرار داد.

۶. مسئله دیگر این است که نقدی کردن یارانه‌ها در قالب چه دیدگاه فکری می‌خواهد اجرایی شود. مدافعین نقدی کردن یارانه بیشتر پیروان مکتب پولی و بازار آزاد محض هستند و معتقدند چون

یارانه‌های کالایی باعث انحراف در قیمت‌های نسبی می‌گردد باید بصورت نقدی پرداخت و از مداخله دولت در قیمت به شدت اجتناب و اجازه داده شود که قیمت‌ها برابند عرضه و تقاضای بازار باشند. با پذیرش این پارادیم در سایر حوزه های دیگر هم باید آزادسازی صورت گیرد و از مداخله در تعیین نرخ سود بانکی، نرخ ارز و ... توسط دولت اجتناب شود. حال آنکه دولت تا به حال دیگر بخش‌ها را مورد توجه قرار نداده است.

۷. آیا این طرح، طرح توزیع منابع است یا بازتوزیع منابع؟ آنچه که تحت عنوان هدفمندی یارانه‌ها یاد می‌شود انتقال حجمی از منابع توسط دولت به مردم است. نقدی کردن یارانه‌ها یک سیاست بازتوزیعی است. چون فرض بر این است که دولت منابعی در اختیار ندارد که بین مردم توزیع کند. بنابراین از نظر تقدم فرآیندی، آزادسازی قیمت کالاهای مشمول یارانه، منابع یارانه‌ای آزاد می‌شوند و سپس امکان پرداخت آنها به صورت نقدی میسر خواهد بود. به عنوان مثال برای توزیع نود و پنج هزار و صد و هیجده میلیارد ریال (۹۵۱۱۸ میلیارد ریال)^۱ تنها برای یک قلم از یارانه‌ها (یارانه آشکار انرژی)، نیازمند تأمین نقدینگی هستیم با توجه شرایط تورمی موجود امکان اجرای این طرح بسیار چالش برانگیز است. همچنین با توجه به پمپاژ شدید نقدینگی به اقتصاد در چند سال گذشته و دامن زدن به مطالبات مردم و از طرفی کاهش قدرت جذب اقتصاد ملی و فزونی وضعیت کسش‌ناپذیری طرف عرضه در اقتصاد، هر گونه سیاست انبساطی پولی در این مقطع خطرناک و غیر عقلایی است. نقدی کردن یارانه‌ها یک سیاست شدید انبساطی پولی است که اگر در غالب بسته سیاستی جامع به اجرا درنیاید می‌تواند نرخ تورم را به شدت افزایش دهد.

۸. دولت آثار اجرای ضربتی طرح تحول را بر حوزه های مدیریت و خدمات بخش عمومی از جمله حوزه‌های تحت مدیریت شهری مورد مطالعه قرار نداده است.

۲-۹- پیشنهادات

با توجه به اینکه طبق منطق اقتصادی، تجربه جهانی و کشوری و مطالب ارایه شده در این مطالعه، نیازمند تحول اساسی در ساختارهای اقتصادی کشور، به‌ویژه در موضوع یارانه‌ها به طور عام و در موضوع یارانه‌ها در بخش انرژی به طور خاص هستیم و این موضوع غیرقابل انکار و اصل آن مورد تایید اقتصاددانان، مسئولین و سیاستمداران می‌باشد. در این راستا انتظار می‌رود که:

۱. در زمینه انرژی، برق، آب و سوختها، باید مصرف به تفکیک بخش‌ها و زیربخشهای مختلف اقتصادی اعم از بخش تجاری، صنعتی و خانگی مشخص و مقایسه‌ای با متوسط‌های منطقه‌ای و جهانی گردد تا جایگاه کشور از منظر مصرف انرژی در سطح منطقه و جهان روشن شود. در همین راستا باید تعدیلات لازم برای قابلیت مقایسه باید انجام پذیرد. همچنین باید حداقل و حداکثر مصرف در کشور به تفکیک حامل‌های انرژی و بخش‌های اقتصادی در فصول مختلف سال و به تفکیک مناطق مختلف کشور مشخص گردد.

^۱ یارانه آشکار انرژی در سال ۱۳۸۶ طبق اعلام دولت، بولتن تخصصی اقتصاد ایران، شماره ۳ زمستان ۱۳۸۷.

۲. مبانی و منطق حاکم بر قیمت گذاری حامل‌های انرژی در بخش‌های مختلف اقتصادی روشن و نحوه قیمت گذاری در کشور و در سایر کشورهای دنیا با تاکید بر تجربیات کشورهای موفق ارائه گردد.
۳. سناریوهای مختلف آزادسازی انرژی در کوتاه مدت، میان مدت و در بلندمدت به تفکیک بخش‌های مختلف اقتصادی و در مناطق مختلف مورد بررسی قرار گیرد.
۴. در بررسی سناریوها حتماً باید به آثار اجتماعی و اقتصادی آنها پرداخته و چگونگی کنترل آثار آن مستدلاً بیان شود.
۵. سیاست‌های برقراری عدالت اجتماعی انگیزاننده صرفه‌جویی در مصرف همراه با حمایت‌های از خانوارهای آسیب‌پذیر و تولید داخلی در قالب سناریوهایی از قبیل قیمت‌گذاری پلکانی تصریح و تشریح گردد.
۶. به بررسی امکان درآمدزایی دولت از زاویه آزادسازی قیمت انرژی و صرف درآمدها و صرفه‌جویی‌های بعد از اجرای طرح، در امور زیربنایی پرداخته شده و منطق حاکم بر انتخاب بخش‌های منتخب سرمایه‌گذاری روشن گردد.
۷. با توجه به اینکه بخش حمل و نقل بیشترین تاثیر را از اجرای هدفمند کردن می پذیرد لذا لازم است که به این بخش به خصوص در کلانشهرها توجه ویژه‌ای مبذول و تمهیدات لازم برای گسترش حمل و نقل عمومی مانند خطوط مترو، خطوط BRT و غیره صورت پذیرد تا شوک افزایش تقاضا انتظاری، عملکرد این بخش را دچار اختلال نکند.
۸. تسهیل شرایط برای گسترش تجارت الکترونیک، شهر الکترونیک، دولت الکترونیک و ... به منظور کاهش حمل و نقل عمومی .
۹. به منظور کاهش هزینه‌های اجرای طرح بر روی خانوارها به خصوص خانوارهای شهری مطالعات لازم برای بررسی تغییرات سبد مصرفی بواسطه اجرای این طرح انجام و اقدامات مقتضی برای کاهش فشار هزینه‌ای صورت پذیرد.
۱۰. در اجرای طرح تحول و هدفمند شدن یارانه‌ها، بحث پایداری توسعه اقتصادی اجتماعی و سیاسی و توسعه پایدار شهری مد نظر قرار گیرد.
۱۱. به تغییرات ساختاری و زیربنایی در اقتصاد توجه و با مدل‌سازی کلان اقتصادی در قالب سیستم دینامیک آثار زیانبار تغییرات به حداقل رسانده شود به طوری که توسعه پایدار ملی، منطقه‌ای و شهری را فراهم سازد.
۱۲. آثار اجتماعی طرح باید بسیار دقیق مورد بررسی قرار گیرد. چون گذشته از چالش امنیتی و امکان بروز ناآرامی‌های اجتماعی، این طرح نباید به رابطه دولت- ملت و سرمایه اجتماعی آسیب وارد کند.

طرح تحول اقتصادی در راستای اصلاح زیر ساختارهای اقتصادی کشور در هفت محور توسط دولت مد نظر قرار گرفته که در گام اول فقط یکی از بند های آن یعنی اصلاح نظام یارانه ای را با ارائه لایحه هدفمند کردن یارانه ها به مجلس در دستور کار قرار داده است.

با توجه به آثار فراوان اقتصادی، اجتماعی و سیاسی که اجرای این طرح بر روند حرکتی کشور و اقتصاد ملی می‌گذارد و علاوه بر آن نمود بیشتر این آثار بر استان تهران به واسطه مرکزیت سیاسی و اقتصادی آن، گزارش حاضر به گوشه ای از جنبه های اقتصادی این طرح پرداخته است. مطالعات حاضر نشان می‌دهد که هر چند اصل طرح مذکور مورد قبول و تاکید اغلب کارشناسان اقتصادی می‌باشد اما گستردگی آثار اجرای این طرح و تبعات منفی آن (اگر برای آن تدابیری اندیشیده نشود) می‌تواند تمامی مزیت های این طرح را زیر سوال برد و موفقیت اجرای آن را در هاله ای از ابهام قرار دهد.

مطالعات صورت گرفته که در راستای آثار حذف یارانه ها بویژه یارانه های غیر مستقیم انرژی در کشور (به دلیل سهم بالای آن در یارانه پرداختی) حاکی از آن است که اجرای این طرح آثار توری بسیار بالایی را به‌ویژه در سناریوهای حذف یکباره و آنی خواهد داشت بر همین اساس در مطالعه حاضر با توجه به تمرکز ویژه روی آثار اجرای این طرح در استان تهران و به دلیل نبود ماتریس داده-ستانده تهران؛ ابتدا جدول داده-ستانده تعدیلی استان تهران با بهره‌گیری از تکنیک‌های ابعاد اقتصاد فضا استخراج و سپس جهت تحلیل آثار استفاده گردید. نتایج این قسمت حاکی از آن می‌باشد که آثار مستقیم حذف یکباره یارانه های انرژی بر اساس ۲ سناریو قیمتی مفروض ۱۲/۷ درصد و ۹/۷ درصد است حال آنکه با در نظر گرفتن آثار غیر مستقیم آن این تورم به ۵۹/۱ و ۴۴/۸ می‌رسد. همچنین بر اساس نتایج این گزارش در اثر اجرای لایحه مذکور بیشترین افزایش قیمت را در بخش های حمل و نقل خواهیم داشت که خود همین امر توجه بیشتر سیاست‌گذاران و مسئولان را جهت حداقل کردن آثار توری اجرای طرح می‌طلبد.

نکته مهم دیگری که در زمینه مطالعات انجام گرفته و مطالعه حاضر باید اشاره نمود این است که اغلب مطالعات مذکور آثار حذف یارانه ها را از زاویه تورم ناشی از فشار هزینه مد نظر قرار داده اند که حداقل آثار توری این طرح به شمار می‌رود چرا که گذشته از آن می‌توان به تورم ناشی از فشار تقاضا و همچنین تورم انتظاری اشاره نمود، که در این میان و در هنگام تغییر ساختار اقتصادی بررسی تجربیات صورت گرفته نشان می‌دهد که تورم انتظاری افراد نقش بسیار تعیین کننده و جدی در موفقیت یا شکست یک طرح دارد. علاوه بر این اجرای طرح مذکور علاوه بر آثار توری و اقتصادی، آثار اجتماعی و سیاسی زیادی دارد که هر کدام از این آثار نیازمند مطالعات گسترده‌ای است.

در مجموع باید گفت که اجرای محور هدفمند کردن یارانه‌ها به تنهایی و بدون توجه به دیگر محورهای طرح تحول آثار بسیار قابل تاملی بر اقتصاد کشور باقی خواهد گذاشت. با این وجود حتی تمرکز بر روی محور یارانه‌ها می‌تواند با سیاستگذاری مناسب در راستای حذف یارانه‌ها و کاهش آثار منفی آن در اقتصاد کشور با اتکای به توان کارشناسی کشور و تجربیات جهانی در این زمینه صورت پذیرد، ولی شواهد و متن لایحه هدفمند کردن یارانه‌ها نشان می‌دهد که آنچنان که باید و شاید تمام جوانب و ابعاد کار از جمله ابعاد اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و موقعیت و برهه زمانی ویژه در کشور مد نظر قرار نگرفته است.

۱۱- منابع و مأخذ

- [۱] بانوئی علی اصغر، بزازان فاطمه، کرمی مهدی، بررسی کمی رابطه بین ابعاد اقتصاد فضا و ضرایب داده-ستانده ۲۸ استان کشور، فصلنامه پژوهش های اقتصادی ایران، سال هشتم، شماره ۲۹، زمستان ۱۳۸۵، صفحات ۱۷۰ - ۱۴۳
- [۲] بانوئی علی اصغر، بزازان فاطمه، نقش و اهمیت ابعاد اقتصاد فضا در محاسبه جداول داده-ستانده منطقه ای : پدیده فراموش شده در ایران، فصلنامه پژوهش های اقتصادی ایران، سال هشتم، شماره ۲۷، تابستان ۱۳۸۵، صفحات ۱۱۴ - ۸۹
- [۳] بخشی از آرای استیگلیتز در کتاب "جهانی سازی و مسایل آن"، اصلاح یارانه ها : اجتناب از کاهش کسری بودجه به قیمت شورش های اجتماعی، مرکز پژوهش های مجلس، بولتن تخصصی اقتصاد ایران، شماره سوم، زمستان ۱۳۸۷، صفحات ۴۸-۴۶
- [۴] بررسی مصوبات و استدلال های توجیهی کمیسیون ویژه طرح تحول اقتصادی در مورد لایحه هدفمند کردن یارانه ها، مرکز پژوهش های مجلس
- [۵] برهان یزدانی سمیه، بررسی اثر افزایش قیمت فرآورده های نفتی بر تورم، کارگروه طرح تحول اقتصادی
- [۶] پرمه زورار، بررسی یارانه انرژی و آثار افزایش قیمت حامل های انرژی بر سطوح قیمت ها در ایران، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۳۴، بهار ۱۳۸۴، صفحات ۱۴۷ - ۱۱۷
- [۷] پيله فروش، "یارانه انرژی در ایران"، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، بولتن تخصصی اقتصاد ایران، زمستان ۱۳۸۷
- [۸] تصدیقی بهروز، حیدر پور افشین، گزارش درباره لایحه هدفمند کردن یارانه ها ۷. برآورد آثار تورمی اصلاح قیمت حامل های انرژی در دو حالت فشار هزینه و فشار تقاضا در دو گزینه یکباره و پلکانی، دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس، بهمن ماه ۱۳۸۷
- [۹] توتونچی ملکی سعید، بررسی مصوبات و استدلال های توجیهی کمیسیون ویژه طرح تحول اقتصادی در مورد لایحه هدفمند کردن یارانه ها، دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس، مرداد ۱۳۸۸
- [۱۰] توتونچی ملکی سعید، گزارش مروری بر مبنای نظری و مطالعه تجربه پرداخت نقدی یارانه ها در برخی از کشورها، دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس، مهر ۱۳۸۷
- [۱۱] دیدگاه صاحب نظران درباره هدفمند سازی یارانه ها، مرکز پژوهش های مجلس، بولتن تخصصی اقتصاد ایران، شماره سوم، زمستان ۱۳۸۷، صفحات ۳۹-۲۴
- [۱۲] سلیمانی الهه، گزارش درباره لایحه هدفمند کردن یارانه ها ۹. بررسی آثار هدفمندسازی یارانه های انرژی در بخش کشاورزی، دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس، بهمن ۱۳۸۷

- [۱۳] سیاح سید امیر، مروری بر سیاستگذاری ۵ سال اخیر درباره قیمت سوخت: مساله بنزین؛ راه حل روشن است، مرکز پژوهش‌های مجلس، بولتن تخصصی اقتصاد ایران، شماره سوم، زمستان ۱۳۸۷، صفحات ۶-۲
- [۱۴] عطائی امید، گزارش درباره لایحه هدفمند کردن یارانه ها ۶. بررسی مبنای ملاحظات و محورهای لایحه، دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس، بهمن ماه ۱۳۸۷
- [۱۵] قادری سید فرید، رزمی جعفر، صدیقی عسگر، بررسی تاثیر پرداخت یارانه مستقیم انرژی بر شاخص‌های کلان اقتصادی با نگرش سیستمی، نشریه دانشکده فنی، جلد ۳۹، شماره ۴، آبان ۱۳۸۴، صفحات ۵۳۷-۵۲۷
- [۱۶] گروه پژوهشی رفاه اجتماعی-دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی، بررسی و نقد گزارش نظام هدفمند یارانه ها در ایران، فصلنامه علمی و پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ۱، شماره ۲، صفحات ۹۵-۱۱۲
- [۱۷] گروه حقوق عمومی و بین الملل، گزارش درباره لایحه هدفمند کردن یارانه ها ۵. ابعاد حقوقی لایحه، دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس، دی ۱۳۸۷
- [۱۸] گزارش اول طرح اصلاح قیمت حامل‌های انرژی با رویکرد هدفمند کردن یارانه ها، بهمن ۱۳۸۷
- [۱۹] گزارش پشتیبان طرح تحول اقتصادی در نظام یارانه (هدفمند کردن یارانه و روش‌های پرداخت آن)، گزارش شماره ۶، جلد سوم، ویرایش اول، دبیرخانه کارگروه تحولات اقتصادی.
- [۲۰] معاونت هدفمند نمودن یارانه ها و رفاه اجتماعی وزارت رفاه و تامین اجتماعی، هدفمندسازی یارانه ها: تجربه کشورها، ویرایش اول، مهر ۱۳۸۷
- [۲۱] میرزاابراهیمی رضا، مروری بر یارانه نان و بنزین در کشور، دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش‌های مجلس، تیر ۱۳۸۶
- [۲۲] هفته نامه اخبار اقتصاد و دارایی، ویژه نامه هدفمند کردن یارانه ها، وزارت امور اقتصاد و دارایی، سال هشتم، یکشنبه ۱۹ مهر ۱۳۸۸
- [۲۳] یآوری علیرضا، "سیر تحول پرداخت یارانه در ایران"، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، بولتن تخصصی اقتصاد ایران، زمستان ۱۳۸۷

[24] Flegg A. T and Tohmo T (2008), "Regional Input Output Models and the FLQ Formula: A Case Study of Finland", Discussion Papers from University of the West of England, Department of Economics, Available at: <http://econpapers.repec.org/scripts/redir.plex?u=http%3A%2F%2Fcarecon.org.uk%2FDFPs%2F0808.pdf;h=repec:uwe:wpaper:0808>

- [25] Swaminathan A.M (200?), "METHODS FOR GENERATION OF A REGIONAL INPUT OUTPUT TABLE FOR THE STATE OF MAHARASHTRA: A Comparative Analysis" Discussion Papers from University of Mumbai Available at: http://www.mu.ac.in/arts/social_science/economics/pdf/wp29.pdf

۱۲- پیوست

پیوست ۱:

شرح	فرآورده های نفتی		برق		گاز طبیعی		افزایش همزمان قیمت حامل های انرژی به سطح قیمت های جهانی
	تغییر قیمت	تغییر قیمت	تغییر قیمت	تغییر قیمت	تغییر قیمت	تغییر قیمت	
	در اثر ۵۰٪	در اثر ۳۵۳٪	در اثر ۵۰٪	در اثر ۱۱۷٪	در اثر ۵۰٪	در اثر ۲۶۰٪	
	تغییر در قیمت	%تغییر در قیمت	تغییر در قیمت	%تغییر در قیمت	تغییر در قیمت	%تغییر در قیمت	
محصولات باغی و گل	۱,۷۵۷	۱۲,۴۰۱	۱,۰۶۸	۲,۵۰۰	۱,۱۴۱	۵,۹۳۳	۲۰,۸۳۴
محصولات زراعی	۱,۷۶۴	۱۲,۴۵۲	۱,۰۴۶	۲,۴۴۸	۱,۱۱۷	۵,۸۰۹	۲۰,۷۰۹
محصولات دامی (خام و شکار)	۱,۷۳۹	۱۲,۲۷۸	۰,۹۵۰	۲,۲۲۴	۱,۰۱۵	۵,۲۷۸	۱۹,۷۸۰
جنگل مرتع و چوب های جنگلی و محصولات آن	۱,۴۴۲	۱۰,۱۸۰	۰,۷۳۲	۱,۷۱۳	۰,۷۸۲	۴,۰۶۵	۱۵,۹۵۷
ماهی و سایر حیوانات آبی	۲,۱۷۹	۱۵,۳۸۴	۰,۸۴۲	۱,۹۶۹	۰,۸۹۹	۴,۶۷۳	۲۲,۰۲۷
نفت خام و گاز طبیعی	۱,۴۶۲	۱۰,۳۲۴	۰,۸۲۵	۱,۹۳۰	۰,۸۱۱	۴,۵۸۱	۱۶,۸۳۵
سایر مواد معدنی	۱,۷۷۶	۱۲,۵۴۱	۰,۸۲۹	۱,۹۳۹	۰,۸۸۵	۴,۶۰۲	۱۹,۰۸۲
گوشت و محصولات حاصل از کشتار	۱,۷۶۰	۱۲,۴۲۴	۰,۹۴۹	۲,۲۲۰	۱,۰۱۳	۵,۲۶۹	۱۹,۹۱۳
محصولات لبنی	۱,۶۰۵	۱۱,۳۳۲	۰,۸۶۵	۲,۰۲۵	۰,۹۲۴	۴,۸۰۵	۱۸,۱۶۳
کنسرو میوه و سبزیجات	۱,۶۴۱	۱۱,۵۸۴	۰,۸۵۶	۲,۰۰۳	۰,۹۱۴	۴,۷۵۳	۱۸,۳۴۰
کنسرو ماهی و سایر حیوانات دریایی	۱,۴۶۶	۱۰,۳۴۹	۰,۷۸۷	۱,۸۴۳	۰,۸۴۱	۴,۳۷۳	۱۶,۵۶۴
روغن های خوراکی	۱,۲۰۷	۸,۵۲۱	۰,۷۶۸	۱,۷۹۸	۰,۸۲۰	۴,۲۶۶	۱۴,۵۸۵
قند و شکر	۱,۹۳۰	۱۳,۶۲۷	۰,۹۷۱	۲,۲۷۳	۱,۰۳۷	۵,۳۹۴	۲۱,۲۹۴
نان ، آرد غلات و محصولات آن	۱,۷۵۲	۱۲,۳۶۸	۰,۹۷۰	۲,۲۷۱	۱,۰۳۶	۵,۳۸۸	۲۰,۰۲۸
خوراک دام و طیور	۱,۲۳۵	۸,۷۲۱	۰,۶۸۸	۱,۶۱۰	۰,۷۳۵	۳,۸۲۰	۱۴,۱۵۱
توتون و تنباکو و سیگار	۰,۷۳۹	۵,۲۱۴	۰,۴۱۱	۰,۹۶۲	۰,۴۳۹	۲,۲۸۲	۸,۴۵۸
منسوجات و پوشاک	۱,۳۶۸	۹,۶۶۱	۰,۷۷۱	۱,۸۰۳	۰,۸۳۳	۴,۲۷۹	۱۵,۷۴۴
قالی و قالیچه	۱,۴۳۵	۱۰,۱۳۴	۰,۷۶۲	۱,۷۸۴	۰,۸۱۴	۴,۲۳۴	۱۶,۱۵۱
چرم و محصولات چرمی	۳,۶۲۳	۲۵,۵۷۸	۰,۷۴۳	۱,۷۳۸	۰,۷۹۳	۴,۱۲۶	۳۱,۴۴۲
کاغذ و چوب و محصولات آن	۱,۳۶۵	۹,۶۳۵	۰,۹۰۸	۲,۰۱۲۵	۰,۹۷۰	۵,۰۴۳	۱۶,۸۰۳
مواد شیمیایی صنعتی و دارو	۰,۷۵۵	۵,۳۲۷	۰,۳۳۱	۰,۷۷۴	۰,۳۵۳	۱,۸۳۷	۷,۹۳۸
کودشیمیایی و سموم دفع	۰,۷۹۷	۵,۶۲۸	۰,۶۴۱	۱,۵۰۰	۰,۶۴۸	۳,۵۵۹	۱۰,۶۸۷

آفات							
فرآورده های نفتی و محصولات جنبی آن	۵۱,۰۱۵	۳۶۰,۱۶۶	۰,۴۳۶	۱,۰۱۹	۰,۴۶۵	۲,۴۱۹	۳۶۳,۶۰۵
محصولات لاستیکی و پلاستیکی	۰,۹۳۶	۶,۶۰۷	۰,۵۵۷	۱,۳۰۲	۰,۵۹۴	۳,۰۹۰	۱۱,۰۰۰
مصالح ساختمانی غیرفلزی	۲,۵۵۸	۱۸,۰۶۳	۱,۷۳۱	۴,۰۵۱	۱,۸۴۹	۹,۶۱۳	۳۱,۷۲۶
شیشه و محصولات شیشه ای و ظروف چینی	۱,۳۸۳	۹,۷۶۵	۰,۹۷۵	۲,۲۸۲	۱,۰۴۱	۵,۴۱۵	۱۷,۴۶۱
صنایع فلزی مادر	۰,۷۶۴	۵,۳۹۵	۰,۶۳۲	۱,۴۸۰	۰,۶۷۵	۳,۵۱۲	۱۰,۳۷۸
محصولات فلزی ساخته شده، ماشین آلات و ابزار کار	۰,۵۳۷	۳,۷۸۸	۰,۳۲۴	۰,۷۵۹	۰,۳۴۶	۱,۸۰۱	۶,۳۴۹
ماشین آلات و ادوات کشاورزی	۰,۳۷۶	۲,۶۵۵	۰,۲۷۵	۰,۶۴۴	۰,۲۹۴	۱,۵۲۹	۴,۸۲۸
برق	۳,۹۸۶	۲۸,۱۴۰	۵۳,۷۱۶	۱۲۵,۶۹۶	۳,۹۶۹	۲۰,۶۳۷	۱۷۴,۴۷۳
آب	۳,۹۸۶	۲۸,۱۴۰	۳,۷۱۶	۸,۶۹۶	۳,۹۶۹	۲۰,۶۳۷	۵۷,۴۷۳
گاز طبیعی	۳,۹۸۶	۲۸,۱۳۸	۳,۷۱۶	۸,۶۹۵	۵۳,۹۶۸	۲۸,۰۶۳۵	۳۱۷,۴۶۹
صنعت ساختمان	۲,۱۴۲	۱۵,۱۲۲	۰,۸۰۹	۱,۸۹۲	۰,۸۶۳	۴,۴۹۰	۲۱,۵۰۵
خدمات خصوصی	۲,۴۳۶	۱۷,۱۹۹	۰,۹۶۲	۲,۲۵۰	۱,۰۲۷	۵,۳۴۰	۲۴,۷۹۰
خدمات عمومی	۱,۷۹۳	۱۲,۶۵۸	۰,۹۴۸	۲,۲۱۸	۱,۰۱۲	۵,۲۶۳	۲۰,۱۳۹
خدمات بیمه و بانک	۱,۷۸۱	۱۲,۵۷۴	۰,۹۰۹	۲,۱۲۸	۰,۹۷۱	۵,۰۴۹	۱۹,۷۵۱
سایر خدمات خصوصی	۱,۹۴۳	۱۳,۷۱۹	۰,۹۳۷	۲,۱۹۲	۱,۰۰۰	۵,۲۰۱	۲۱,۱۱۲
کار	۱,۳۵۷	۹,۵۸۲	۰,۶۹۹	۱,۶۳۵	۰,۷۴۶	۳,۸۸۱	۱۵,۰۹۸
سرمایه	۱,۵۱۴	۱۰,۶۸۹	۰,۷۶۵	۱,۷۹۱	۰,۸۱۷	۴,۲۵۱	۱۶,۷۳۱
زمین	۱,۵۱۴	۱۰,۶۸۹	۰,۷۶۵	۱,۷۹۱	۰,۸۱۷	۴,۲۵۱	۱۶,۷۳۱
۴۰٪ پایین روستایی	۰,۹۴۷	۶,۶۸۸	۰,۴۸۷	۱,۱۳۹	۰,۵۲۰	۲,۷۰۳	۱۰,۵۳۰
۴۰٪ میانه روستایی	۱,۳۱۸	۹,۳۰۳	۰,۶۴۸	۱,۵۱۷	۰,۶۹۲	۳,۶۰۰	۱۴,۴۱۹
۲۰٪ بالای روستایی	۲,۱۶۵	۱۵,۲۸۷	۱,۰۲۱	۲,۳۸۹	۱,۰۹۰	۵,۶۶۹	۲۳,۳۴۴
۴۰٪ پایین شهری	۰,۷۱۸	۵,۰۷۲	۰,۴۱۸	۰,۹۷۸	۰,۴۴۶	۲,۳۲۰	۸,۳۶۹
۴۰٪ میانه شهری	۱,۱۵۸	۸,۱۷۸	۰,۶۳۰	۱,۴۷۴	۰,۶۷۳	۳,۴۹۷	۱۳,۱۴۹
۲۰٪ بالای شهری	۲,۰۹۷	۱۴,۸۰۳	۱,۰۵۴	۲,۴۶۵	۱,۱۲۵	۵,۸۵۰	۲۳,۱۱۹
میانگین کل تغییرات قیمت	۲,۷۶۵	۱۹,۵۲۴	۲,۰۶۲	۴,۸۲۵	۲,۱۲۸	۱۱,۰۶۶	۳۵,۴۱۴
منبع: به نقل از مطالعه وزارت بازرگانی							